

68

Naučno-stručni skup
KONGRES PSIHologa SRBIJE
27 i 28. novembar 2020.

KNJIGA REZIMEA

PSIHOLOGIJA IZ DANA U DAN:

Svakodnevni problemi
u praksi psihologa
i primena psihologije
u svakodnevnom životu

Društvo psihologa Srbije

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa
i primena psihologije u svakodnevnom životu

Knjiga rezimea

Beograd, 2020.

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

KNJIGA REZIMEA

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

Programski odbor

Kopredsednici:

Prof.dr Ana Altaras Dimitrijević
Prof.dr Darko Hinić

Članovi:

Prof. dr Vladimir Hedrih
Doc. dr Oliver Tošković
Prof. dr Vojislava Bugarski Ignjatović
Doc. dr Olivera Radović
Doc. dr Snežana Svetozarević
Doc. dr Zorana Jolić Marjanović
Doc.dr Dag Kolarević
Prof. dr Sanja Dimoski

Sekretari:

Doc.dr Gorana Rakić Bajić
msr Dejana Mutavdžin

Organizacioni odbor

Predsednik:

Duško Babić

Članovi:

Katarina Đorđević
Jelena Mitrašinović Brašanac
Centar za primenjenu psihologiju

Izdavač publikacije i organizator skupa:

Društvo psihologa Srbije, Đušina 7/3, 11000 Beograd
tel: 011/3232-961, 3035-131
dpscpp@orion.rs
www.dps.org.rs

Štampa:

Centar za primenjenu psihologiju

Tehničko uređenje:

Stefan Ignjatović

Tiraž:

300 primeraka

Beograd, 2020.

SADRŽAJ

PLENARNA PREDAVANJA	5
SIMPOZIJUMI.....	7
OKRUGLI STOLOVI.....	14
SAOPŠTENJA	24
POSTERI.....	83
PROMOCIJE.....	86

PLENARNA
PREDAVANJA

DIGITALNO NASILJE

Ana Mirković

Institut za digitalne komunikacije

ana@dci.rs

Internet omogućava ogromnu količinu informacija, boja, melodija, priča, igrice. Ukoliko se adekvatno koristi – internet omogućava pristup nemerljivoj količini korisnih i veoma stimulativnih sadržaja, i za razvoj, i za edukaciju dece. Prve korake u digitalnom svetu deca prave skoro kada i svoje prve prave korake. Iako Svetska zdravstvena organizacija preporučuje da se deca ispod 18 meseci starosti ne izlažu uređajima koji su povezani na internet, mali je broj roditelja koji svojoj deci uskraćuju mogućnost gledanja crtanih filmova već na uzrastu od 8 ili 9 meseci.

Odrasli uglavnom daju deci mobilni telefon ili tablet u ruke i ostave ih bez ikakvog nadzora da deca potpuno sama „tumaraju“ svetom koji obiluje svakakvim sadržajima, lošim podjednako kao i dobrim. Deca su slobodna da istražuju, pa im se često dešava da lako dođu do neprimerenih sadržaja, a kako nemaju razvijenu moć rasuđivanja i u procesu su definisanja morala, nisu u mogućnosti da sami procenjuju šta je za njih štetno i šta nepopravljivo može oštetiti njihov razvoj.

U okviru ovog planarnog predavanja, osvrnućemo se na različite oblike nasilja nad decom na internetu. Među najčešćim su slanje eksplicitnih poruka (*sexting*), ucenjivanje sadržajima koji imaju seksualnu konotaciju (*sexortion*), virtuelno maltretiranje (*cyberbullying*), komunikacija odraslih sa decom, koja ima za cilj seksualnu eksploataciju (*grooming* - vrbovanje), izlaganje dece pornografskim sadržajima.

Takođe ćemo razmatrati koliko je važno da odrasli više budu uključeni i prate aktivnosti dece na internetu. Čak i jako malo dete brzo nauči da bira sadržaje na raznim platformama, a u tim biranjima se često dogodi da kliknu na veoma neprijatne i nepristojne sadržaje koji obiluju nasiljem i pornografijom. Postoji mnogo mogućnosti da odrasli blokiraju neprimerene sadržaje, važno je da budu informisani, da prate šta dete gleda, i urade sve što mogu da preveniraju neprijatne situacije.

Ključne reči: internet, digitalno nasilje, deca, adolescenti.

SIMPOZIJUMI

Promene subjektivnog blagostanja u Srbiji: longitudinalna perspektiva u doba kovida 19

Voditelj:

Dragan Žuljević

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad

drzuljevic@gmail.com

Svedoci smo jedinstvenog fenomena u istoriji – pandemije virusa kovid 19 koja je u manjem ili većem intenzitetu ostavlja efekte na pojedinca, društvene i ekonomske okolnosti u kontinuitetu od marta 2020. godine. Vanredno stanje u Republici Srbiji uvedeno je odlukom Vlade 15. marta i trajalo je do 6. maja. Tokom trajanja vanrednog stanja bili smo svedoci zabrane kretanja, ograničenja rada tržišnih i ugostiteljskih usluga, što je dovelo do svođenja neposrednih kontakata među ljudima na minimum. Visok stepen zastupljenosti u medijima informacija o toku zaraze u zemlji i svetu, broju zaraženih i preminulih, te naporima da se pronađu i evaluiraju efikasna medicinska sredstva u lečenju i prevenciji, doveli su do radikalnih promena u individualnoj i socijalnoj realnosti ljudi. Osnovni cilj našeg simpozijuma je upoznavanje stručne javnosti sa delom rezultata longitudinalne studije koju su sprovedli istraživači, studenti i saradnici Katedre za psihologiju Fakulteta za pravne i poslovne studije u Novom Sadu. Primenom analize latentnih klasa na uzorku ispitanika, koji su jednom nedeljno tokom šest nedelja vanrednog stanja upitnički izveštavali o indikatorima sopstvenog subjektivnog blagostanja, identifikovani su tipični profili promene indikatora subjektivnog blagostanja, te prediktori pripadnosti određenim putanjama. Kako se u ovom svima nama specifičnom kontekstu menjaju pozitivni i negativni afekat, zadovoljstvo životom i opšta uzmenirenost, te da li ličnost, psihološka fleksibilnost i gađenje imaju veze sa time, predmet je diskusije na ovom simpozijumu.

Ključne reči: pandemija, kovid 19, mentalno zdravlje, longitudinalna studija.

PROFILI PROMENE SUBJEKTIVNOG BLAGOSTANJA U DOBA KORONE: POZITIVNI I NEGATIVNI AFEKAT

Nemanja Šajinović

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkić, Novi Sad

sajinovic.nemanja@gmail.com

Dušana Šakan

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkić, Novi Sad

dusanasarcevic@gmail.com

Nikolija Rakočević

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju

nikarakocevic@live.com

Cilj ovog rada bio je identifikovanje specifičnih obrazaca promene opšte uznemirenosti i zadovoljstva životom tokom pandemije virusa kovid 19 u Republici Srbiji. U istraživanju je učestvovalo 472 odrasla ispitanika sa teritorije Republike Srbije, starosti od 17 do 81 godine ($M=29.21$; $SD=12.39$), od kojih je 54.4% ženskog pola. Ispitanici su jedanput nedeljno, počev od aprila 2020. šest nedelja zaredom, popunjavali Srpski inventar afekta baziran na PANAS-X (Novović i Mihić, 2008). Nad podacima longitudinalne studije sprovedene su dve nezavisne analize latentnih klasa.

Pojedinačne putanje promene pozitivnog afekta ispitanika u funkciji vremena najbolje su predstavljene modelom koji sadrži tri latentne klase ($AIC = 18630.49$; $BIC = 18713.63$; $ABIC = 18650.15$; Entropija = .88; $ALMR = 480.17$, $p < .01$; $495.77 = 1329.79$, $p < .01$). Prvu klasu ispitanika (26.5%) karakterišu najviše početne vrednosti pozitivnog afekta, blagi linearni rast, te nagli pad na poslednjem merenju, drugu klasu (52.9%) karakterišu umerene početne vrednosti i odsustvo promene, dok treću klasu (20.6%) karakterišu najniže početne vrednosti pozitivnog afekta, blagi linearni pad, te nagli porast na poslednjem merenju.

Pojedinačne putanje promene negativnog afekta u funkciji vremena najbolje su predstavljene modelom koji sadrži dve latentne klase (17792.27 ; $BIC = 17875.41$; $ABIC = 17811.93$; Entropija = .90; $ALMR = 325.95$, $p < .01$; $BLRT = 336.53$, $p < .01$). Prvu klasu ispitanika (13.4%) karakterišu najviše početne vrednosti i stabilan trend negativnog afekta, te nagli pad na poslednjem merenju, drugu klasu (33.2%) karakterišu umerene početne vrednosti i blagi linearni pad, dok treću klasu (53.3%) karakterišu najniže početne vrednosti pozitivnog afekta, blagi linearni pad, te umereni porast na poslednjem merenju.

Imajući na umu da je istraživanje sprovedeno tokom vanrednog stanja u Republici Srbiji, koje je ukinuto između petog i šestog merenja u našem istraživanju, diskutovaćemo o teorijskim i praktičnim implikacijama ovih nalaza.

Ključne reči: pozitivan i negativan afekat, longitudinalna studija, krive latentnih klasa, pandemija kovid 19.

PROFILI PROMENE SUBJEKTIVNOG BLAGOSTANJA U DOBA KORONE: OPŠTA UZNEMIRENOST I ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM

Nikolija Rakočević

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju
nikarakocevic@live.com

Dragan Žuljević

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
drzuljevic@gmail.com

Nemanja Šajinović

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
sajinovic.nemanja@gmail.com

Cilj ovog rada bio je identifikovanje specifičnih obrazaca promene opšte uznemirenosti i zadovoljstva životom tokom pandemije virusa kovid 19 u Republici Srbiji. U istraživanju je učestvovalo 472 odrasla ispitanika sa teritorije Republike Srbije, starosti od 17 do 81 godine ($M=29.21$; $SD=12.39$), od kojih je 54.4% ženskog pola. Ispitanici su jedanput nedeljno, počev od aprila 2020. šest nedelja zaredom, popunjavali Skalu depresivnosti, anksioznosti i stresa 21 (Lovibond i Lovibond, 1995), te Skalu zadovoljstva životom (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985). Nad podacima longitudinalne studije sprovedene su dve nezavisne analize latentnih klasa.

Pojedinačne putanje promene opšte uznemirenosti ispitanika u funkciji vremena najbolje su predstavljeni modelom koji sadrži tri latentne klase ($AIC=20122.14$; $BIC=20250.28$; $ABIC=20141.80$; Entropija = .91; $ALMR=1277.90$, $p<.01$; $BLRT=1329.79$, $p<.01$). Prvu klasu ispitanika (15.9%) karakterišu najviše početne vrednosti opšte uznemirenosti, te tip promene koji prati kubnu funkciju, drugu klasu (30.8%) karakterišu umerene početne vrednosti te linearan pad opšte uznemirenosti, dok treću klasu (53.3%) karakterišu najniže početne vrednosti opšte uznemirenosti koja na poslednjem merenju blago raste.

Pojedinačne putanje promene zadovoljstva životom ispitanika u funkciji vremena najbolje su predstavljeni modelom koji sadrži dve latentne klase ($AIC=14799.11$; $BIC=14853.15$; $ABIC=14811.89$; Entropija = .90; $ALMR=439.63$, $p<.01$; $BLRT=453.91$, $p<.01$). Prvu klasu ispitanika (59.2%) čine ispitanici sa višim početnim vrednostima i linearnim trendom zadovoljstva životom, te naglim padom u poslednjem merenju, dok drugu klasu ispitanika (40.8%) čine ispitanici sa nižim početnim vrednostima i linearnim trendom zadovoljstva životom, te naglim skokom u poslednjem merenju.

Imajući na umu da je istraživanje sprovedeno tokom vanrednog stanja u Republici Srbiji, koje je ukinuto između petog i šestog merenja u našem istraživanju, diskutovaćemo o teorijskim i praktičnim implikacijama ovih nalaza.

Ključne reči: opšta uznemirenost, zadovoljstvo životom, longitudinalna studija, krive latentnih klasa, pandemija, kovid 19

PROFILI PROMENE SUBJEKTIVNOG BLAGOSTANJA U DOBA KORONE: PREDIKTIVNA MOĆ PSIHOLOŠKE FLEKSIBILNOSTI

Dragan Žuljević

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad

drzuljevic@gmail.com

Nikolija Rakočević

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju

nikarakocevic@live.com

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad

nikolamrokvic@gmail.com

Psihološka fleksibilnost definiše se kao sposobnost ostvarivanja potpunog kontakta sa sadašnjim trenutkom, što uključuje misli i osećanja bez nepotrebnih odbrana, te održavanje ili promenu ponašanja radi ostvarivanja ciljeva kojima osoba teži u skladu sa svojim vrednostima. Osobe sa naglašenom psihološkom fleksibilnošću sklonije su funkcionalnijoj adaptaciji u stresnim i izazovnim životnim okolnostima. Cilj ovog rada bio je identifikovanje potencijala konstrukta psihološke fleksibilnosti u predikciji pripadnosti specifičnim obrazacima promene u funkciji protoka vremena varijabli subjektivnog blagostanja: opšte uznemirenosti, zadovoljstva životom, pozitivnog i negativnog afekta tokom pandemije virusa kovid 19 u Republici Srbiji. U istraživanju je učestvovalo 472 odrasla ispitanika sa teritorije Republike Srbije, starosti od 17 do 81 godine ($M=29.21$; $SD=12.39$), od kojih je 54.4% ženskog pola. Ispitanici su jedamput nedeljno, počev od aprila 2020. šest nedelja zaredom, popunjavali Skalu depresivnosti, anksioznosti i stresa 21 (Lovibond i Lovibond, 1995), Skalu zadovoljstva životom (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985), Srpski inventar afekta baziran na PANAS-X (Novović i Mihić, 2008), te Upitnik posvećenosti i akcije II (Bond et al., 2011). Nad podacima longitudinalne studije sprovedene su četiri nezavisne analize latentnih klasa. Identifikovano je po tri tipična obrasca promene u funkciji vremena za opštu uznemirenost, pozitivan i negativan afekat, te dve za zadovoljstvo životom.

Tri jednosmerne analize varijanse i jedan t- test za nezavisne uzorke sa merom psihološke fleksibilnosti kao zavisnom varijablom, te pripadnosti obrascima promene varijabli subjektivnog blagostanja kao grupišućim varijablama sugerišu postojanje statistički značajnih razlika u nivoima psihološke fleksibilnosti na prvom merenju i pripadnosti tipičnim profilima promene opšte uznemirenosti ($F(2,469) = 121.49$; $p<.01$), zadovoljstva životom ($t(470)=7.46$; $p<.01$), pozitivnog ($F(2,469) = 20.99$; $p<.01$), i negativnog afekta ($F(2,469) = 89.45$; $p<.01$). Kontrastiraćemo pojedinačne profile i diskutovati o nalazima sa stanovišta dosadašnjih istraživanja teorijskih postavki o ulozi psihološke fleksibilnosti u funkcionalnoj adaptaciji na kontekst pandemije.

Ključne reči: psihološka fleksibilnost, profili promene varijabli subjektivnog blagostanja, longitudinalna studija, pandemija, kovid 19.

PROFILI PROMENE SUBJEKTIVNOG BLAGOSTANJA U DOBA KORONE: RELACIJE AFEKTA I DIMENZIJA LIČNOSTI

Dušana Šakan

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
dusanasarcevic@gmail.com

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
nikolamrokvic@gmail.com

Nemanja Šajinović

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
sajinovic.nemanja@gmail.com

Cilj ovog rada bio je identifikovanje potencijala dimenzija ličnosti operacionalizovanih HECAXO modelom u predikciji pripadnosti specifičnim obrazacima promene pozitivnog i negativnog afekta tokom pandemije virusa kovid 19 u Republici Srbiji. U istraživanju je učestvovalo 472 odrasla ispitanika sa teritorije Republike Srbije, starosti od 17 do 81 godine ($M=29.21$; $SD=12.39$), od kojih je 54.4% ženskog pola. Ispitanici su jedanput nedeljno, počev od aprila 2020. šest nedelja zaredom, popunjavali Srpski inventar afekta baziran na PANAS-X (Novović i Mihić, 2008), te u drugoj vremenskoj tački merenja celokupne studije Mini IPIP-6 (Sibley et al., 2011) koja sa po četiri stavke meri Neuroticizam, Ekstraverziju, Saradljivost, Poštenje, Savesnost i Otvorenost za iskustva.

Nad podacima longitudinalne studije sprovedene su dve nezavisne analize latentnih klasa. Identifikovano je po tri tipična obrasca promene u funkciji vremena za opštu uznemirenost, pozitivan i negativan afekat.

Sprovedene su dve jednosmerne analize varijanse sa šest dimenzija ličnosti kao zavisnim varijablama, te pripadnosti obrascima promene varijabli pozitivnog i negativnog afekta kao grupišućim varijablama. Pripadnici pojedinih profila promene negativnog afekta najviše se razlikuju u Neuroticizmu ($F(2,469) = 160.82$; $p<.01$), Savesnosti ($F(2,469) = 25.39$; $p<.01$), Ekstraverziji ($F(2,469) = 9.89$; $p<.01$) i granično u Saradljivosti ($F(2,469) = 4.69$; $p<.05$), dok na dimenzijama Poštenja ($F(2,469) = 2.58$; $p=.08$) i otvorenosti ($F(2,469) = .42$; $p=.65$) nema značajnih efekata. Slične razlike dobijaju se i za pripadnike pojedinih profila promene pozitivnog afekta koji se najviše razlikuju u Neuroticizmu ($F(2,469) = 57.59$; $p<.01$), Savesnosti ($F(2,469) = 29.49$; $p<.01$), Ekstraverziji ($F(2,469) = 12.24$; $p<.01$), dok u Saradljivosti ($F(2,469) = 1.93$; $p=.15$), dok na dimenzijama Poštenja ($F(2,469) = 1.75$; $p=.17$) i otvorenosti ($F(2,469) = 2.12$; $p=.12$) nema značajnih efekata.

Kontrastiraćemo pojedinačne profile i diskutovati o nalazima sa stanovišta dosadašnjih istraživanja i teorijskih postavci o ulozi dimenzija ličnosti u funkcionalnoj adaptaciji na kontekst pandemije.

Ključne reči: profili promene varijabli subjektivnog blagostanja, HECAXO model, longitudinalna studija, pandemija, kovid 19.

PROFILI PROMENE AFEKTA U DOBA KORONE: PREDIKTIVNA MOĆ GAĐENJA

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
nikolamrokvic@gmail.com

Dušana Šakan

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
dusanasarcevic@gmail.com

Dragan Žuljević

Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad
drzuljevic@gmail.com

Gađenje predstavlja impuls da se povučemo od štetnih nadražaja. Ono ima svoju evolutivnu svrhu, predstavljajući deo bihevioralnog imunog sistema čoveka. Prirodne otrove, po svom ukusu, ljudi procenjuju kao gorke odnosno gadne, a prljavštinu i manifestacije zaraznih bolesti kao gadne za gledanje. Razvojem ljudske psihe gađenje je preraslo svoju izvornu funkciju ulazeći u domen političkog i moralnog rasuđivanja, gde se izvesna ponašanja mogu smatrati i moralno gadnim. U uslovima pandemije kovid 19, kada je zdravlje populacije ugroženo, očekujemo da manifestacije bihevioralnog imuniteta ostvare uticaj na mnoge aspekte života ljudi, te je demonstriranje ove relacije bio cilj našeg istraživanja. Koristili smo Disgust Sensitivity and Propensity Scale (DPSS) u prevodu na srpski jezik (Rokvic, 2020 in press) koji se sastoji od dve subskale – sklonost ka gađenju (DP) i osetljivost na gađenje (DS). U istraživanju je učestvovalo 472 odrasla ispitanika sa teritorije Republike Srbije, starosti od 17 do 81 godine ($M=29.21$; $SD=12.39$), od kojih je 54.4% ženskog pola. Ispitanici su pored DPSS-a jedanput nedeljno, počev od aprila 2020. šest nedelja zaredom, popunjavali Srpski inventar afekta baziran na PANAS-X (Novović i Mihić, 2008). Nad podacima longitudinalne studije sprovedene su dve nezavisne analize latentnih klasa i identifikovano je po tri tipična obrasca promene u funkciji vremena za pozitivan i negativan afekat.

Po dve jednosmerne analize varijanse sa sklonošću ka gađenju i osetljivosti na gađenje kao zavisnim varijablama, te pripadnosti obrascima promene pozitivnog i negativnog afekta kao grupišućim varijablama. Sklonost ka gađenju značajno se razlikuje među pripadnicima obrazaca promene pozitivnog ($F(2,469) = 3.47$; $p<.05$) i negativnog afekta ($F(2,469) = 9.66$; $p<.01$), kao i osetljivost na gađenje među profilima promene pozitivnog ($F(2,469) = 5.48$; $p<.01$) i negativnog afekta ($F(2,469) = 32.42$; $p<.01$). Kontrastiraćemo pojedinačne profile i diskutovati o nalazima sa stanovišta dosadašnjih istraživanja, teorijskih i evolucionih postavki o ulozi gađenja u funkcionalnoj adaptaciji na kontekst pandemije.

Ključne reči: gađenje, profili promene varijabli afekta, longitudinalna studija, pandemija, kovid 19.

OKRUGLI STOLOVI

MEĐUNARODNA ISTRAŽIVANJA OBRAZOVNIH POSTIGNUĆA: ČITANJE NALAZA U PROMENJENOM I PROMENLJIVOM OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Voditeljka:

Dragica Pavlović Babić, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, dragica.pavlovic@f.bg.ac.rs

Panelisti:

Dobrinka Kuzmanović, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, dkuzmano@f.bg.ac.rs

Tatjana Stojić, Fondacija za otvoreno društvo, Beograd, tstojic@fosserbia.org

Srdan Verbić, FEFA, Univerzitet Metropolitan, Beograd, srdjan.verbic@gmail.com

Oliver Tošković, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, otoskovi@f.bg.ac.rs

Globalna kretanja u obrazovnom prostoru, a pre svega orijentacija ka razvoju ključnih kompetencija, odavno su nas naučili da se ciljevi obrazovanja ne mogu iscrpljivati u korektnoj realizaciji nastavnih programa i da za obrazovni, profesionalni i lični napredak nije dovoljno usvojiti široka enciklopedijska znanja. Rezultati poslednjeg ciklusa OECD/PISA studije objavljeni su krajem 2019. godine. Učenici, koji se obrazuju u obrazovnom sistemu u Srbiji, ostvarili su prosečno postignuće na nivou koji se najbolje opisuje kao reprodukcija. Tek oko 30% učenika ostvaruje postignuća na nivoima koji traže nešto više od reprodukcije. Zastupljenost učenika na najvišim nivoima, koji traže kritičko promišljanje i evaluiranje, hipotetičko mišljenje i modelovanje, ne prelazi 5% ni u jednom od ispitivanih domena. Udeo učenika koji ne dostižu prag funkcionalne pismenosti uvećao se u odnosu na prethodne cikluse i, u proseku, u ovoj kategoriji nalazi se svaki treći učenik. U pogledu prosečnog postignuća, nema napretka u odnosu na prethodne cikluse testiranja.

Ovakvi nalazi otvaraju pitanje u kojoj meri je obrazovni sistem u Srbiji naučio iz naših prethodnih učešća u ovoj studiji i da li su i na koji način prethodni nalazi imali implikacija na obrazovne politike. Jedna od tema biće i način na koji su kompetencije, koje predviđa naš obrazovni sistem povezane sa onim koje se ispituju u PISA studiji i mera u kojoj se one uopšte realizuju u školi. Ovde se, pre svega, misli na set opštih i međupredmetnih kompetencija za čiji razvoj je odgovorno osnovno, odnosno srednje obrazovanje. Diskutovaće se i o konceptu pismenosti koji se promovise u međunarodnim evaluacionim studijama. Pismenost počiva na kompetencijama koje su prepoznate kao ključni obrazovni kapital u savremenom društvu, kao što je rešavanje problema, rad sa podacima i izvorima podataka, kooperacija i timski rad, itd. Pitanje je i da li su ovako definisane i ovako merene kompetencije pravi odgovor na izazove sa kojima se suočava savremeno obrazovanje. Još značajnije pitanje je da li ove kompetencije spremaju učenike za uspešan profesionalni život i odgovorno učešće u društvu u kojem će živeti.

PSIHOLOG U ZDRAVSTVENOM SISTEMU: PREPREKE I ŠANSE

Voditeljka:

Vojislava Bugarski Ignjatović, Klinika za neurologiju, KC Vojvodine

Panelisti:

Nina Umićević, Zavod za psihofiziološke poremećaje i patologiju govora

Biljana Šaula, Klinika za psihijatriju, KC Srbije

Psiholozi zaposleni u zdravstvenom sistemu se već niz godina suočavaju sa sve težim uslovima rada. To prvenstveno proističe iz činjenice da su psiholozi unutar zdravstvenog sistema raspoređeni u krajnje heterogenu kategoriju „zdravstvenih saradnika“, u okviru koje se ne prepoznaju specifičnosti i značaj psihološke delatnosti u odnosu na druge profesije obuhvaćene tom kategorijom. Ovakav status podrazumeva smanjene mogućnosti za ostvarivanje profesionalnih prava, neadekvatno materijalno vrednovanje psihološke ekspertize i nepovoljniji položaj unutar zdravstvenih institucija, kada je reč o obezbeđivanju adekvatnih uslova za rad. Značajne promene unutar zdravstvenog sistema, kojima je ukinuta mogućnost da psiholozi obavljaju pripravnički staž i polažu stručni ispit pri Ministarstvu zdravlja Republike Srbije, dodatno su uticale na devalviranje pozicije psihologa u zdravstvu, a nema nikakvih jasnih smernica predlagača zakona kako će se problem prevazići. Ovakvim potezom se u značajnoj meri smanjuje mogućnost otvaranja novih radnih mesta psihologa u zdravstvu, a čak i ako bi se stekli uslovi za njihovo zapošljavanje u većem broju, ti psiholozi neće imati priliku da polažu stručni ispit, tj. da steknu neophodan minimum praktičnog iskustva za rad u zdravstvu, što će se negativno odraziti na kvalitet njihovog rada. U situaciji u kojoj psiholozi nemaju adekvatno definisan status unutar zdravstvenog sistema, planirano uvođenje platnih razreda u javnom sektoru od 2021. moglo bi da stvori dodatne probleme. Imajući u vidu gorenavedene probleme i tokove, na ovom okruglom stolu pokrenućemo pitanje šta psiholozi u zdravstvu u narednom periodu konkretno mogu da učine da svoju profesiju učine prepoznatljivijom i priznatijom? Da li je Zakon o psihološkoj delatnosti, koji je u izradi, jedan od načina za bolje definisanje psihološke profesije u zdravstvu? Može li se izvesna pomoć očekivati od fakulteta koji školuju buduće psihologe, tako što bi se na osnovnim i master studijama prenosilo više praktičnih znanja iz kliničke psihologije i budući psiholozi time osposobili da odmah po završetku studija kompetentno obavljaju posao psihologa u zdravstvu? Najzad, da li angažman i značajna uloga psihologa u borbi protiv pandemije kovida 19 može da bude šansa da se praktično ukaže na važnost i specifičnosti psihološke u odnosu na druge saradničke profesije unutar zdravstvenog sistema? Učesnici okruglog stola pokušaću da odgovore na ova pitanja, iznoseći konkretne činjenice i argumente iz svoje svakodnevne prakse, te izlažući svoje viđenje raspoloživih resursa i mogućih pravaca borbe za ostvarivanje profesionalnih prava psihologa u zdravstvu.

PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA U VREME KOVIDA 19

Voditeljka:

Gorana Rakić - Bajić, Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet medicinskih nauka, Psihologija
goranarb@medf.kg.ac.rs

Panelisti:

Tamara Džamonja Ignjatović, Fakultet političkih nauka, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
tamara.dzamonja@gmail.com

Tamara Klikovac, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
tklikova@f.bg.ac.rs

Nikola Petrović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
nicholas.petrovic@gmail.com

Teodora Vuletić, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
teodora.vuletic@f.bg.ac.rs

Natalija Ignjatović, Institut za psihologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
ignjatovic.natali@gmail.com

Marija Zotović-Kostić, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek Psihologija
zotovic@ff.uns.ac.rs

Tatjana Bokun, Centar Srce
tanja.bokun@yahoo.com

Dragana Nešin, Savetovalište „Pričajmo (k)od kuće“
dragana.nesin16@gmail.com

Katarina Radić, Savetovalište „Pričajmo (k)od kuće“, Centar Srce
katradic.ns@outlook.com

Izloženost pandemiji predstavlja visoko stresan događaj i kao takav nosi rizik za mentalno zdravlje. Specifičnost pandemije kovid 19 je i uvođenje propisanih mera kao što su fizička distanca i smanjenje socijalnih kontakata, te periodi potpunog ograničenja kretanja stanovništva na njenom početku. Očekivano, opasnost od zaraze, izmenjeni i ograničeni uslovi života dovode do porasta nivoa svakodnevnog stresa, narušavanja mentalnog zdravlja, te i do povećane potrebe za psiho-socijalnom podrškom. Sa idejom da se odgovori na aktuelne potrebe i u što većoj meri zaštiti mentalno zdravlje stanovništva veoma brzo nakon početka pandemije, organizovani su različiti vidovi onlajn psihološke podrške (putem telefona, četa i mejla). Onlajn psihološka podrška ima značajnu prednost široke dostupnosti, s obzirom na to da ne zahteva istovremeno fizičko prisustvo u određenom prostoru. S druge strane, upravo ovo odsustvo fizičke blizine može predstavljati i teškoću u radu sa korisnicima. Okrugli sto je planiran kao prilika za predstavljanje i razmenu iskustava pružanja onlajn psihološke podrške, razmatranje o prednostima i teškoćama različitih vidova onlajn podrške iz ugla koordinatora i savetnika, te kreiranje preporuka za buduću dobru praksu.

PROCENA KOGNITIVNIH SPOSOBNOSTI U OBRAZOVNOM KONTEKSTU: SAVREMENI TRENDovi, IZAZovi I POTREBE PRAKSE

Voditeljka:

Zorana Jolić Marjanović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, zjolic@f.bg.ac.rs

Panelistkinje:

Sanja Tatić-Janevski, slobodni istraživač, sanja.janevski@gmail.com

Jovana Piper, Advance International, jovanapiper@gmail.com

Početak novog milenijuma obeležile su značajne promene u principima i standardima konstrukcije kompozitnih testova za individualnu procenu sposobnosti. Savremeni testovi sposobnosti imaju jasnu teorijsku osnovu, teže sveobuhvatnoj proceni inteligencije, poseduju izvrsne metrijske karakteristike, procenu intelektualnog razvoja zasnivaju na svežim normama adekvatne osetljivosti, daju mogućnost da se zadavanje u izvesnoj meri adaptira prema potrebama ispitanika. Ipak, manjkavost savremenih testova sposobnosti ogleda se u statičkoj prirodi nalaza koji se njima dobijaju: procena se odnosi na aktuelni intelektualni status i ne daje uvid u intelektualni potencijal ispitanika – u to kakve i koje kognitivne zadatke bi on mogao uspešno da reši ukoliko bi mu se ponudili adekvatni podsticaj i pomoć. Takva vrsta uvida može se ostvariti primenom dinamičke procene sposobnosti, u okviru koje ispitivač aktivno interveniše kada se ispitanik suoči sa teškoćama u rešavanju testa i na taj način uspeva da identifikuje koji aspekti zadatka, za određenog ispitanika, predstavljaju izazov i prepreku. Podaci dobijeni dinamičkom procenom pokazuju se kao naročito korisni u proceni sposobnosti ispitanika koji su pod rizikom od podbacivanja na standardnim testovima sposobnosti, a potom i u kreiranju obrazovnih intervencija koje su skrojene spram specifičnih potreba ispitanika. U okviru okruglog stola, učesnice će prikazati savremene tendencije i izazove u proceni kognitivnih sposobnosti u obrazovnom kontekst, pri čemu će se posebno osvrnuti na: karakteristike savremenih postupaka procene, aktuelnu praksu, potrebe i probleme u proceni sposobnosti u domaćem kontekstu obrazovanja, te potencijale dinamičke procene da odgovori na uočene potrebe i probleme.

LJUBAV PREMA ISTRAŽIVANJIMA U DOBA KORONE

Voditelj:

Oliver Tošković, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, otoskovi@f.bg.ac.rs

Panelistkinje:

Snežana Smederevac, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Nađa Marić Bojović, Institut za mentalno zdravlje, Beograd, i Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dragana Ignjatović Ristić, Medicinski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu

Ana Stojković, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Iako su nam dobro poznata psihološka istraživanja u kojima su kao „ispitanici“ učestvovala životnje, jasno je da najveći broj naših studija podrazumeva intenzivnu interakciju i komunikaciju sa ljudima. Kada je reč o kvantitativnim istraživanjima, ispitivač u relativno kratkom vremenskom periodu uspostavlja kontakt sa velikim brojem osoba, pri čemu se često regrutuju prigodni uzorci (učenika, studenata ili zaposlenih u jednoj radnoj organizaciji), tako da se učesnici u istraživanju mogu okupiti u većim grupama na jednom mestu. Ako se, pak, istraživanje sprovodi na nacionalno reprezentativnom uzorku, ispitivači će najverovatnije biti u prilici da putuju, zalazeći u sve krajeve nekog regiona i često kontaktirajući sa ispitanicima u njihovim domovima. U psihološkim studijama, koje se oslanjaju na kvalitativnu metodologiju, istraživač je, po pravilu, u dodiru s manjim brojem osoba, ali je kontakt s njima utoliko „bliži“ i često podrazumeva dugotrajnu komunikaciju licem u lice.

Početak 2020. godine Svetska zdravstvena organizacija proglasila je pandemiju novog virusa korona SARS-CoV-2, koji izaziva oboljenje poznato pod skraćenicom kovid 19 (Corona virus disease 2019). Većina država, uključujući i Srbiju, kao odgovor na pandemiju propisala je mere koje su imale cilj da smanje fizičke kontakte među ljudima, kako bi se usporilo prenošenje virusa u populaciji. Srbija je jedna od retkih država koje su uvele i vanredno stanje, uključujući i ograničenje kretanja građana tokom velikog dela dana (takozvani „policijski čas“). Mnogi od gorenavedenih aspekata psiholoških istraživanja – okupljanje većeg broja ispitanika u jednoj prostoriji, odlazak ispitivača u različite krajeve zemlje i ulazanje u brojna domaćinstva, razgovor u fokus-grupama – time su postali praktično nemogući, ali je jednako bila nezamisliva ideja da se ta istraživanja obustave. Ovo posebno stoga što su promene u načinu života tokom pandemije otvorile i sasvim nova psihološka pitanja ili stvorile potrebu da se već istraživani psihološki problemi ispituju u novonastalim okolnostima.

Na ovom okruglom stolu pozabavićemo se, s jedne strane, preprekama na koje su istraživači naišli s pojavom pandemije kovida 19 i rešenjima koja su uspeli da iznađu: Na koji način organizovati metodološki korektna psihološka istraživanja u uslovima ograničenih fizičkih kontakata i kretanja? Da li je i kako moguće doći do ispitanika? Kakvu ulogu u prikupljanju podataka i formiranju uzoraka ima onaj zadavanje upitničkih mera i kakva su merenja psiholoških fenomen uopšte moguća u onlajn okruženju? S druge strane, osvrnućemo se i na psihološka pitanja koja je pandemija takoreći postavila pred istraživače: Kako fizičko distanciranje od drugih osoba, izolacija, ograničenje sloboda, rad od kuće i prelazak u onlajn okruženje menjaju naše mentalno zdravlje i psihičko funkcionisanje uopšte? Da li nam je pandemija donekle omogućila uslove prirodnog eksperimenta za ispitivanje efekata navedenih pojava na ljudsku psihu?

PRIMENA INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA (IOP 3) U RADU S UČENICIMA IZUZETNIH SPOSOBNOSTI

Voditeljka:

Ana Altaras Dimitrijević, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
aaltaras@f.bg.ac.rs

Panelistkinje:

Sanja Tatić-Janevski, slobodni istraživač, Beograd
sanja.janevski@gmail.com

Nada Stankov, stručni saradnik-psiholog, OŠ „Jovan Sterija Popović“, Novi Beograd
nadastankov@yahoo.com

Biljana Milojević Apostolović, stručni saradnik-psiholog, V gimnazija, Beograd
biljana.milojevic@sbb.rs

Dragana Nikolić, stručni saradnik-psiholog, OŠ „Pavle Popović“, Vranić
dragana@gestalt.in.rs

Navršilo se više od deset godina otkako je individualni obrazovni plan (IOP) zakonski utvrđen kao primarni okvir za pružanje odgovarajuće obrazovne podrške učenicima izuzetnih sposobnosti. Iako je tokom tog vremena našao izvesnu primenu u obrazovnoj praksi, IOP koji podrazumeva proširivanje i produbljivanje sadržaja učenja – poznatiji pod tehničkim nazivom IOP3 (vidi *Pravilnik o bližim uputstvima za utvrđivanje prava na individualni obrazovni plan, njegovu primenu i vrednovanje*) – prema svim raspoloživim podacima nije u punoj meri iskorišćen u radu sa darovitim učenicima i nadalje je predmet brojnih nedoumica kada je reč o pojedinostima njegove izrade i implementacije.

Imajući to u vidu, pod okriljem Instituta za psihologiju nedavno je pokrenuto akciono istraživanje sa ciljem da se sistematski ispita zastupljenost IOP-a 3 u beogradskim školama, da se prikupe relevantna iskustva u njegovoj dosadašnjoj primeni, da se među uključenim nastavnicima i stručnim saradnicima pokrene razmena mišljenja i informacija na ovu temu, te da se – shodno problemima i potrebama koje iznose – jačaju njihove kompetencije za izradu i realizaciju ovog tipa IOP-a.

Planirani okrugli sto predstavlja prvu priliku da širem krugu zainteresovanih stručnjaka predstavimo racionalu, postupak i prve uvide iz ovog akcionog istraživanja, kao i da javno otvorimo pitanja koja su iskrsla kao relevantna u dosadašnjem toku projekta. Konkretno, u razgovoru ćemo se dotaći sledećih pitanja: Šta su najveće prepreke za primenu IOP-a 3 u našim školama, kako ih je moguće prevazići i koje su dobiti od ovog načina rada s učenicima izuzetnih sposobnosti? Da li u tom pogledu postoje izvesne razlike između osnovnog i srednjeg nivoa obrazovanja, odnosno između pojedinih školskih predmeta? Koji je profil učenika koji se identifikuju kao kandidati za IOP3, odnosno nastavnika koji se upuštaju u individualizovan način rada s darovitim učenicima? Koji vidovi prilagođavanja se obično predviđaju IOP-om 3 i kako se oni realizuju? Kako se IOP3 može iskoristiti za pružanje podrške celokupnom razvoju učenika, a ne samo njegovog talenta? Na kraju, iskoristićemo ovaj okrugli sto i kao priliku da formulišemo određene smernice za stručne saradnike koji se nalaze pred izazovom da koordinišu i potpomognu izradu IOP-a 3 u svojim školama, te da trasiramo dalji tok pedagoško-instruktivnog i istraživačkog rada na unapređivanju obrazovnih prilika za učenike izuzetnih sposobnosti.

KAKO STUDENTI PSIHOLOGIJJE VIDE PROFESIJU PSIHologa ZA 10 GODINA?

Voditeljka:

Teodora Vuletić, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
teodora.vuletic@f.bg.ac.rs

Panelistkinje:

Svetlana Pavlović, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
pavlovic.sc@gmail.com

Maja Ristović, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
majaristovic2409@gmail.com

Kristina Jadranović, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
kristinajadran@gmail.com

Nastasija Bjelanović, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
nastasija.bjelanovic@gmail.com

Tema ovog okruglog stola osvrće se na suštinski značajno pitanje stava studenata psihologije o budućnosti profesije u kojoj treba da se zaposle nakon vredno završenih studija. Naime, iako zaposlenima u struci ovo pitanje može delovati trivijalno, psiholozima koji su još uvek studenti, a jednom nogom su zakoračili u poslovni svet, ono najviše okupira pažnju. Da li ću moći da pronađem posao u struci? Da li su mi neophodne master studije? Da li da upišem doktorske studije kako bih imao/la više šanse za zaposlenje? Na osnovu čega da odaberem određeni modul na četvrtoj godini: zainteresovanost ili posao? Da li sam dovoljno kompetentan/na za rad sa ljudima nakon završenog fakulteta? Gde mogu steći iskustvo i da li ću uopšte imati priliku za praktičan rad? Kome da se obratim za savet? Ovo su samo neka od pitanja koja brinu studente psihologije na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Beogradu. Naime, za potrebe ovog okruglog stola odabrane su četiri studentkinje master studija sa četiri različita modula, koje su upisale master studije 2019. godine. Neizmerno je važno dati glas ovim mladim kolegincama, koje se nalaze tačno na prelazu između poslovnog i studentskog života i koje sada treba da donose važne odluke u svojoj daljoj karijeri. Pitanje psihološke delatnosti u Srbiji uveliko se razmatra među stručnjacima, međutim, glas studenata se neretko izgubi u procesu. Koje su njihove potrebe, želje i bojazni na profesionalnom planu? Kako oni vide oblasti psihologije u kojima su se obreli danas? Šta veruju da može da se promeni i kako? Šta možemo da revidiramo tokom samih studija? Da li zaostajemo za nekim svetskim standardima? Na ova, kao i brojna duga pitanja odgovaraće Maja Ristović (klinička psihologija), Svetlana Pavlović (psihologija obrazovanja), Kristina Jadranović (istraživačka psihologija) i Nastasija Bjelanović (psihologija rada), predstavnice svojih modula, odabrane na osnovu brojnih kvalifikacija. Okrugli sto će moderirati Teodora Vuletić, doktorant istoimenog fakulteta, koja je završila klinički smer, a zaposlena je kao istraživač, sa dugogodišnjim iskustvom u psihoedukativnom radu sa izbeglicama i mladima u Srbiji. Imajući sve navedeno u vidu, cilj diskusije jeste da se čuje glas studenata o tome kako vide budućnost psihologije u našoj zemlji, kao i da zajedničkim snagama radimo na unapređenju profesije psihologa.

PRIJEMNI I MATURA U RUBINOVOJ VAZI

Voditelji:

Oliver Tošković, Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
otoskovi@f.bg.ac.rs

Darko Hinić, Prirodno-matematički i Filološko-umetnički fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
dhinic@kg.ac.rs

Panelisti:

Dragica Pavlović Babić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Ljiljana Levkov, Projekat državne mature

Bojan Janičić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Dragana Stanojević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici

Vladimir Hedrih, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

Koncept državne mature usvojen je još 2017. godine, ali se čini da nastavnici u osnovnim i srednjim školama, pa ni univerzitetski nastavnici nisu dovoljno upoznati s njim. U najkraćem, ovim konceptom predviđeno je da učenici koji završavaju gimnaziju polažu „opštu maturu“, a učenici srednjih stručnih škola takozvanu „stručnu maturu“, pri čemu je glavna novina to što bi maturski ispiti u oba slučaja bili jedinstveni na nivou cele države – drugim rečima, znanje iz određenog predmeta demonstriraće se na skupu standardizovanih zadataka, koji će biti isti za sve učenike koji završavaju određen tip srednje škole (gimnaziju odnosno srednju stručnu školu) na teritoriji Republike Srbije. Matura bi pri tom u svim slučajevima obuhvatala obavezni (ispite iz predmeta Srpski jezik i književnost i Matematika) i izborni deo (ispite iz predmeta koji su učeniku važni za dalje obrazovanje ili profilisanje). Najzad – no posebno važno za našu diskusiju – državna matura mogla bi da učini izlišnim polaganje prijemnih ispita za upis na fakultete. Argument za uvođenje sistema državne mature jesu brojni nedostaci i problemi u aktuelnoj praksi sprovođenja školskih maturskih ispita, između ostalog: neusaglašenost zahteva i kriterijuma ocenjivanja među različitim školama istog profila; nužnost da se učenici opredele i pripreme za upis na određeni fakultet pre no što su saznali rezultat maturskog ispita; te uvećavanje obaveza i troškova za učenike i njihove staratelje, pogotovo kada je reč o onima koji žive udaljeno od univerzitetskih centara.

Prema zvanično usvojenom konceptu držane mature, fakulteti imaju izvesnu slobodu prilikom određivanja ulsova upisa: mada u nekom obimu moraju da uvažavaju uspeh učenika ostvaren tokom srednjeg obrazovanja (uključujući i rezultate maturskog ispita), fakulteti mogu da odrede koji maturski ispiti (tj. iz kojih predmeta) će se uzimati u obzir, koliko će oni vredeti u ukupnoj strukturi poena, koji nivo uspeha na maturskom ispitu (od osnovnog do naprednog) kandidat treba da ostvari kao uslov za upis, te da li će se od kandidata zahtevati da polažu dodatne ispite (posebnih sklonosti i sposobnosti) koje definiše sam fakultet. To znači da će – uprkos načelnoj težnji da državna matura zameni prijemne ispite – fakulteti nadalje moći da organizuju tu vrstu ispita. Ova mogućnost posebno je važna za umetničke fakultete, ali i za sve studije za koje vlada veliko interesovanje i gde postoji potreba za dodatnom selekcijom – a upravo u tu kategoriju spadaju i studije psihologije. Koji su očekivani efekti uvođenja državne mature kada je reč o upisu tih studija? Da li ćemo se prilikom izbora kandidata osloniti samo na rezultate maturskih ispita ili zadržati i poseban prijemni? Šta će biti rešenje za period dok se na listi izbornih predmeta koji se polažu u okviru državne mature ne nađe i predmet Psihologija?

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

Ako se odlučimo za sprovođenje prijemnog ispita, da li ćemo menjati njegovu strukturu ili ćemo ostati pri sadašnjem načinu ispitivanja spremnosti za studije psihologije? Da li državna matura i upis na studije psihologije mogu da se posmatraju kao dve strane iste slike, kao dva opažaja Rubinove vaze? Ovo bi bila glavna pitanja koja ćemo iz različitih perspektiva razmotriti na najavljenom okruglom stolu.

SAOPŠTENJA

Sesija 1:

Psihologija rada i organizacije – prvi deo

Moderator:

Milanko Čabarkapa

LIN MENADŽMENT U ŠKOLSKOJ PRAKSI

Nena Vasojević

Inovacioni centar Mašinskog fakulteta u Beogradu, nenavasojevic@hotmail.com

Ivana Vučetić

Inovacioni centar Mašinskog fakulteta u Beogradu, vuceticivana@yahoo.com

Snežana Kirin

Inovacioni centar Mašinskog fakulteta u Beogradu

Ideja Lina je nastala u automobilskoj industriji, sa ciljem da poboljša efikasnost i operativnost. Vremenom je prepoznato da se principi Lin-a u značajnoj meri mogu primeniti u mnogim drugim oblastima, među kojima je i obrazovanje. Dosadašnja praksa primene lin koncepta u obrazovanju je pokazala da se mogu stvoriti dodatne vrednosti kroz uklanjanje i redukciju faktora koje nisu striktno povezani sa učenjem, smanjenje administracije koja oduzima vreme nastavnicima i povećanjem kvaliteta nastave. Nastavnici imaju ulogu pomagača na putu do odgovora što nije slučaj kod tradicionalnog modela nastave. Cilj ovog istraživanja je identifikovanje „rasipanja“ koja utiču na organizaciju nastave u osnovnim školama u Srbiji. Istraživanje je sprovedeno na uzorku nastavnika (213), osnovnih državnih (N=176) i privatnih škola (N=37). Uzorak su činili profesori razredne nastave (N=71) i profesori predmetne nastave (142), koji nastavu realizuju po nacionalnom programu (N=196) i internacionalnom (N=17). Raspon godina staža ispitanika u uzorku išao je od >5 do <35 godina staža (M=20), dominantno (84,5) ženskog pola. Upitnik sadrži 6 opštih pitanja i 53 specifična koja su povezana sa organizacijom nastave, čija se učestalost i izraženost ispitivala petostepenim skalama. Ispitanici su anonimno odgovarali. Statistička obrada je sprovedena kroz deskriptivnu statistiku. Na osnovu podataka i kombinovanjem odgovora naviše pitanja, određeno je pet indeksa („rasipanja“) koji oduzimaju vreme u pripremi i realizaciji nastave. Rezultati pokazuju da su nastavnici identifikovali preveliki obim aktivnosti u nastavi (M=0,206; SD=0,042), previše nastavnih i vannastavnih aktivnosti (M=0,177; SD= 0,031), nepotrebno kretanje (M=0,163; SD=0,045), neadekvatna organizacija nastave (M=0,162; SD=0,027) i neiskorišćenost resursa (M=0,140; SD=0,049) kao „rasipanja“ ili tzv. „kradljivce vremena“. Istraživanje ukazuje da postoje aktivnosti koje nepotrebno oduzimaju vreme u organizovanju nastave i dovode do neefikasnog nastavnog procesa. Primenom Lin modela u školama u Srbiji poboljšala bi se efikasnost nastave, a ujedno bi se stvorilo atraktivnije radno okruženje u školi. Transformacijom obrazovnog sistema i postavljanjem novih ciljeva omogućilo bi se obrazovnom sistemu da bude konkurentan u savremenom društvu.

Ključne reči: Lin, nastava, „rasipanje“, nastavnici.

PRIMENA PSIHOTERAPIJSKIH TEHNIKA (NA PRIMERU TEHNIKE LEPTIR-MAŠNE) U RADU SA MENADŽERIMA SEKTORA

Marija Vujović

Degordian, Udruženje konstruktivista Srbije

marijavujovic2409@gmail.com

U kompanijama se velika odgovornost daje menadžerima sektora, ali je veliko pitanje ko ih uči vođstvu, zapravo? U većini slučajeva, takvu podršku bi trebalo da pruže ljudski resursi kao sektor koji se bavi ljudima, a da menadžeri sektora direktno utiču na svoje ljude, te je bitno pomoći i samim menadžerima na tom putu. Učenje vođstva, tj. liderstva je dug process, potreban je kontinuiran rad i neka vrsta koučinga od strane sektora za ljudske resurse da bi menadžeri napredovali kao lideri, ali postoje, ipak, određene tehnike koje mogu da služe kao pomoć kada se menadžeri nađu u određenim situacijama koje ne znaju u datom momentu da reše. Govorićemo kako psihoterapijske tehnike, pre svega konstruktivističke, mogu da se primene u organizaciji rada sa menadžerima, posebno u sferi rešavanja konflikata koji su neminovni deo svake organizacije, kakva god kultura iste bila. Verujemo da je velika prednost svake kompanije ukoliko ima menadžera ljudskih resursa, koji je ujedno i psihoterapeut, jer može oplemeniti postojeće edukacije i karijerne programe sa znanjima koje ima iz oblasti psihoterapije. Primarna psihoterapijska tehnika, koja će biti prikazana, jeste tehnika leptir-mašne i ona upravo uči menadžere kako da pristupe konfliktima, uz facilitaciju menadžera ljudskih resursa, koji je potkovan psihoterapijskom teorijom i tehnikama. Samu tehniku je bitno uključiti u proces edukacije, čak i radionice idealno, kako bi menadžeri mogli da je provežbaju, a ne samo da je čuju teorijski –ukoliko oni provežbaju tehniku na radionici i vide kako ih facilitator vodi, znaće lakše da je primene na svojim podređenima. Na kraju, povezaćemo kako to pomaže ljudima na putu sazrevanja jer zaposleni kroz posao sazrevaju i lično, ne samo profesionalno, na svom karijernom putu.

Ključne reči: konstruktivizam, psihoterapija, ljudski resursi.

DISTRUBUIRANO LIDERSTVO I PERCEPCIJE NASTAVNIKA O ŠKOLSKOJ KLIMI, PROFESIONALNOJ SARADNJI I ZADOVOLJSTVU POSLOM

Zorica Mihailović

Ugostiteljsko turistička škola Beograd

utspsiholog@gmail.com

Rad se bavi ispitivanjem zastupljenosti distribuiranog liderstva u osnovnim školama u Srbiji u tri domena: zastupljenost roditelja, učenika i nastavnika u donošenju odluka. U radu se ispituje i povezanosti distribuiranog liderstva sa polom i dužinom radnog staža direktora, zadovoljstvom poslom nastavnika, školskom klimom, profesionalnom saradnjom i razmenom i koordinacijom između nastavnika. U istraživanju se koriste podaci prikupljeni u istraživanju TALIS 2013, koje je sistematskog neeksperimentalnog tipa. Sekundarne analize ovih podataka obuhvataju osnovne deskriptivne parametre (prosek, standardna devijacija, raspon) kao i jednofaktorsku univarijatnu analizu varijanse za neponovljena merenja, t-test za nezavisne uzorke, Eta koeficijent kao procenu jačine efekta, Fišerov egzaktni test, i Kramerov v-koeficijent kao procenu jačine efekta. Uzorak je činila 191 škola, sa prosečno 20,2 nastavnika po školi. Rezultati istraživanja pokazuju da u pogledu prisutnosti opšteg distribuiranog liderstva, 64% škola spada u one sa niskom prisutnošću ovakvog načina rukovođenja. Kada se radi o zadovoljstvu poslom, rezultati pokazuju da su nastavnici, koji su zaposleni u školama sa visokim stepenom distribuiranog liderstva, zadovoljniji poslom. Škole u kojima postoji visoko prisustvo deljenog liderstva imaju i znatno bolju školsku klimu. Prisutnost distribuiranog liderstva nije u vezi sa polom i ukupnim radnim stažom direktora škole. Stepem različitih vidova profesionalne saradnje među nastavnicima nije u vezi sa stepenom deljenog liderstva u školi. Zaključak istraživanja je da je distribuirano liderstvo u školama povezano sa većim zadovoljstvom poslom nastavnika i pozitivnom školskom klimom, ali da još uvek nije zastupljeno u većini osnovnih škola u Srbiji.

Ključne reči: distribuirano liderstvo, školska klima, profesionalna saradnja, zadovoljstvo poslom.

RADNO IZGARANJE I ZADOVOLJSTVO POSLOM ŠALTERSKIH RADNIKA

Teodora Safiye

Fakultet medicinskih nauka, Univerzitet u Kragujevcu, teodoras0306@gmail.com

Danijela Menković

Filozofski fakultet, Univerzitet u Prištini, menkovicdanijela2@gmail.com

Milanko Čabarkapa

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, cabarkapa.milanko@gmail.com

Danas je sve više poslova u uslužnoj delatnosti koji se obavljaju na tzv. šalterskim radnim mestima. Radnici zaposleni na ovim radnim mestima često se žale na opterećenost poslom, tako da je cilj ovog istraživanja bio da se utvrdi povezanost između izgaranja na radu i zadovoljstva poslom, posredovano i nekim moderator varijablama.

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 100 šalterskih službenika, zaposlenih u bankama, poštama, zavodu za zapošljavanje, apotekama i opštinskoj administraciji. Za ispitivanje izgaranja na radu korišćena je *Skala izgaranja na radu* (WB: Borritz i Kristensen, 1999) koja meri samoprocenu psihičke i fizičke iscrpljenosti u vezi sa poslom u poslednjih mesec dana. Za ispitivanje zadovoljstva poslom, korišćena je *Spektorova skala* (JSS: Spector, 1985) koja predstavlja skalu stavova od 36 ajtema, kojom se procenjuje devet aspekata zadovoljstva poslom, tako da se dobija devet skorova koje čine rezultati ispitanika na pojedinačnim subskalama, kao i deseti sumacioni skor, koji predstavlja opštu meru zadovoljstva poslom. Korišćen je i *Upitnik sociodemografskih karakteristika*, koji obuhvata varijable: pol, starost, nivo obrazovanja, bračni status, radni staž i prosek plate.

Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna negativna povezanost između ukupnog stepena radnog izgaranja i generalnog zadovoljstva poslom, ali i nekih posebnih faktora zadovoljstva. Takođe, ta povezanost je pokazana i kada se odvojeno posmatraju fizička i psihička iscrpljenost u odnosu na ukupno zadovoljstvo poslom. Nije dobijen statistički značajan moderatorski efekat posmatranih sociodemografskih varijabli u odnosu između radnog naprezanja i zadovoljstva poslom, izuzev proseka materijalnih primanja (plate), što se može objašnjavati činjenicom da više faktora utiče na visinu plate, kao i njenim specifičnim motivacionim potencijalom, koji se odražava na radno zadovoljstvo i izgaranje na poslu.

Na osnovu dobijenih nalaza, možemo zaključiti da se pokazatelji radnog izgaranja mogu uzimati kao dobar prediktor ukupnog zadovoljstva poslom, kao i pojedinih domena zadovoljstva, što može biti objektivniji pristup od direktnog ispitivanja zadovoljstva. Takođe, možemo zaključiti da ispitivane sociodemografske varijable nemaju značaj kakav im se često pripisuje u vezi sa zadovoljstvom na poslu, već da presudnu ulogu imaju faktori izgaranja na radu i visina ličnih primanja. Ovi nalazi mogu imati praktične implikacije za bolje razumevanje faktora koji utiču na zadovoljstvo poslom kod šalterskih radnika, koji do sada nisu često ispitivani, kao i za kreiranje programa unapređenja zdravlja i dobrobiti zaposlenih, budući da je pitanje izgaranja i zadovoljstva poslom veoma značajno za svaku radnu organizaciju.

Ključne reči: izgaranje na radu, zadovoljstvo poslom, šalterski radnici.

Sesija 2: Mentalno zdravlje u doba pandemije

Moderatorka:

Tamara Džamonja Ignjatović

ONLAJN PSIHOLOŠKO SAVETOVALIŠTE ZA STUDENTE

Tamara Klikovac

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

tklikova@f.bg.ac.rs

Nikola Petrović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

nicholas.petrovic@gmail.com

Tamara Džamonja Ignjatović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

tamara.džamonja@gmail.com

Tatjana Vukosavljević Gvozden

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Inicijativa za pokretanje onlajn savetovališta za student, u vreme pandemije, nastala je pod uticajem vanrednih okolnosti u kojima smo se našli a u okviru kurseva Psihologija kriznih stanja i Intervencije u krizi, koji se održavaju na IV godini modula klinička psihologija Odeljenja za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Ciljevi pokretanja onlajn savetovališta bili su, sa jedne strane, da se pruži psihološka podrška studentima Filozofskog fakulteta (i šire Beogradskog univerziteta) u vreme vanrednog stanja, a sa druge strane, da se naši studenti IV godine i mastera kliničkog smera osnaže i volonterski uključe u pružanje podrške i na taj način steknu prva iskustva i neku vrstu prakse u kriznom intervenisanju u vanrednim okolnostima. Nešto kasnije, timu su se priključili i doktorandi. Specifičnost ovog savetovališta je da smo sve sastanke, supervizije (individualne i grupne) i celokupan rad organizovali onlajn kao i da smo dokumenta (literatura, rasporedi smenai dežurstava, evidencije poziva i opis intervencija) delili onlajn preko zajedničkog drajva. Studenti su kreirali Fejsbuk stranicu kao i profil savetovališta na instagramu. Od 30.03.2020. do 6.09.2020. evidentirano je ukupno 94 intervencije (ovaj broj obuhvata i ponovljene intervencije sa jednim klijentom). U većem broju za podršku su se javljale osobe ženskog pola (67), a samo 12 osoba muškog pola. Uzrasni raspon korisnika onlajn savetovališta bio je od 18 do 36 godina. Na osnovu evidencije, najčešći problemi zbog kojih su se korisnici onlajn savetovališta za studene javljali bili su: zdravstvena anksioznost (strah od virusa izaražavanja); anticipacija nadolazećih problema i „loših stvari“; problemi sa učenjem, koncentracijom i organizacijom

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

vremena;prokrastinacija; pad produktivnosti u onlajn praćenju nastave; zabrinutost za budućnost; nezadovoljstvo zbog vanrednog stanja i ograničenosti kontakata i kretanja; teškoće u tolerisanju neizvesnosti i ograničenosti ; egzistencijalni strahovi; problemi u interpersonalnim odnosima; osećanja tuge, usamljenosti, bespomoćnosti; suicidalne misli. Onlajn psihološko savetovalište za studente se, u vreme preteće pandemije i ograničenosti kontakata, pokazalo kao prikladan način intervenisanja a za naše student predstavljalo važne prve profesionalne iskorake pružanja psihološke prve pomoći.

Ključne reči: onlajn, savetovalište, studenti, psihološka podrška.

ISKUSTVA I KVALITET ŽIVOTA STARIJIH OSOBA TOKOM PANDEMIJE KOVIDA 19 I UVEDENIH RESTRIKTIVNIH MERA U SRBIJI

Tamara Džamonja Ignjatović

Fakultet političkih nauka, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju, tamara.dzamonja@gmail.com

Biljana Stanković

Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju, billjana.stankovic@gmail.com

Tamara Klikovac

Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju, tklikova@f.bg.ac.rs

Ovaj rad je deo šire kvalitativne studije, koja se bavi ispitivanjem iskustva ljudi tokom prvog talasa pandemije u Srbiji, kada je uvedeno vanredno stanje i efektima ove situacije na kvalitet života i mentalno zdravlje specifičnih uzrasnih grupa. U radu su prikazani rezultati intervjua vođenih sa osobama starijim od 65 godina, koje su bile posebno pogođene uvedenim restriktivnim merama, zbog čega su mnogi stariji sugrađani osetili značajan pad kvaliteta života, praćen rizikom za razvoj različitih emocionalnih tegoba. U cilju dubljeg razumevanja njihovih specifičnih iskustava tokom pandemije i uvedenih mera, opredilili smo se za kvalitativnu studiju. Ova iskustva smo posmatrali, uzimajući u obzir karakteristike prethodnog životnog konteksta, promene načina života tokom pandemije, njihove emocionalne reakcije i strategije prevladavanja, kao i očekivanja od budućnosti s obzirom na novonastalu situaciju.

Intervjuisano je 16 osoba, oba pola (4 muškarca), starosti od 65 do 87 godina ($M=71.19$ god.), tokom aprila i početkom maja 2020. godine. Transkripti polustrukturisanih intervjua su procesuirani u softveru za kvalitativnu analizu Maxqda i analizirani su uz oslanjanje na principe tematske analize.

Opšti zaključak je da su se starije osobe iz našeg uzorka bez većih teškoća prilagodile i uspele da održe zadovoljavajuće subjektivno blagostanje uprkos pandemiji i restriktivnim merama, a uz pomoć i podršku neposrednog socijalnog okruženja i u kontekstu zadovoljstva opštim kvalitetom dotadašnjeg života. To je rezultiralo dobrim adaptivnim strategijama i ishodima, čak i u situaciji ugroženih potreba i nezadovoljstva specifičnim aspektima života. Ipak, nalazi istraživanja ukazuju na to da se kod starijih osoba reakcije na pandemiju razlikuju od reakcija na uvedene mere – tolerancija starijih na ugoženost ličnih potreba veća je nego što je tolerancija na ugoženost prava i ličnog dostojanstva. Dok se briga za sopstveno zdravlje znatno manje ispoljila, uvođenje vanrednog stanja i posebno restriktivnih mera za sugrađane starije od 65 godina, doživljenji su znatno teže. Mere izolacije su uticale na pojavu različitih negativnih osećanja i pad kvaliteta života, kao i na doživljaj ugroženosti ličnog dostojanstva.

Ključne reči: pandemija kovid 19, starije osobe, kvalitet života, subjektivno blagostanje, strategije prevladavanja.

MEDIJACIJSKA ULOGA USPJEŠNOSTI RJEŠAVANJA BRAČNIH KONFLIKATA I KVALITETE BRAČNE KOMUNIKACIJE IZMEĐU STRESA I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM ZA VRIJEME PANDEMIJE KOVIDA 19

Jelena Bupić

Università Pontifica Salesiana, Rome, Italy

bupic.jelena@gmail.com

Renata Tolja

Osnovna škola Ivana Gundulića Dubrovnik, Hrvatska

rtolja@gmail.com

U brojnim je istraživanjima pokazano kako pojedinci koji su u braku u prosjeku iskazuju veći stupanj subjektivne dobrobiti, pa tako i veći stupanj procjene zadovoljstva životom. Ipak, treba naglasiti kako je povezanost braka i zadovoljstva životom određena bračnom kvalitetom. Ovo istraživanje bavilo se različitim domenama kvalitete funkcioniranja braka i ulogom koju te domene imaju između percipiranog stresa i zadovoljstva životom za vrijeme pandemije prouzročene virusom SARS-CoV-2. Stoga je cilj rada bio ispitati medijacijsku ulogu uspješnosti rješavanja bračnih konflikata i ulogu kvalitete bračne komunikacije između percipiranog stresa i zadovoljstva životom za vrijeme pandemije kovida 19. Istraživanje je provedeno na uzorku od 131 sudionika iz Dubrovačko-neretvanske županije u Republici Hrvatskoj koji su izvijestili da su u braku ili u kohabitaciji. Sudionici su ispunjavali onlajn upitnik dok su na snazi bile najstrože mjere Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, tj. od 21. travnja do 5. svibnja 2020. god. Primijenjeni su sljedeći psihologijski mjerni instrumenti: *Skala uspješnosti rješavanja bračnih konflikata*, *Skala kvalitete bračne komunikacije*, *Skala percipiranog stresa* i *Skala zadovoljstva životom*.

Za ispitivanje medijacijske uloge uspješnosti rješavanja bračnih konflikata i medijacijske uloge kvalitete bračne komunikacije između varijabli stres i zadovoljstvo životom, korištena je regresijska analiza s dodatkom PROCESS makroprograma za SPSS. Utvrđeno je da postoji medijacijski učinak uspješnosti rješavanja bračnih konflikata između varijabli stres i zadovoljstvo životom, pri čemu je model značajan, a postotak objašnjene varijance iznosi 32,67%, i utvrđeno je da postoji medijacijski učinak kvalitete bračne komunikacije između istih varijabli, pri čemu je model značajan, a postotak objašnjene varijance iznosi 44,38%. Ovim rezultatima pokazano je kako kvaliteta funkcioniranja braka igra vrlo važnu ulogu u subjektivnoj dobrobiti pojedinca, pa i u stresnim situacijama, kao što je pandemija kovida 19.

Ključne riječi: zadovoljstvo životom, stres, bračni konflikti, bračna komunikacija, kovid 19.

PREVENCIJA I EDUKACIJA U OBLASTI MENTALNOG ZDRAVLJA

Nevena Batinić

Fakultet za medije i komunikacije/Filozofski fakultet

nevenabatinic996@gmail.com

Poslednjih decenija, uočava se porast broja programa usmerenih na zaštitu mentalnog zdravlja, redefinisane tog pojma i na generalno jačanje holističkog pristupa. Usled ovih promena u orijentaciji, primetan je i porast školskih programa o mentalnom zdravlju koji su usmereni na primarnu, sekundarnu i tercijarnu prevenciju i edukaciju dece i mladih u okviru granica obrazovnih sistema.

Cilj ovakvih „school-based mental health“ programa jeste pružanje adekvatne psihosocijalno podrške, ublažavanje stigme, pravovremeno reagovanje i redukcija ponašajnih i emocionalnih poremećaja dece i mladih. S obzirom na to da se u školskom uzrastu dešavaju neke od najznačajnijih razvojnih promena, te je ovaj period posebno osetljiv, značaj školskih programa je višestruk.

Promena u perspektivi mentalnog zdravlja, koja je opisana, podrazumeva fokusiranje na socijalne determinante koje učestvuju u nastanku i održavanju problema. Kao takva, utiče na razvijanje školskih programa koji uključuju širu zajednicu i sve aktere školskog života. U fokusu formulisanja i praktične primene programa nalaze se školski psiholozi na osnovu svog obrazovanja i stečenih kompetenci.

Kroz istraživanja, izdvajaju se definišuće odlike kvalitetnih programa: teorijska osnova, aktivna participacija interesnih grupa, pristup jačanja kompetencija i sl. Takođe, uočava se da adekvatno sprovedeni školski programi za mentalno zdravlje imaju pozitivne posledice, naročito kod internalizovanih problema.

Međutim, uprkos definisanim karakteristikama i primerima dobre prakse, efektivno sprovođenje školskog programa za mentalno zdravlje može biti onemogućeno zbog različitih faktora. Podaci u literaturi pokazuju da su najčešće prepreke ograničenja nametnuta obrazovnim politikama i školskim kurikulumom, neuključenost šire socijalne zajednice, stigmatizacija i slično.

Ključne reči: školski preventivni programi, mentalno zdravlje, prevencija i edukacija, školska psihologija.

Sesija 3: Socijalna zaštita

Moderatorka:

Ivana Jakšić

SAGLEDAVANJE KARAKTERISTIKA PORODIČNOG NASILJA NA OSNOVU PODATAKA REGIONALNE SIGURNE KUĆE U NIŠU

Sonja Šćekić

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja Niš

sonja.scekic@yahoo.com

Maja Todorović

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja Niš

maja.todorovic@hotmail.com

Nasilje u porodici odvija se kroz različite vidove psihičkog, fizičkog, seksualnog i materijalno- ekonomskog zlostavljanja. Iako precizni podaci o obimu nasilja u porodici nedostaju, budući da se većina nasilnih činova odvija unutar četiri zida i najčešće ostaje prećutkivana, istraživanja pokazuju da je nasilje u porodici veoma rasprostranjeno, da ima ozbiljne posledice kao i da su njegove žrtve daleko češće žene i deca nego odrasli muškarci. Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja u Nišu osnovana je 2011. godine, regionalnog je karaktera i do sada je pružila utočište za više od 950 korisnika, odnosno žena i dece koja su pretrpela nasilje u porodici. U nameri da bolje osvetle ovaj društveni problem, autorke ovog rada sprovele su istraživanje koje je imalo za cilj da sagleda karakteristike porodičnog nasilja na osnovu podataka dobijenih od 152 žene, koje su pretrpele porodično nasilje, a boravile su u Sigurnoj kući u Nišu u periodu od početka 2017. do kraja 2019 godine. Za potrebe ovog istraživanja korišćen je Obrazac za evidentiranje i dokumentovanje nasilja namenjen zdravstvenim radnicima, koji u korigovanoj i skraćenoj verziji čini sastavni deo predmeta naših korisnica. Obrazac sadrži opšte biografske podatke o žrtvi nasilja, informacije koje se odnose na nasilni događaj, intervenciji policije, podatke koji se tiču oblika pretrpljenog nasilja, prethodnoj istoriji nasilja u porodici, kao i podatke koji se tiču opšteg zdravstvenog statusa žrtve. Takođe, korišćeni su i podaci do kojih smo došli prilikom razgovora sa korisnicama ustanove. Neki od rezultata do kojih se istraživanjem došlo pokazuju da je prosečna starost naših korisnica 36,76 godina, tačnije da je najmlađa korisnica u tom periodu imala 16 godina, a najstarija 78 godina. Što se tiče obrazovanja, 56,65% naših korisnica imalo je završeno osnovno obrazovanje, 32,7 % njih srednju stručnu spremu, a 9,43% njih imalo je završeno više ili visoko obrazovanje. U trenutku prijema u Sigurnu kuću 78,7% bilo ih je nezaposleno, a samo u 6,7% slučajeva one su bile vlasnice domaćinstva u kome su živele. U većini slučajeva, tačnije u 77,83% slučajeva nasilnik je bio sadašnji ili bivši suprug ili vanbračni partner, a naše korisnice bile su izložene kombinovanim oblicima nasilja u porodici

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

(psihičkom nasilju – 98,4% njih; fizičkom – 83,06%; ekonomskom nasilju – 48,9%; seksualnom nasilju – 30,13%), dok su nasilje trpele, u proseku, 7 godina. U 54,06% slučajeva prilikom prijave nasilja, policijski službenici intervenisali su izlaskom na teren, dok su u 45,4% slučajeva korisnice nasilje prijavile direktnim odlaskom u najbližu policijsku stanicu. U 62,6% slučajeva korisnice su sa decom bile na smeštaju u ustanovi. Tokom ovog perioda na smeštaju je bilo 172 dece, od čega su 64,73% dece bili očevici nasilja koje su njihove majke pretrpele. Od ukupnog broja naših korisnica tokom ovog perioda, 19,5% ih je odlučilo da se vrati u nasilnu sredinu. Što se ostalih korisnica tiče, 32,63% odlučile su da privremeno borave kod svojih najbližih srodnika, a 6,9 % kod prijatelja, dok je 16,43 % samostalno iznajmilo stan. Osnovni zaključak do koga se došlo jeste da je osim rada na psihološkom osnaživanju žena žrtava porodičnog nasilja veoma važno raditi i na njihovom ekonomskom osnaživanju, kako bi mogle da organizuju svoj dalji život nakon napuštanja Sigurne kuće. Neophodno je osigurati podršku njihove porodice porekla, ali i čitavog društva i kontinuirano raditi na podizanju svesti građana i prevenciji ovog najrasprostranjenijeg oblika nasilja.

Ključne reči: nasilje u porodici, nasilje nad ženama.

„TAMO I OPET NAZAD“ – ISKUSTVO USVOJITELJA SA HRANITELJSKIM PORODICAMA

Vedrana Mirković

Centar za socijalni rad Grada Novog Sada

13minn@gmail.com

Vesna Šilić

Centar za socijalni rad Grada Novog Sada

silicvesna@gmail.com

„Usvojenje, pa tako i roditeljstvo usvojiteljskih porodica, ima različite odlike u različitim kulturama i različitim vremenima“ (MacDonald 2016 : 10). Iskustvo usvojiteljskih porodica, kao i samo usvojenje, nedovoljno je istraživana oblast u Srbiji i, prevashodno, definisana je kroz zakonodavni okvir i socijalne politike, sa manje osvrta na nalaze naučnih istraživanja. Predstavljeni rezultati deo su šireg istraživačkog projekta koji ima za cilj bolje razumevanje iskustva usvojitelja tokom procesa usvojenja. Cilj ovog istraživačkog dela je ispitivanje iskustva usvojitelja prilikom upoznavanja i kontakta sa hraniteljima dece, koju su usvojili. Istraživačko pitanje je, stoga, bilo: Kakvo je iskustvo usvojitelja sa hraniteljima njihove dece? Koristeći interpretativnu fenomenološku analizu kao valitativni metod intervjuisanja i analize podataka, istraživačice su intervjuisale 5 usvojitelja – 2 usvojiteljska para i jednu usvojiteljku, koji su ili završili sa procesom usvojenja ili su u periodu adaptacije dece i čekaju zaključenje usvojenja. Analiza narativa rezultirala je sa tri glavne teme: „Tamo“ – hraniteljski smeštaj, „On se stvarno vezao i to je, verovano bilo malo mučno i teško“ – uloga hranitelja u odgajanju deteta i „Ali, naša priča se tu završava“ – odnos usvojitelja prema hraniteljima. Rezultati su predstavljeni u kontekstu sistemske teorije (Minuchin, 1974) i važnosti usaglašenosti paralelnih sistema brige kojima dete pripada (Fallon i Goldsmith, 2013), a u cilju razvijanja organizovanog obrasca afektivne vezanosti deteta i adekvatne kompezatorne brige u odnosu na detetovo proživljeno iskustvo. Dobijeni rezultati mogu doprineti praktičnim implikacijama u radu sa usvojiteljskim i hraniteljskim porodica, a u cilju adekvatnije pripreme ovih porodica na usvojenje, kako bi se deci obezbedio kontekst u kom mogu da održavaju relacije sa svojim starateljima.

Ključne reči: usvojitelji, hraniteljske porodice, iskustvo usvojenja, priprema na usvojenje, socijalna zaštita.

PSIHOLOŠKO BLAGOSTANJE STRUČNIH RADNIKA ZAPOSLENIH U CENTRIMA ZA SOCIJALNI RAD: STRUČNI RADNICI, KAKO STE?

Ivana M. Jakšić

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

ivana.jaksic@fpn.bg.ac.rs

Sandra Perić

Komora socijalne zaštite, Beograd, Srbija

sandraperic@hotmail.rs

Zoran Vesić

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

zoran.vesic@fpn.bg.ac.rs

Stručnjaci zaposleni u sistemu socijalne zaštite predstavljaju jednu od najrizičnijih grupa u pogledu izloženosti negativnim događajima na radnom mestu koji mogu narušiti njihovo psihološko blagostanje. Obiman korpus prethodnih istraživanja dosledno pokazuje da profesionalci koji podlegnu sindromu profesionalnog izgaranja smanjuju i svoje radno angažovanje, dok crpljenje kognitivnih i emocionalnih resursa u sferi rada negativno utiče i na druge sfere života. U cilju optimalnog funkcionisanja sistema socijalne zaštite neophodno je pratiti da li je psihološka dobrobit zaposlenih u ovom sistemu ugrožena, te kroz kontinuiranu profesionalnu podršku prevenirati takve ishode ili raditi na otklanjanju njihovih negativnih efekata. Ova studija je imala za cilj da ispita četiri važna pokazatelja psihološkog blagostanja stručnih radnika zaposlenih u sistemu socijalne zaštite: sindrom profesionalnog izgaranja, zadovoljstvo poslom, kvalitet socijalne podrške i kvalitet života. U istraživanju je učestvovalo 275 stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad širom Srbije (84% žena). Primenjeni su Maslačov inventar izgaranja za pomagače (MBI-HSS; $\alpha = .92$), Vorova skala zadovoljstva poslom (WJSAT; $\alpha = .91$) i Mančesterska skala kvaliteta života (MANSA; $\alpha = .86$), dok je skala zadovoljstva različitim izvorima socijalne podrške konstruisana za potrebe istraživanja ($\alpha = .81$). Analiza deskriptivnih pokazatelja prosečnih skorova četiri merena pokazatelja i T-test za jedan uzorak (teorijski raspon za sva četiri skora je 1-7, A-test (neutralna) vrednost je 4) utvrđeno je da je izgaranje relativno nisko ($M = 3.12$, $SD = 1.05$, $t(274) = 13.89$, $p < .01$), zadovoljstvo poslom postoji, ali je izraženo u maloj meri ($M = 4.43$, $SD = 1.18$, $t(264) = 5.96$, $p < .01$), kao i zadovoljstvo socijalnom podrškom ($M = 5.17$, $SD = 1.01$, $t(261) = 18.71$, $p < .01$), dok je kvalitet života je umereno visok ($M = 5.61$, $SD = 0.88$, $t(261) = 29.53$, $p < .01$). Sve varijable su snažno povezane, u očekivanom smeru: što je profesionalno izgaranje veće, niže je zadovoljstvo poslom ($r = -.65$, $p < .01$), kvalitet života ($r = -.58$, $p < .01$) i zadovoljstvo socijalnom podrškom ($r = -.55$, $p < .01$). Prikazani rezultati pokazuju da psihološko blagostanje stručnih radnika/ca, zaposlenih u centrima za socijalni rad u trenutku ispitivanja, nije bilo značajno ugroženo, ali da postoji puno prostora za unapređenje njihovog profesionalnog statusa i zadovoljstva.

Ključne reči: stručni radnici, socijalna zaštita, psihološko blagostanje, sindrom izgaranja, kvalitet života.

Sesija 4: Psihologija rada i organizacije – drugi deo

Moderator:
Luka Mijatović

EMOCIONALNA INTELIGENCIJA KAO CRTA LIČNOSTI I SINDROM PROFESIONALNOG SAGOREVANJA – PRELIMINARNI NALAZI ISPITIVANJA RAZLIKA U ODNOSU NA GODINE RADNOG ISKUSTVA VASPITAČA

Nevena Strižak

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
nevenastrizak@fasper.bg.ac.rs

Luka Mijatović

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
lukamijatovic@fasper.bg.ac.rs

Emocionalna inteligencija (EI) shvaćena kao crta ličnosti i profesionalno sagorevanje predstavljaju važne konstrukte u istraživanjima usmerenim na radni kontekst. Brojne studije ukazuju na zaštitnu ulogu EI u obavljanju emocionalno zahtevnih poslova. U radu se razmatraju razlike u doživljaju sagorevanja i samoopaženoj emocionalnoj efikasnosti, tj. crti EI, s obzirom na dužinu radnog iskustva. Ispitanici (N=64) su vaspitači zaposleni u sistemu predškolskog obrazovanja i vaspitanja, koji su s obzirom na godine radnog iskustva razvrstani u tri grupe: 1) do 10 godina; 2) od 11 do 20 godina; i 3) preko 20 godina radnog iskustva. Podaci o crti EI dobijeni su putem srpske verzije Upitnika o emocionalnoj inteligenciji kao crti (Trait Emotional Intelligence Questionnaire –TEIQue), koji pruža uvid u pojedine faktore ovog konstrukta, a to su: dobrobit, samokontrola, emocionalnost i socijabilnost. Za procenu sindroma profesionalnog sagorevanja korišćen je Kopenhagenski inventar sagorevanja (Copenhagen Burnout Inventory – CBI), verzija prilagođena za vaspitače. Ovim instrumentom se procenjuju: 1) lični sindrom sagorevanja; 2) sindrom sagorevanja na poslu; i 3) sindrom sagorevanja u radu sa klijentima. Analiza varijanse i post hoc testovi pokazali su razlike između prve i treće grupe ispitanika na faktoru EI dobrobit ($F(2,61)=3,696$; $p<0,05$), pri čemu su značajno niži skorovi uočeni u grupi vaspitača sa najviše radnog iskustva. Na ostalim faktorima EI nisu pronađene razlike između grupa. Kada su u pitanju varijable iz domena sagorevanja, značajno viši skorovi su opaženi u trećoj grupi (u odnosu na prvu) na skalama koje procenjuju sindrom sagorevanja u vezi sa poslom ($F(2,61)=4,524$; $p<0,05$) i sagorevanje u radu sa klijentima ($F(2,61)=3,843$; $p<0,05$). Nisu uočene značajne razlike na skali koja procenjuje lični sindrom sagorevanja. Iako nije reč o longitudinalnoj studiji, podaci sugerišu da se događa pad emocionalne dobrobiti (tj. pozitivnih emocija, optimizma i samopouzdanja) sa porastom radnog iskustva, pri čemu ostali domeni crte EI ostaju stabilni.

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

Istovremeno, uočava se porast psihičkog i fizičkog umora i iscrpljenosti koji potiču od zahteva radnog mesta i posla koji podrazumeva intenzivnu međuljudsku interakciju. Ovakvi nalazi, iako preliminarnog karaktera, ukazuju na potrebu za pažljivijim ispitivanjem zahteva i unapređenjem uslova rada vaspitača, kao i za razvijanjem preventivnih i interventnih programa namenjenih očuvanju njihovih snaga.

Ključne reči: emocionalna inteligencija, sindrom sagorevanja, radno iskustvo, vaspitači.

PROFESIONALNO SAGOREVANJE VASPITAČA – PRELIMINARNO ISTRAŽIVANJE ULOGE EMOCIONALNE INTELIGENCIJE I STRATEGIJE REGULACIJE EMOCIJA

Luka Mijatović

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

lukamijatovic@fasper.bg.ac.rs

Nevena Strižak

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

nevenastrizak@fasper.bg.ac.rs

Emocionalna inteligencija (EI) kao crta ličnosti poslednjih godina sve češće nalazi mesto u istraživanjima usmerenim na obrazovanje. Emocionalno zahtevne interakcije sa decom i odraslima koje se u ovom kontekstu podrazumevaju prepoznate su kao zona u kojoj EI i načini regulacije emocija igraju bitnu ulogu. Na uzorku vaspitača (N=64) ispitana je mogućnost predikcije sindroma profesionalnog sagorevanja putem faktora crte EI i strategija regulacije emocija iz Grosovog modela regulacije – ponovne procene i suzbijanja ekspresije emocija. Crta EI procenjena je putem srpske verzije Upitnika o emocionalnoj inteligenciji kao crti (Trait Emotional Intelligence Questionnaire – TEIQue). Na ovaj način su sagledana 4 faktora crte EI: dobrobit, samokontrola, emocionalnost i socijabilnost. Podaci o primeni ponovne procene i suzbijanja ekspresije emocija kao strategija regulacije emocija dobijeni su putem Upitnika o regulaciji emocija (Emotion Regulation Questionnaire – ERQ). Za procenu sindroma profesionalnog sagorevanja korišćen je Kopenhagenski inventar sagorevanja (Copenhagen Burnout Inventory – CBI) u verziji prilagođenoj za vaspitače, kojom je obuhvaćeno sagorevanje: na ličnom, na poslovnom i na planu rada sa klijentima. U ovom istraživanju korišćena je globalna mera profesionalnog sagorevanja. Testiran je hijerarhijski regresioni model sa faktorima crte EI (prvi set prediktora) i strategijama regulacije emocija (drugi set prediktora). Rezultati su ukazali na značaj samokontrole ($\beta = -0,369$) kao faktora EI u predikciji globalne mere profesionalnog sagorevanja ($F(4,59)=2,870$, $p<0,05$), dok ostali faktori crte EI nisu demonstrirali prediktivnu moć. Ovim setom prediktora objašnjeno je 16,3% varijanse u kriterijumskoj meri u drugom koraku faktori crte EI udruženi sa strategijama regulacije emocija ne uspevaju značajno da predvide kriterijumsku varijablu ($F(6,57)=2,157$, $p>0,05$). Ovakav nalaz ukazuje na izostanak inkrementalnog doprinosa ponovne procene i suzbijanja ekspresije emocija u predviđanju ukupne mere sindroma profesionalnog sagorevanja. Preliminarni nalazi nagoveštavaju protektivni značaj adaptivnih oblika kontrole emocija, niske impulsivnosti i uspeha u upravljanju stresom (kao odlika faktora samokontrola) u potencijalno emocionalno izazovnim kontekstima. Osim toga, rezultati ukazuju i na važnost razvijanja strategija emocionalne samokontrole sa ciljem prevencije fizičkog i psihološkog umora i iscrpljenosti čiji su izvori vezani za profesionalno okruženje.

Ključne reči: emocionalna inteligencija, sindrom sagorevanja, strategije regulacije emocija, vaspitač.

ULOGA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE U PREVENCIJI STRESA U USLOVIMA PANDEMIJE

Marija K. Dimovska

Biznis Akademija Smilevski, Bitolj

marijadimovski@yahoo.com

Ljupčo Kevereski

Univerzitet Sv. Kliment Ohridski, Pedagoški fakultet, Bitolj

[ljupco.kevereski@uklo.edu.mk](mailto:lupco.kevereski@uklo.edu.mk)

Anita Azeska

Univezritet MIT, Fakultet za psihologiju, Skoplje

a.azeska@gmail.com

Usled pojave novog virusa korona i njime izazvane pandemije kovida 19, živimo u novoj realnosti u kojoj su redefinisani ne samo spolja regulisani (propisani) obrasci ponašanja, već i psihičko reagovanje i doživljavanje ljudi na svim organizacionim nivoima. Pojačan stres, anksioznost, depresija i druga negativna stanja jesu česti psihološki efekti aktuelne svetske krize, a neophodnost distanciranja i izolacije od drugih ljudi uslovlili su socijalne interakcije nesvakidašnjeg sadržaja, oblika i kvaliteta. U datim okolnostima, koje nose sa sobom opasnost od narušavanja mentalnog zdravlja i „psihološkog imuniteta“, emocionalna inteligencija i empatija mogu biti posebno važne za očuvanje psihičke dobrobiti. Predmet ovog istraživanja bile su međusobne veze između kognitivne sposobnosti, emocionalne inteligencije i nivoa doživljenog stresa kod lidera u obrazovnim institucijama. Uzorak je činilo 80 ispitanika, menadžera u osnovnom i srednjem obrazovanju u RS Makedoniji. U istraživanju su primenjeni sledeći psihološki instrumenti: Test nizova za procenu opšte intelektualne sposobnosti, Plučikov profil indeks emocija, Takšićev upitnik za procenu emocionalnih kompetencija PEK-45 i jedna skala stresa. Rezultati primene statističke analize ukazuju na povezanost emocionalne inteligencije i kvaliteta upravljanja stresom. Nalazi dalje pokazuju da stres ima značajnu negativnu vezu sa optimizmom ($r = 0,53$) i samopouzdanjem ($r = 0,44$) kod lidera koji imaju nizak nivo emocionalne inteligencije. Takođe, lideri sa niskom emocionalnom inteligencijom reaguju smanjenom kognitivnom sposobnošću, demonstriraju nisko samopouzdanje i veći pesimizam u stresnim situacijama. Ovi nalazi potkrepljuju i aktuelizuju teorijske pretpostavke o značaju emocionalne inteligencije u razumevanju i prevenciji stresa u organizacionim kontekstima (ne)vremena u kome živimo.

Ključne reči: stres, emocionalna inteligencija, pandemija, kognitivne sposobnosti, liderstvo.

Sesija 5: Klinička psihologija – prvi deo

Moderatorka:

Vojislava Bugarski Ignjatović

OSOBINE LIČNOSTI KAO PREDIKTORI IZBEGAVAJUĆEG ODNOSA PREMA HRANI

Jelena Blanuša

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera, Subotica, jelena.blanusa@gmail.com

Jasmina Knežević

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera, Subotica, jmknezevic@gmail.com

Osobine ličnosti, pored brojnih drugih činilaca, igraju značajnu ulogu u formiranju našeg odnosa prema hrani. Tako se u studijama neuroticizam i niska savestanost najčešće povezuju sa prekomernom težinom i formiranjem nezdravih navika, dok se otvorenost ka iskustvu, ekstraverzija i savestanost najčešće povezuju sa zdravijim izborima u ishrani. Cilj našeg istraživanja bio je utvrditi na koji način osobine ličnosti utiču na specifične aspekte odnosa prema hrani. U istraživanju je učestvovalo 95 žena starosti od 24 do 45 godina ($M = 34.56$, $SD = 5.06$). Kao instrumenti korišćeni su upitnik Velikih pet plus dva (VP+2), koji ispituje ličnost na 7 dimenzija (neuroticizam, ekstraverzija, savestanost, agresivnost, otvorenost ka iskustvu, pozitivna valenca i negativna valenca), i upitnik o odnosu odraslih prema hrani (AEBQ), koji ispituje 8 aspekata odnosa prema hrani (uživanje u hrani, emocionalno prejedanje, emocionalno izglednjivanje, izbirljivost, osetljivost na hranu, glad, sporost u jelu i lako zasićenje). Podaci su obrađeni u 8 nezavisnih višestrukih regresionih analiza sa dimenzijama ličnosti kao prediktorima i aspektima odnosa prema hrani kao kriterijumskim varijablama. Rezultati su pokazali da osobine ličnosti značajno mogu da objasne uživanje u hrani ($F(7,87) = 3.02$, $p < .01$, $R^2 = .20$), izbirljivost ($F(7,87) = 2.43$, $p < .05$, $R^2 = .16$), sporost u jelu ($F(7,87) = 4.55$, $p < .001$, $R^2 = .27$) i lako zasićenje ($F(7,87) = 2.76$, $p < .05$, $R^2 = .18$). Dimenzija neuroticizam pokazala se kao dobar prediktor osetljivosti na glad ($\beta = .26$, $p < 0.05$). Ekstraverzija je bila dobar prediktor uživanja u hrani ($\beta = .32$, $p < 0.01$). Agresivnost, odnosno prijatnost, pokazala se kao dobar prediktor uživanja u hrani ($\beta = -.25$, $p < 0.05$) i sporosti u jelu ($\beta = -.28$, $p < 0.05$). Otvorenost ka iskustvu mogla je da objasni izbirljivost (negativna veza, $\beta = -.36$, $p < 0.01$), sporost u jelu ($\beta = .42$, $p < 0.001$) i lako zasićenje ($\beta = .25$, $p < 0.05$). Pozitivna valenca bila je značajan prediktor uživanja u hrani ($\beta = .26$, $p < 0.05$) i sporosti u jelu (negativna veza, $\beta = -.23$, $p < 0.05$). Dimenzije savestanost i negativna valenca nisu se pokazale kao značajni prediktori odnosa prema hrani. Uopšte uzev, ličnost u našem istraživanju pretežno objašnjava izbegavajući odnos prema hrani, te tako potvrđuje ulogu otvorenosti i ekstraverzije u formiranju zdravih navika, ali se, za razliku od prethodnih studija, neuroticizam i savestanost nisu pokazale značajnim za formiranje pristupajućeg odnosa prema hrani.

Ključne reči: dimenzije ličnosti, odnos prema hrani, glad, sitost, izbirljivost.

ANOREKSIJA I BULIMIJA NEUROZA

Danica Stojanović

Sigurna kuća u Nišu

ddu.stojanovic@gmail.com

Etiologija i lečenje anoreksije i bulimije, problem rada je upoznati se sa ključnim psihološkim, sociološkim i porodičnim faktorima nastanka anoreksije i bulimije, kao i predstavljanje aktuelnih efektivnih modela lečenja. S obzirom na to da se pojedinci sa poremećajima ishrane javljaju u različitim kontekstima rada psihologa, bitno je da se stručnjaci upoznaju sa simptomatologijom, znacima koji mogu da ukažu na postojanje problema u ovoj oblasti i da se upoznaju sa osnovnim preventivnim merama i mogućnostima za lečenje. Poremećaji ishrane u velikoj meri utiču na fizičko i mentalno zdravlje pojedinca i svakodnevno funkcionisanje. Uz upoznavanje sa porodičnim faktorima, koji doprinose nastanku ovih poremećaja, posebna pažnja biće posvećenja i društvenim faktorima i pritiscima različitih modela i ideala lepote. Ovaj fenomen je rasprostranjen u svim kulturama, naročito u ekonomski razvijenijim sredinama. Osim efekata na psihičko funkcionisanje, ovi poremećaji imaju opasne efekte i na fizičko zdravlje (izuzetna pothranjenost, oštećenje gastrointestinalnog trakta pa i drugih organskih sistema, pa čak i smrt). Bulimija se obično javlja kasnije u razvoju i ima znatno bolju prognozu za izlečenje. Kod anoreksije prisutno je trećinsko pravilo (trećina se izleči, trećina je sklona recidivima, dok u trećini slučajeva dovodi do smrti). Rano otkrivanje i početak lečenja primenom metoda koje su se u praksi i istraživanjima pokazale delotvornim može doprineti boljim prognozama. Uvođenje neke vrste skrininga, primenom određenih upitnika kroz multisektorsku saradnju, moglo bi da doprinese uočavanju rizičnih slučajeva, naročito kod adolescenata.

Ključne reči: anoreksija, bulimija, etiologija, lečenje, prevencija.

NAVIKE U ISHRANI I INTENZITET ANKSIOZNOSTI KOD PACIJENATA SA BOLESTIMA DIGESTIVNOG TRAKTA

Tatijana Vladimirovna Čapala

Humanitarno pedagoški institut, Državni univerzitet u Toljatti, Rusija

cha_psy@mail.ru

Marija Ilić

Humanitarno pedagoški institut, Državni univerzitet u Toljatti, Rusija

marijap.86@mail.ru

Objektivni statistički podaci potvrđuju trend porasta gastroenteroloških bolesti kod ljudi srednje životne dobi, kod studenata i dece školskog uzrasta na teritoriji Rusije tokom 2018. godine. Istraživanjem karakteristika ishrane kod gastroenteroloških pacijenata ustanovljen je visok procenat nezdravih navika u ishrani, kao i ispoljavanje izražene anksioznosti.

Cilj našeg istraživanja je proučavanje intenziteta anksioznosti i navika u ishrani kod gastroenteroloških pacijenata.

Istraživanje je bilo sprovedeno na Odeljenju za gastroenterološke bolesti u Gradskoj kliničkoj bolnici broj 5, u gradu Toljatti u Rusiji. U istraživanju je učestvovalo 95 ispitanika (71 žena i 24 muškarca) uzrasta $M = 56,77$, $SD = 14,77$. Eksperimentalni uzorak je činilo 55 gastroenteroloških pacijenata sa različitim dijagnozama, dok je kontrolnu grupu činilo 40 zdravih ljudi (rođaci pacijenata i zdravi dobrovoljci koji su izrazili želju da učestvuju u istraživanju). U istraživanju su bile primenjene sledeće metode: psihološki razgovor; autorski anketni upitnik o socijalnim i psihološkim karakteristikama; upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti (STAI-S; STAI-T).

Rezultati istraživanja su ustanovili da su kod 71% bolesnika u ishranu uključeni standardni prehrambeni proizvodi koji se sastoje uglavnom od ugljenih hidrata i masti. U svakodnevnoj ishrani dominiraju testenine, žitarice, svinjsko meso, hleb i šećer. U ishrani praktično odsustvuju povrće, voće i riba. Kod 68% pacijenata ispoljavaju se razni oblici zavisnosti od hrane, prekomerna upotreba slatke, masne i slane hrane. 87% ispitanika se ne pridržava preporuka lekara za način ishrane (redovna ishrana, u malim količinama, nekoliko puta u toku dana). Podaci psihološke dijagnostike dokazali su da 62% bolesnika doživljava stalni osećaj uznemirenosti, zabrinutosti i anksioznosti. Poređenjem rezultata gastroenteroloških pacijenata i kontrolne grupe, utvrđene su značajne statističke razlike u intenzitetu anksioznosti kao stanja $F = 14,62$, $p < 0,001$ i osobine ličnosti $F = 22,91$, $p < 0,001$. Kod pacijenata prosečni intenzitet anksioznosti kao osobine ličnosti ($M = 53,52$, $SD = 7,34$) je viši od intenziteta anksioznosti kao stanja ($M = 50,47$, $SD = 7,01$). Intenzitet anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti kod kontrolne grupe u poređenju sa rođacima bolesnika i uzorkom koji je dobrovoljno izrazio želju da učestvuje u istraživanju, nema značajnih statističkih razlika ($p > 0,01$).

Rezultati istraživanja ukazuju na to da se osobe sa bolestima digestivnog trakta hrane neredovno i neraznovrsno, tako da kod njih perzistiraju znaci zavisnosti od hrane i utvrđen je značajan intenzitet anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti.

Ključne reči: anksioznost, gastroenterološke bolesti, navike u ishrani, zavisnost.

RELACIJA PSIHOLOŠKIH KARAKTERISTIKA ONKOLOŠKIH PACIJENATA I PRIMENJENOG TRETMANA LEČENJA

Ana Volarević

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet medicinskih nauka, Studijski program Psihologija

ana.volarevic@medf.kg.ac.rs

Neda Milosavljević

Klinički centar Kragujevac

neda.milosavljevic@yahoo.com

Incidenca malignih bolesti je decenijama unazad u konstantnom porastu u Srbiji, usled čega sve veći broj pacijenata prima hemioterapiju u cilju lečenja primarnog ili sekundarnog maligniteta. Zbog činjenice da hemioterapija može negativno da utiče na funkcionisanje nervnog sistema, veoma je važno ispitati uticaj hemioterapije na psihološke karakteristike pacijenata obolelih od malignih bolesti. Učesnici u ovoj studiji bili su pacijenti oboleli od malignih bolesti ($n=156$; 85 ženskog pola (54,5%), prosečne starosti 57 godina $\pm$ 9.8), koji su bili lečeni u Kliničkom centru Kragujevac. Ispitanici su bili grupisani u grupe u zavisnosti od protokola lečenja: pacijenti podvrgnuti hemioterapiji u trajanju do dve godine ($n=51$), duže od dve godine ($n=53$) i pacijenti koji nisu primili hemioterapiju, jer će tumor biti hirurški otklonjen ($n=52$). Kontrolnu grupu činilo je 50 zdravih osoba. Uticaj hemioterapije na promene emocionalnih karakteristika pacijenata analiziran je upotrebom skale altruizma, skale emocionalne kompetentnosti i skale eksternalnosti. Statistički značajno veći skor eksternalnosti ($M=30.6$, $SD=1.3$; $t(100)=2.069$; $p<0.05$) i niži skor na skalama altruizma ($M=43.74$, $SD=1.4$; $t(100)=2.102$; $p<0.05$) i emocionalne kompetencije ($M=44.9$, $SD=2.3$; $t(100)=2.072$; $p<0.05$) bio je zabeležen među obolelim od maligne bolesti, koji nisu lečeni hemioterapijom, u odnosu na zdrave ispitanike (eksternalnost: $M=25.3$, $SD=1.4$; altruizam: $M=40.5$, $SD=1.2$; emocionalna kompetentnost: $M=50.68$, $SD=2.1$). Pacijenti koji su lečeni hemioterapijom imali su značajno veći skor na skali eksternalnosti ($M=32.3$, $SD=0.6$; $t(153)=2.270$; $p<0.05$) i niže skorove na skalama altruizma ($M=43.74$, $SD=1.4$; $t(153)=3.047$; $p<0.01$) i emocionalne kompetencije ($M=41.94$; $SD=1.6$; $t(153)=2.204$; $p<0.05$), u odnosu na pacijente kod kojih nije bila primenjena hemioterapija. Primena hemioterapije u trajanju dužem od dve godine dodatno je pojačala njen uticaj na eksternalnost ($M=33.94$, $SD=0.7$; $t(102)=2.051$; $p<0.05$), altruizam ($M=35.33$, $SD=0.9$; $t(102)=2.056$; $p<0.05$) i emocionalnu kompetentnost ($M=40.22$, $SD=0.8$; $t(102)=2.210$; $p<0.05$). Rezultati dobijeni u ovom istraživanju ukazuju da hemioterapija ističe promene u eksternalnosti, altruizmu i emocionalnoj kompetentnosti kod pacijenata obolelih od malignih bolesti i taj efekat se povećava sa dužinom primene hemioterapije. Ova saznanja bi mogla da koriste psiholozi u suportivnoj terapiji pacijenata obolelih od malignih bolesti u smislu usmeravanja rada na emocionalne karakteristike koje imaju tendenciju degradiranja pod uticajem hemioterapije.

Ključne reči: hemioterapija, altruizam, emocionalna kompetentnost, eksternalnost.

Sesija 6: Psihologija obrazovanja

Moderatorka:
Jelena Starčević

UPIS DETETA U RAZVOJNU ILI VASPITNU GRUPU U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI: KA RAZUMEVANJU ODLUKE RODITELJA

Jelena Starčević

Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, Studijski program Psihologija,
Univerzitet u Kragujevcu, jelena.starcevic@pefja.kg.ac.rs

Bojana M. Dimitrijević

Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, Studijski program Psihologija,
Univerzitet u Kragujevcu, bojana.dim@gmail.com

Jovana Milenković

Predškolska ustanova Pionir, Jagodina, jovanam1989@hotmail.com

Počev od 2010. godine Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju precizira da deca sa smetnjama u razvoju, pored prava na razvojnu grupu, imaju pravo i na vaspitanje i obrazovanje u vaspitnoj grupi. Roditelji odlučuju o tome u koju će grupu upisati dete. Ovo istraživanje bavi se roditeljskom percepcijom faktora koji su presudno uticali na to da upišu dete u razvojnu grupu (u nastavku teksta: RG), odnosno u vaspitnu grupu (VG). Primenjen je upitnik sa otvorenim pitanjima koja su ispitivala sledeće: informisanost i mišljenje roditelja o inkluzivnom obrazovanju, eventualne prepreke pri pokušaju upisa deteta u VG, pretpostavke o profesionalnim kompetencijama vaspitača i drugih zaposlenih, očekivanja u pogledu saradnje sa vaspitačima, uticaj iskustava drugih roditelja i uticaj vrste i stepena teškoće kod deteta. U istraživanju je učestvovalo osam roditelja (preciznije, majki) dece sa smetnjama u razvoju, pri čemu je četvoro dece pohađalo RG, jedno dete je roditelj prebacio iz VG u RG, dok je troje dece pohađalo VG. Pristup kvalitativnoj tematskoj analizi odgovora bio je dominantno induktivan što je omogućilo prepoznavanje faktora koji nisu direktno ispitivani. Dva procenjivača su nezavisno jedan od drugog analizirala odgovore i kategorisala ih sa relativno visokim procentom međusobne saglasnosti: 83,3% (odgovori roditelja dece u RG) i 75% (odgovori roditelja dece u VG). Roditelji dece u RG kao presudne faktore svoje odluke najčešće navode vrstu i stepen teškoće deteta, potom manji broj dece u RG jer omogućava stalni nadzor i više pažnje vaspitača (faktor identifikovan induktivnim pristupom) i stručnost vaspitača. Za roditelje dece u VG presudne su mogućnosti za kognitivni i socijalni razvoj koje postoje zahvaljujući boravku u grupi dece bez teškoća (faktor identifikovan induktivnim pristupom): više dece bez teškoća znači više podsticaja za razvoj. Ovi rezultati sugerišu da se modeli

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

društvenog odnosa prema deci sa potrebom za dodatnom podrškom – medicinski nasuprot socijalnom modelu – reprodukuju i kod roditelja ove dece. Odgovori roditelja dece u RG mogu se razumeti i kao brige čije umirenje roditelji smatraju verovatnijim u tradicionalnom modelu obrazovanja dece sa smetnjama u razvoju. Odgovori druge grupe ukazuju da je prepoznata jaka strana inkluzivnog obrazovanja. Trebalo bi da strategije za razvoj inkluzivnog obrazovanja uzmu u obzir viđenja obe grupe roditelja.

Ključne reči: inkluzivno obrazovanje, razvojna grupa, vaspitna grupa, roditelji.

ŽIVOTINJE U ŠKOLI, SAN ILI JAVA – UKLJUČIVANJE ŽIVOTINJA U ODGOJNOOBRAZOVNI PROCES

Dejana Varnica

OŠ „Josip Matoš“, Vukovar, Hrvatska, dejana.varnica@gmail.com

Maja Papst Milanović

OŠ „Josip Matoš“, Vukovar, Hrvatska, dodoimaja@gmail.com

Božica Čajić

OŠ „Josip Matoš“, Vukovar, Hrvatska, bozica82@hotmail.com

Ljudi i životinje su oduvijek u interakciji, premda su se njihovi odnosi kroz povijest mijenjali. Tako su životinje danas „terapeuti“, pomagači, članovi obitelji te ih je moguće uključiti i u odgojno-obrazovne ustanove i programe. Uključivanje životinja u obrazovne programe odnosi se na znanstveno utemeljene oblike aktivnosti koje mogu doprinijeti ostvarenju različitih benefita kroz interakciju učenika i životinja, uz prisustvo učitelja i facilitatora. Benefiti mogu biti tjelesni, psihološki, socijalni, emocionalni, ponašajni i kognitivni.

Uključivanje životinja može biti usmjereno na jednog učenika, skupinu učenika ili cijeli razred kroz jednu ili više seansi. Pri tome je važno definirati ključne ciljeve, područja aktivnosti te zadatke kojima će se ostvariti ciljevi. Također, važno je tijekom seansi prikupljati objektivne i mjerljive podatke kako bi se evaluirali ishodi seansi i program u cjelini. Prije uključivanja životinja u obrazovne programe, važno je procijeniti i pripremiti životinje koje će se uključiti, kao i učenike, jer je dobra priprema važna za prevenciju mogućih teškoća tijekom provedbe seansi.

Programi uključivanja životinja provode se u OŠ „Josip Matoš“ u Vukovaru unazad nekoliko godina kroz Erasmus+ projekte. U okviru projekta „Čarobni san“ proveli smo inačicu READ programa sa školskim ljubimcem zamorcem. Cilj programa bio je ispitati hoće li doći do povećanja razine čitalačkih vještina te do smanjenja negativnih i povećanja pozitivnih emocija tijekom čitanja kod učenika koji čitaju zamorcem, u odnosu na grupu učenika koji su čitali bez životinje. U programu je sudjelovalo 9 učenika 7 i 8 razreda OŠ „Josip Matoš“ (učenici s intelektualnim teškoćama, teškoćama u glasovno-govornoj komunikaciji, specifičnim teškoćama učenja i poremećajem iz spektra autizma). Za potrebe provedbe programa i istraživanja učenici su podijeljeni u dvije skupine ujednačene po dobi, spolu i razini čitalačkih vještina, pri čemu je jedna skupina čitala sa zamorcem, a druga bez zamorca. Za procjenu razine čitalačkih vještina korišteni su zadaci ZOT-HJ iz „Mjernog instrumenta za utvrđivanje obrazovnih dostignuća učenika usporenog kognitivnog razvoja“ (Igrić i Levandovski), a za procjenu emocionalnog stanja tijekom čitanja „Skala za mjerenje trenutnog emocionalnog stanja“ (Sorić). Mjerenja su provedena prije, tijekom i nakon provedbe samog programa, te 6 mjeseci nakon završetka programa.

Kroz 10 seansi čitanja sa zamorcem postigli su se statistički značajno bolji rezultati u čitalačkim vještinama učenika koji su čitali sa zamorcem, smanjilo se prosječno vrijeme potrebno za čitanje određenog teksta, povećao se prosječan broj riječi pročitanih u 2 minute i smanjio se prosječan broj grešaka. Rezultati su ostali isti i 6 mjeseci nakon završetka programa. Seanse čitanja sa zamorcem pozitivno su utjecale i na emocionalno

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

stanje učenika tijekom čitanja, došlo je do statistički značajnog povećanja razine sreće i opuštenosti tijekom čitanja, odnosno do smanjenja razine straha i anksioznosti. Kod skupine koja nije čitala sa zamorcem, jeste došlo do napretka u razini čitalačkih vještina i promjena u trenutnom emocionalnom stanju u istom smjeru kao i kod skupine koja je čitala sa zamorcem, ali one nisu statistički značajne.

Programi uključivanja životinja u odgojno-obrazovni sustav imaju pozitivan utjecaj na postignuće učenika u školi, posebno kod učenika s različitim teškoćama u razvoju, kako na akademskom tako i na svim ostalim područjima koje često (ne)svjesno zanemarujemo u svakodnevnom radu u školi (emocije, motivacija, socijalizacija).

Ključne riječi: uključivanje životinja, benefiti, čitalačke vještine, emocionalno stanje.

POTREBA I MOGUĆNOST IMPLEMENTACIJE ŠKOLSKE PRAKSE OSETLJIVE NA TRAUMATSKA ISKUSTVA UČENIKA

Natalija Ignjatović

Institut za psihologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

ignjatovic.natali@gmail.com

Nepovoljna iskustva u detinjstvu (ACE - Adverse Childhood Experience) koja rezultuju traumatizacijom pojedinca su relativno česta. Prema nalazima epidemioloških studija, skoro 70% dece je na uzrastu do 17 godina izloženo barem jednom traumatskom životnom iskustvu, poput fizičkog ili emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja. Ovakve okolnosti tokom odrastanja povezane su sa dugoročnim negativnim efektima na mentalno i fizičko zdravlje, interpersonalne odnose i svakodnevno funkcionisanje, uključujući značajne probleme u školskom setingu. Ipak, u vaspitnoobrazovnom kontekstu još uvek se relativno malo pažnje posvećuje ovom problemu. Osnovni ciljevi rada su: a) ukazivanje na posledice traumatskih iskustava učenika u obrazovnom kontekstu; b) prikaz modela školske prakse osetljive na takva iskustva; kao i c) razmatranje prepreka u adekvatnom reagovanju obrazovnih institucija.

Istraživanja dosledno pokazuju da u poređenju sa vršnjacima traumatizovana deca i adolescenti imaju više poteškoća u socioemocionalnom i akademskom domenu. Problemi se manifestuju lošijim kvalitetom socijalnih interakcija, nižim školskim postignućem, većom učestalošću bihevioralnih problema, učešća u programima specijalne edukacije i napuštanja školovanja. Ova deca unutar školskog sistema mogu biti označena kao neposlušna i nemotivisana, a neretko im se dodeljuje i patologizujuća dijagnoza koja onemogućava usmeravanje na redukciju posledica traume.

Kao rezultat prepoznavanja potencijala škole da bude aktivni učesnik u procesu prevladavanja trauma, nastala je praksa osetljiva na traumatska iskustva učenika. Kreiranje obrazovne sredine responzivne na potrebe ove vulnerabilne grupacije postiže se implementacijom specijalizovanih intervencija, koje su dominantno razvijene unutar ekološkog modela. U radu su identifikovane psihoedukativne, grupne kognitivno-bihevioralne i relacione strategije koje su pokazale efikasnost u nekoliko empirijskih studija.

U procesu razvoja i primene školske prakse osetljive na traumatska iskustva, obrazovne institucije se suočavaju sa brojnim preprekama, poput odsustva informacija o traumatizaciji učenika, deljenja osetljivih podataka unutar škole i neprepoznatih formi traume. Zaključeno je da podrška traumatizovanim učenicima u okviru škole, mora biti ostvarena kroz obuhvatna sistemski rešenja, kao rezultat saradnje stručnjaka iz domena razvojne, kliničke i obrazovne psihologije.

Ključne reči: trauma, mentalno zdravlje, deca, školska praksa, intervencije.

POVEZANOST GRAĐANSKOG VASPITANJA I VERSKE NASTAVE SA RAZVOJEM LOKUSA KONTROLE I EMPATIJE ADOLESCENATA

Ana Volarević

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet medicinskih nauka, Studijski program Psihologija

ana.volarevic@medf.kg.ac.rs

Empatija je intrapersonalni, kognitivni, afektivni i motivacioni aspekt ličnosti, koji se ispoljava kroz mogućnost uživanja u stanja druge osobe. Empatija je povezana sa lokusom kontrole, očekivanjem osobe da su uzroci onoga što joj se događa uslovljeni njenim postupcima (dominantan unutrašnji lokus kontrole) odnosno spoljašnjim faktorima (dominantan spoljašnji lokus kontrole). Empatija se razvija odrastanjem i na nju utiče socijalizacija, pri čemu je porodica zaslužna za primarnu, dok se sekundarna socijalizacija deteta uglavnom odvija pod uticajem škole. Učenici u Srbiji biraju između Građanskog vaspitanja i Verske nastave kao izbornih predmeta, koje pohađaju tokom dvanaestogodišnjeg obrazovanja. Zbog toga je važno ispitati vezu koju pohađanje ova dva predmeta ima sa empatijom i lokusom kontrole adolescenata, što je bio i glavni cilj ovog istraživanja. U studiji je učestvovalo 435 adolescenata (51.7% ispitanica), prosečne starosti 19.5 ± 1.5 godina, koji su dali pisanu saglasnost za učestvovanje u istraživanju. Ispitanici, grupisani u zavisnosti od toga da li su pohađali nastavu iz Građanskog vaspitanja ($n=243$) ili Verske nastave ($n=192$), odgovarali su na pitanja sa skale lokusa kontrole (eksternalnosti), skale zrele religioznosti, i skale interpersonalne reaktivnosti (IRI), koja meri empatiju. Adolescenti koji su pohađali nastavu iz Građanskog vaspitanja imali su statistički značajno veći skor za eksternalnost ($t(433)=2.150$; $p=0.032$) u odnosu na ispitanike koji su pohađali Versku nastavu. Uz to, statistički značajno veći skor IRI subskele fantazije, koja opisuje tendenciju ispitanika da se kroz maštu užive u osećanja drugih, fiktivnih likova, uočen je kod ispitanika koji su učili Građansko vaspitanje ($t(433)=1.975$; $p=0.049$) u odnosu na adolescente koji su pohađali Versku nastavu. Statistički značajna, ali niska korelacija između zrele religioznosti i empatije, postojala je samo u grupi adolescenata koji su pohađali Versku nastavu ($r=0,122$, $p<0.05$) i nije zabeležena među adolescentima koji su učili Građansko vaspitanje. Dobijeni rezultati ukazuju da su adolescenti koji su pohađali Versku nastavu imali razvijeniji unutrašnji lokus kontrole i empatiju, dok su adolescenti koji su učili Građansko vaspitanje imali razvijeniji spoljašnji lokus kontrole i eksternalnost. Ova saznanja mogu biti od koristi u smislu prilagođavanja nastave određenom tipu ličnosti u cilju poboljšanja sveukupnog psihičkog funkcionisanja, koje je u periodu odrastanja i školovanja esencijalno za formiranje zdrave i zrele ličnosti.

Ključne reči: Građansko vaspitanje, Verska nastava, lokus kontrole, empatija, adolescent.

ŠKOLSKA KLIMA I DELINKVENTNO PONAŠANJE ADOLESCENATA

Nermin Mulaosmanović

Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet Tuzla

nerminmulaosmanovic81@gmail.com

Nedim Prelić

Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet

nedimprelic@yahoo.com

Danas se govori o brojnim faktorima koji utiču na delinkventno ponašanje adolescenata, među kojima su i školski faktori, gde posebnu pažnju privlači percepcija kvaliteta školske klime. Delinkventna ponašanja su suprostavljena interesima, normama, zakonima u društvenoj zajednici, ali i u školi, čija se klima ostvaruje, kroz odnose koje oblikuju učenici i nastavnici. Teorijski pristupi ukazuju da loši odnosi, oskudna vezanost sa školom, nepovjerenje, dosada i drugo, mogu dovesti do pojave delinkventnog ponašanja. Stoga, osnovni problem rada odnosio se na ispitivanje povezanosti školske klime i delinkventnog ponašanja adolescenata. Cilj ovog rada bio je utvrditi ulogu školske klime u objašnjenju delinkventnog ponašanja adolescenata uzimajući u obzir i školski uspjeh adolescenata, te spolne i dobne razlike u funkciji efektivnijeg preventivnog djelovanja. Istraživanje je urađeno na prigodnom uzorku od 823 adolescenta sa području Tuzlanskog kantona, Bosne i Hercegovine. Starosna dob adolescenata kretala se od 16 do 19 godina. U istraživanju je korišten upitnik za procjenu kvaliteta školske klime (Vessels, 1998) kojim se ispituju: odnosi među učenicima, odnos učenik – nastavnik, te procjena važnosti prijavljivanja nasilnog ponašanja u razredu i školskoj klimi. Sadrži 18 tvrdnji i njegova pouzdanost u ovom istraživanju je ($\alpha = 0,923$). Takođe je korišten upitnik za mjerenje devijantnog i delinkventnog ponašanja (Ajduković, 1982) od 29 pitanja za srednjoškolsku populaciju. Pouzdanost upitnika je bila visoka ($\alpha = 0,907$). Rezultati su pokazali da postoji značajna, ali niska veza između školske klime i delinkventnog ponašanja adolescenata ($r = -0,188$, $p < .001$). Uočena je značajna razlika u delinkventnom ponašanju s obzirom na spol ($t(821) = 6,061$, $p < .001$), dok nije utvrđena značajna razlika u učestalosti delinkventnog ponašanja u odnosu na dob ispitanika ($F(3, 819) = 1,478$, $p > .005$). Školska klima i školski uspjeh su se pokazali kao značajni prediktori delinkventnog ponašanja adolescenata i zajedno objašnjavaju 4,3 % varijance kriterija. Sve navedeno ukazuje da je školsku klimu i školski uspjeh, bez obzira na pronađene slabe veze sa delinkventnim ponašanjem u ovom istraživanju, potrebno razmatrati i dalje istraživati zajedno sa drugim brojnim faktorima u svrhu kvalitetnijeg preveniranja delinkventnog ponašanja.

Ključne riječi: školska klima, delinkventno ponašanje, adolescent.

Sesija 7: Psihologija rada i organizacije – treći deo

Moderatorka:
Ana Komlenić

RADNA ETIKA, PRIVRŽENOST ORGANIZACIJI I POTENCIJALNA FLUKTUACIJA U JAVNOM I PRIVATNOM SEKTORU

Ana Komlenić

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika Železnice Srbije, Novi Sad

okianna@gmail.com

Nebojša Majstorović

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju

majstorovicn@ff.uns.ac.rs

Cilj istraživanja bio je ispitati razlike između državnog i privatnog sektora a prema vrednostima radne etike, stepenu organizacijske privrženosti kod uposlenika i njihove spremnosti da napuste organizaciju. Prethodna istraživanja ukazuju na to da postoje značajne razlike između sektora prema vrednostima i privrženosti (npr., Lyons et al., 2006) ukazujući time na pretpostavku da možemo očekivati i razlike prema etičkim standardima uposlenika. Podaci su prikupljeni na prigodnom uzorku od 241 zaposlenog u kompanijama u državnom (121 zaposleni) i privatnom vlasništvu (120 zaposlenih), oba pola (177 žena), prosečne starosti od 39 godina. Primenjeno je onlajn i papir-olovka istraživanje uz primenu upitnika etičkih sistema (UES-1, Majstorović i Komlenić, 2020), upitnik potencijalne fluktuacije (Majstorović i Komlenić, 2019) i upitnik organizacijske privrženosti (Meyer i Allen, 1991). Rezultati istraživanja ukazuju na značajno češću deontološku etiku u državnim u odnosu na privatne organizacije ($F = 3.782, p < .05 (.014)$). Nadalje, nađeno je da se sektori ne razlikuju prema ukupnoj privrženosti, ali i to da je normativna privrženost značajno češća kod uposlenika u privatnom sektoru ($F = 11.959, p < .05 (.004)$). Konačno, potencijalna fluktuacija je izraženija u privatnom sektoru u odnosu na državni ($F = 3.446, p < .05 (.019)$). Zaključeno je da tip vlasništva nad organizacijom čini kontekst u kome se uposlenici razlikuju prema tipu dominantne radne etike, u stepenu razvijenosti normativne privrženosti i izraženosti potencijalne fluktuacije.

Ključne reči: državni sektor, privatni sektor, radna etika, privrženost, potencijalna fluktuacija.

ULOGA SAMOPOŠTOVANJA U VEZI IZMEĐU RADNE ANGAŽOVANOSTI I IZAZOVNOSTI ZADATAKA KAO FAKTORA ZADOVOLJSTVA POSLOM NA UZORKU ZAPOSLENIH U IT INDUSTRIJI

Tijana Radulović

Univerzitet u Novom Sadu, sretkovictijana@gmail.com

Nevena Berat

Univerzitet u Novom Sadu

Valentina Kalaj

Univerzitet u Novom Sadu

Danijela Červeni

Univerzitet u Novom Sadu

Radna angažovanost se definiše kao pozitivno, ispunjavajuće stanje pojedinca vezano za posao. Čine je tri komponente: pokretačka snaga, posvećenost, apsorpcija. U prethodnim istraživanjima pokazano je da radna angažovanost utiče na stavove i ponašanja vezana za posao, kao što je zadovoljstvo poslom. Što je viša radna angažovanost, ljudi su skloniji da svoje radne zadatke i prirodu posla procenjuju pozitivnije. Postavlja se pitanje koju ulogu ima samopoštovanje u tom odnosu. U skladu sa tim, cilj ove studije je da pruži odgovor da li samopoštovanje ima moderatorski uticaj u ovom odnosu. U istraživanju je učestvovalo 479 zaposlenih u IT industriji (69% muškarci), prosečne starosti 31 godinu, sa prosečno 6 godina radnog staža. Ispitanici su popunili Upitnik radne angažovanosti (UWES-9), Rosenbergovu skalu samopoštovanja (RSS), Upitnik procene zadovoljstva zaposlenih konstruisan za potrebe ovog istraživanja i listu demografskih karakretistika. Dobijeni rezultati pokazuju da samopoštovanje ima značajan moderatorski uticaj na vezu radne angažovanosti i zadovoljstva radnim zadacima ($\beta = -.01$, $p < .05$). Regresijski model je statistički značajan ($F=156.96$, $p < .001$), a prediktori zajedno objašnjavaju 49.7% varijanse kriterijuma. Osobe, koje procenjuju da su više radno angažovane, pokazuju veće zadovoljstvo svojim radnim zadacima ukoliko imaju više samopoštovanje. Iako transferzalni nact pruža ograničenja vezano za izvođenje zaključaka o uzročno-posledičnim odnosima između ispitanih varijabli, rezultati ovog istraživanja pružaju osnov za preporuke organizacijama na koje faktore treba da obrate pažnju, ukoliko žele da postignu veće zadovoljstvo svojih zaposlenih prirodom posla kao faktorom zadovoljstva.

Ključne reči: radna angažovanost, samopoštovanje, priroda posla, moderator.

KONSTRUKCIJA I FAKTORSKA STRUKTURA MERA SKLONOSTI UPOSLENIKA KA SEDAM ETIČKIH PARADIGMI

Nebojša Majstorović

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju

majstorovicn@ff.uns.ac.rs

Ana Komlenić

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika Železnice Srbije, Novi Sad

okianna@gmail.com

Cilj ovog istraživanja bio je konstrukcija i analiza faktorske strukture kolekcije mera sklonosti uposlenika prema vrednostima unutar sedam etičkih paradigmi: deontološka etika, utilitaristička etika, etika vrlina, etički egoizam, ekološka, feministička i etika zasnovana na ljudskim pravima (Tännsjö, 2008). Namera je bila da se konstruiše upitnik za utvrđivanje dominantnih etičkih standarda kojima se uposlenici rukovode u svom svakodnevnom radu. Istraživanje je sprovedeno putem elektronskog upitnika (onlajn ankete) i upitnika papir-olovke na prigodnom uzorku od 264 uposlenika oba pola (177 žena), prosečne starosti od 39 godina. Upitnikom su obuhvaćeni ispitanici zaposleni u kompanijama u državnom vlasništvu (121 zaposleni) privatnom vlasništvu (120 zaposlenih) i vlasnici svojih kompanija (23). Najveći broj ispitanika ima završen fakultet i master studije (159), potom osnovnu i srednju školu (58), a najmanje je bilo studenata i ispitanika sa završenim magistarskim i doktorskim studijama (11 i 12). Uslov za učestvovanje u studiji bio je da je ispitanik zaposlen u sadašnjoj organizaciji ne kraće od jedne godine. Inicijalna verzija upitnika sadržavala je 48 stavki, testiran je sedmofaktorski model i dobijeno zadovoljavajuće faktorsko rešenje. Primenom metode glavnih komponenti i uz promaks-rotaciju utvrđeno je da projiciranih sedam faktora objašnjava 53% ukupne varijanse merenog prostora. Nakon selekcije stavki sa značajnim projekcijama na matični faktor dobijena je verzija upitnika dužine 21 ajtem (po tri mere na svaki etički sistem).

Zaključeno je da dobijena kolekcija mera predstavlja instrument koristan u utvrđivanju vrednosne osnove vladajuće radne etike u organizaciji, kao i to da su potrebne dalje analize njegovih psihometrijskih svojstava.

Ključne reči: radna etika, etički sistemi, faktorska analiza, uposlenici.

FAKTORSKA STRUKTURA I KONVERGENTNA VALIDNOST NOVOG UPITNIKA ZADOVOLJSTVA POSLOM ZA ZAPOSLENE U IT SEKTORU

Tijana Radulović

Univerzitet u Novom Sadu, sretkovictijana@gmail.com

Nevena Berat

Univerzitet u Novom Sadu

Valentina Kalaj

Univerzitet u Novom Sadu

Danijela Červeni

Univerzitet u Novom Sadu

Zadovoljstvo poslom predstavlja jedan od najsloženijih pojmova sa kojima se susreću menadžeri danas. Najjasnije se definiše kao kombinacija psiholoških, fizioloških faktora i okruženja zbog kojih osoba iskreno kaže da je zadovoljna svojim poslom. U fokusu ovog rada je ispitivanje karakteristika upitnika zadovoljstva poslom na uzorku zaposlenih u IT industriji. Upitnik je nastao iz potrebe da se reši praktičan problem i napravi validan instrument koji može da se koristi za procenu zadovoljstva zaposlenih u IT kompanijama. Cilj istraživanja je ispitivanje faktorske strukture upitnika i njegove kriterijumske validnosti.

U istraživanju je učestvovalo 479 zaposlenih u IT industriji (69% muškarci), prosečne starosti 31 godinu, sa prosečno 6 godina radnog staža. Instrumenti korišćeni u istraživanju su pored Upitnika za procenu zadovoljstva, Upitnik radne angažovanosti (UWES-9), Namera za napuštanje organizacije (NNO) i generalna procena zadovoljstva zaposlenih. Rezultati eksplorativne i konfirmatorne faktorske analize ukazuju na postojanje 8 faktora: kompanijska kultura, tim-lider i fidbek, priroda posla, dodatni benefiti i licence, autonomija i sigurnost, balans i stres, okruženje i plata. Skala, kao i svi njeni faktori, ostvaruje značajnu korelaciju sa radnom angažovanošću, namerom za napuštanje organizacije i generalnom procenom zadovoljstva.

Upitnik za procenu zadovoljstva poslom pokazao se podesnim instrumentom za korišćenje u populaciji zaposlenih u IT sektoru. Kao sledeći korak predlaže se procena ostalih psihometrijskih karakterisika upinika, kako bismo mogli pouzdanije da govorimo o njegovoj validnosti. Primena upitnika ovog tipa u praksi može doneti višestruke benefite organizacijama u ranom otkrivanju nezadovoljstva i sprečavanju fluktuacije.

Ključne reči: zadovoljstvo poslom, faktorska struktura, konvergentna validnost.

Sesija 8:

Klinička psihologija – drugi deo

Moderatorka:
Snežana Svetožarević

DEPRESIJA, ANKSIOZNOST, STRES I STAROST KAO PREDIKTORI PROKRASTINACIJE KOD STUDENATA

Teodora Safiye

Fakultet medicinskih nauka, Univerzitet u Kragujevcu

teodoras0306@gmail.com

Branimir Vukčević

Ugostiteljsko-turistička škola sa domom učenika Vrnjačka Banja

branimuk@mts.rs

U ovom istraživanju cilj je bio ispitati da li su depresija, anksioznost, stres i životna dob značajni prediktori opšte prokrastinacije. Istraživanje je zasnovano na teorijskim koncepcijama i empirijskim istraživanjima prokrastinacije, koja su dali Knaus, Lej, Stil i drugi (Knaus, 1973; Lay i Schouwenburg, 1993; Steel, 2007). Navedeni autori prokrastinaciju definišu kao namerno odlaganje otpočinjanja ili završavanja nekog zadatka ili posla, ostavljajući ga za kasnije, uprkos znanju o negativnim posledicama takvog čina. Pretpostavka je bila da će sa većim stepenom depresije, anksioznosti i stresa biti veći i stepen opšte prokrastinacije, a da je sa većom životnom dobi stepen opšte prokrastinacije manji. Uzorak istraživanja činilo je 338 studenata oba pola ($\bar{Z}=282$), prosečne starosti 23,53 godina. Korišćeni su sledeći instrumenti: *Upitnik opšte prokrastinacije* (General Procrastination Scale; GPS: Lay, 1986), *Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa* (The Depression Anxiety Stress Scales; DASS-21: Lovibond i Lovibond, 1995), kao i *Upitnik sociodemografskih podataka* koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Istraživanje je sprovedeno u drugoj polovini marta 2020. godine preko internet platforme Gugl Forms. Za analizu podataka korišćena je standardna višestruka regresiona analiza. Na poduzorku momaka nije utvrđena statistički značajna povezanost ispitivanih emocionalnih stanja od kliničkog značaja, životne dobi i prokrastinacije. Na poduzorku devojaka rezultati ukazuju da je samo depresija značajan prediktor opšte prokrastinacije ($\beta=0,36$; $p<0,01$), što znači da kod studentkinja depresivnost, obuhvatajući opadanje nagonskog života, doživljava beznadežnosti i niskog pozitivnog afekta, jača prokrastinaciju. Rezultati istraživanja nisu potvrdili početnu pretpostavku da što su studenti stariji, to bolje znaju da se izbore sa prokrastinacijom.

Ključne reči: prokrastinacija, depresivnost, anksioznost, stres, student.

ODNOS TEMPERAMENTA SA DIMENZIJAMA MENTALNOG ZDRAVLJA I PERCIPIRANOM SOCIJALNOM PODRŠKOM

Dušan Vlajić

Departman za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

dusan.vlajic@filfak.ni.ac.rs

Danica Trajković

danica.trajkovic@hotmail.com

U radu je ispitano da li se osobe sa različitim tipom afektivnog temperamenta (depresivni, ciklotimni, hipertimni, iritabilni, anksiozno-kognitivni i anksiozno-somatski) razlikuju u pogledu stepena izraženosti simptoma na četiri ispitivane dimenzije mentalnog zdravlja (distres, depresija, anksioznost i somatizacija) i u pogledu percipirane socijalne podrške. Uzorak je prigodan, ujednačen po polu, a čini ga 200 osoba mlađih od 35 godina. U istraživanju su primenjeni instrumenti: srpska verzija skale *Temperament Evaluation of Memphis, Pisa, Paris and San Diego-autoquestionnaire* (TEMPS-A), (Ristić-Ignjatović i sar., 2014), koja meri tipove afektivnog temperamenta prema modelu Hagopa Akiskala, *Četvorodimenzionalni instrument indikatora mentalnog zdravlja* (The Four-Dimensional Symptom Questionnaire (4DSQ), Terluin i sar., 2004) i srpska verzija *Skale socijalne podrške Studije medicinskih ishoda* (The Medical Outcomes Study Social Support Survey (MOS-SSS), Jovanović i Gavrilov Jerković, 2015).

Rezultati Mann-Whitney-evog U-testa pokazali su da na dimenziji distresa, ciklotimni tip doživljava u većoj meri simptome u odnosu na hipertimni ($p < 0.001$), iritabilni ($p < .05$), anksiozno-kognitivni ($p < .01$) i anksiozno-somatski tip ($p < .05$). Sa druge strane, iritabilni ($p < .05$), anksiozno-kognitivni ($p < .01$), anksiozno-somatski ($p < .01$) i mešoviti tip, tj. osobe sa podjednakim skorovima na dva ili više tipova ($p < .01$) doživljavaju više simptoma distresa u odnosu na hipertimni tip. Na dimenziji depresije, ciklotimni tip doživljava u većoj meri simptome u odnosu na iritabilni ($p < .05$), anksiozno-kognitivni ($p < .01$) i anksiozno-somatski tip ($p < .05$). Depresivni ($p < .05$), ciklotimni ($p < .01$), anksiozno-kognitivni ($p < .05$), anksiozno-somatski ($p < .05$) i mešoviti tip ($p < .01$) doživljavaju više ispitivanih pokazatelja u odnosu na hipertimni tip. Pokazatelje dimenzije anksioznost više doživljavaju ciklotimni ($p < .01$), iritabilni ($p < .01$), anksiozno-kognitivni ($p < .01$), anksiozno-somatski ($p < .01$) i mešoviti tip ($p < .01$) u poređenju sa hipertimnim tipom. Simptome somatizacije u većoj meri doživljava ciklotimni u odnosu na hipertimni ($p < .01$) i anksiozno-kognitivni tip ($p < .05$), kao i anksiozno-somatski u odnosu na hipertimni tip ($p < .05$). Socijalnu podršku depresivni tip percipira u manjoj meri dostupnom od ciklotimnog ($p < .05$), hipertimnog ($p < .01$), anksiozno-kognitivnog ($p < .05$) i mešovitog tipa ($p < .05$). Sa druge strane, ciklotimni ($p < .05$) i anksiozno-somatski tip ($p < .05$) je percipiraju manje dostupnom od hipertimnog tipa. Osnovni zaključak ovog istraživanja je da hipertimni temperament, koga odlikuje najveći broj poželjnih osobina poput optimizma, društvenosti, samouverenosti, elokventnosti i izraženog samopouzdanja, pokazuje zaštitnu ulogu u odnosu na različite vrste psiholoških smetnji. Takođe, hipertimni tip svoje socijalno okruženje percipira u većoj meri podržavajućim u odnosu na ostale tipove.

Ključne reči: afektivni temperament, dimenzije mentalnog zdravlja, percipirana socijalna podrška.

LIČNI I PROFESIONALNI IDENTITET PSIHologa

Emilija Jeremić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
emilija.jeremic@gmail.com

Teodora Milićević

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
milicevic.tea95@gmail.com

Jelena Radonjić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
jelena.radonjic8@gmail.com

Anastasija Stajić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
anastassija95@live.com

Polazna ideja ovog rada jeste odnos ličnog i profesionalnog identiteta psihologa, koji se neizbežno prepliću na različitim nivoima njegove delatnosti. U radu smo nastojale da obuhvatimo i detaljnije opišemo većinu aspekata ovog gorućeg problema u našoj struci, posebno važnog u trenutku kada se položaj psihologa u društvu i državi dovodi u pitanje ukidanjem obaveznog staža. Kada je u pitanju izgradnja profesionalnog identiteta psihologa, veliku ulogu igra formalno obrazovanje, kao i dalja nadogradnja u vidu edukacije iz psihoterapijskog modaliteta po izboru. Osim toga, radna sredina u kojoj psiholog vrši svoju delatnost, takođe se odražava na identitet pojedinačnog psihologa, a njegov profesionalni identitet dalje utiče i na položaj celokupne struke u različitim oblastima profesionalnog života u kojima se psiholozi nalaze. Zbog toga je od izuzetne važnosti da psiholozi ispunjavaju određene relativno standardizovane uslove za obavljanje ove delatnosti (u smislu potrebnog formalnog i neformalnog obrazovanja, stručnog usavršavanja, poštovanja pravila etičkog kodeksa i sl.). S druge strane, lični identitet psihologa odnosi se na intelektualne i emocionalne resurse psihologa, koji mu omogućavaju da na najadekvatniji mogući način vrši svoje profesionalne dužnosti, i koji zahtevaju stalno unapređivanje u skladu sa novim tokovima, kako u struci, tako i u svetu uopšte. U radu su, pored teorijskih koncepata, razmotrene i implikacije odabranih empirijskih istraživanja o uticaju različitih faktora na izgradnju i očuvanje identiteta psihologa. Naposljetku, priložen je kritički osvrt na poziciju psihologa i psihologije kao struke kroz vreme, uz ideje za prevazilaženje izazova sa kojima se klinički psiholozi trenutno najčešće susreću (položaj psihologa u zdravstvenim institucijama, usklađivanje istraživačkog sa kliničkim radom), kao i za sprovođenje eventualnih budućih istraživanja (npr. o uticaju crta ličnosti psihologa na kvalitet delatnosti koju obavljaju). Smatramo da bi ovaj rad mogao da podstakne na dodatnu posvećenost rešavanju problema u okviru psihološke struke, kao i da dovede do novih usmerenja u istraživanju ove oblasti, koje bi pomoglo da se ti problemi sagledaju u nešto drugačijem svetlu, za dobrobit svih povezanih sa psihološkom profesijom.

Ključne reči: identitet psihologa, položaj psihološke struke, etički kodeks.

KONCEPT EMBODIMENTA U TELESNOJ PSIHOTERAPIJI

Jelisaveta Rogošić

Udruženje telesnih psihoterapeuta Republike Srbije

jelisavetarogosic@yahoo.com

Embodiment danas dobija sve veći značaj u proučavanju psihoterapijskog odnosa. Psihoterapijski odnos posmatra se kao deo relacionog matriksa u okviru relacionih psihoterapija. Embodiment je telesno vidljiva i opipljiva forma psihe u najširem smislu.

Za postizanje skladnog funkcionisanja tela i relacija sa ljudima, koja uključuje i integraciju kognicija o sebi, neophodan je rad na embodimentu. Embodiment postajemo svesni kada se prepustimo pulsaciji i dozvolimo sebi da doživimo sopstvenu telesnost. Pulsacija je izuzetno bitan koncept u telesnoj psihoterapiji i osnova svakog telesno-psihoterapijskog rada. Pod pulsacijom se podrazumeva da postoji izlazni tok životne energije ili sile – od /iz centra tela ka spoljašnjoj sredini i ulazni tok – u /ka centru tela iz spoljašnje sredine, koji se ritmički ponavlja.

Osobe često ne osećaju embodiment tokom psihoterapijskog rada, iako imaju kognitivnu svest o sebi, a i o svojim somatskim problemima. Disembodiment se odnosi na nemogućnost osobe da sopstvena iskustva oseti kao svoja lična i da ima svesnost o somatskim aspektima funkcionisanja kao svojim. Nemogućnost primene uvida u rešavanju problema uvek nas dovodi do embodimenta. Misliti o sebi i osetiti sebe su dve potpuno različite stvari. Promena embodimenta vodi promeni kognicije dok obrnuta promena ima mnogo manji efekat.

Koncept embodimenta je blizak konceptu telesne svesnosti i mindfulnesa. Telesna svesnost je koncept širi od mindfulnesa, kada su u pitanju somatski fenomeni. Telesna svesnost omogućuje svest o procesima koji se trenutno odvijaju u telu. Međutim, embodiment se odvija imali mi svest o njemu ili ne, konstantno se događa u telu i utiče na svaki naredni embodiment koji će se odigrati.

Cilj ovog rada je da približi koncept embodimenta psiholozima i psihoterapeutima drugih modaliteta, pošto je fundamentalan za doživljaj da postojimo. U verbalnim psihoterapijama embodiment može da bude zapostavljen ili samo intelektualno obrađen. Dosada je utvrđeno da je za psihoterapijski napredak ključan odnos psihoterapeuta i klijenta, bez svesti o embodimentu svest o odnosu je diskutabilna.

Ukoliko se bavimo psihoterapijskom praksom (bilo kog modaliteta) bez shvatanja značaja somatskog funkcionisanja i delovanja embodimenta na nas i na druge, može doći do urušavanja kvaliteta psihoterapijskog odnosa.

Ključne reči: embodiment, telesna psihoterapije, pulsacija.

Sesija 9:

Mentalno zdravlje u doba pandemije – drugi deo

Moderatorka:
Marina Oros

NAJČEŠĆE BRIGE GRAĐANA SRBIJE ZA VREME VANREDNOG STANJA TOKOM PANDEMIJE KOVIDA 19

Marina Oros

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, marina.oros@ff.uns.ac.rs

Ana Genc

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, agenc@ff.uns.ac.rs

Prikazano istraživanje je kvalitativnog karaktera i bavi se ispitivanjem briga ispitanika tokom vanrednog stanja usled pandemije kovida 19. Ispitivanje je sprovedeno u okviru onlajn savetovališta *Mentalno zdravlje u doba korone*, a ispitanici su korisnici sadržaja savetovališta i pozvani su da popune širu bateriju upitnika, kreiranu sa ciljem eksploracije mentalnog zdravlja korisnika, kao i njihovih potreba za psihološkom podrškom. U radu su analizirani odgovori ispitanika na pitanje koje se tiče osnovnih briga koje imaju u vezi sa vanrednim stanjem i pandemijom. Uzorak se sastoji od 128 ispitanika, starosti 18–80 godina ($M=36.5$), od čega je većina ženskog pola (oko 75%) i visokog obrazovanja (oko 70%). Tematska analiza odgovora ukazuje na to da se osnovne brige ispitanika mogu svrstati u nekoliko tema, odnosno kategorija. Najbrojniji odgovori sugerišu prisutnost *brige za zdravlje*, a u okviru toga se izdvajaju briga za sopstveno zdravlje, zdravlje roditelja, dece i bliskih ljudi. Druga najfrekventnija kategorija odnosi se na brigu o *političko-ekonomskoj situaciji* u zemlji, sa akcentom na posledice epidemije na funkcionisanje društva, ali i nepoverenje u efikasnost vlasti u borbi sa samom epidemijom i njenim posledicama. Tema *neizvesnosti* okuplja odgovore koji se tiču generalne neizvesnosti u pogledu stanja izazvanog epidemijom. Kao posebne teme, izdvajaju se neizvesnost u pogledu *trajanja epidemije/vanrednog stanja* i neizvesnosti po pitanju toga kako će izgledati *život i vraćanje „u normalu“ nakon korone*. Kategorija zabrinutosti u vezi sa *(dez)informacijama* grupiše odgovore koji ukazuju na nepoverenje prema zvaničnim informacijama koje stižu od stručnih lica i koje plasiraju mediji. Briga u vezi sa *mentalnim stanjem ljudi* uključuje brigu o psihološkim posledicama epidemije, ali i straha od neadekvatnog reagovanja ljudi. *Nepoverenje u zdravstvo* obuhvata strah od nedostatka medicinskog znanja o novom virusu, nepostojanje leka i strah od manjka adekvatne medicinske opreme. Takođe, izdvaja se određen broj odgovora koji sugerišu *odsustvo zabrinutosti*, u kojima ispitanici saopštavaju da nisu zabrinuti i nemaju briga. Rezultati ukazuju na to da je brige u vezi sa epidemijom moguće kategorisati, a time nude i sugestije za polja preventivnog delovanja u cilju redukcije nivoa stresa.

Ključne reči: brige, stres, pandemija.

NETOLERANCIJA NA NEIZVESNOST, STRAH I IZLOŽENOST MEDIJIMA KAO PREDIKTORI NIVOVA DISTRESA TOKOM KOVID 19 PANDEMIJE

Jelena Blanuša

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera, Subotica, jelena.blanusa@gmail.com

Vesna Barzut

Fakultet za sport i turizam, Novi Sad, vesnabarzut@gmail.com

Jasmina Knežević

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera, Subotica, jmknezevic@gmail.com

Pandemija izazvana virusom korona obeležila je 2020. godinu na globalnom nivou, uzrokujući povećanje distresa u vezi sa samim virusom i eventualnom bolešću, ali i utičući na druge aspekte ljudskog funkcionisanja (socijalne odnose, ekonomiju, slobodu kretanja). Suočavanje sa relativno nepoznatim virusom, nedostatak pouzdanih informacija i jasnih preporuka doveli su do povećanja osećaja neizvesnosti kod pojedinaca. Ovim istraživanjem želeli smo da ispitamo kako je netolerancija na neizvesnost povezana sa nivoom distresa tokom pandemije. Dodatno, zanimalo nas je na koji način izloženost medijima i doživljeni strah od virusa posreduju u odnosu neizvesnosti i distresa. Ukupno 740 ispitanika učestvovalo je u onlajn istraživanju koje je sprovedeno tokom aprila 2020. godine na teritoriji Republike Srbije. Dobijeni rezultati potvrdili su prisustvo umereno visokog nivoa distresa u uzorku, pri čemu je oko 1/3 ispitanika spadalo u grupe sa niskim, srednjim i visokim nivoom distresa. Rezultati analize serijalne medijacije potvrdili su da netolerancija na neizvesnost ima značajan direktan efekat na distres ($B = 5.77, p < .001$), kao i indirektan preko straha u vezi sa virusom korona ($B = .55, 95\% \text{ CI } [0.28, 0.85]$) i medijskom izloženosti ($B = .17, 95\% \text{ CI } [.05, .33]$). Drugim rečima, pojedinci kod kojih je zabeležen viši nivo netolerancije na neizvesnost izveštavali su o višem nivou straha i provodili su više vremena u traženju informacija u vezi sa pandemijom. Dalje, veća izloženost medijskim sadržajima u vezi sa virusom korona rezultirala je povišenim nivoom doživljenog straha ($B = 0.15, p < .001$), i sve zajedno bilo povezano sa povećanim nivoom distresa ($B = .04, 95\% \text{ CI } [.002, .09]$). Dobijeni rezultati nesumnjivo ukazuju da netolerancija na neizvesnost ima direktan efekat na distres, ali i posredan preko straha i izloženosti medijskim sadržajima. Osim za stručnjake iz oblasti mentalnog zdravlja, naše istraživanje može ponuditi i bitne smernice za medije i ostale institucije koje se bave izveštavanjem i informisanjem u vreme kriznih situacija, budući da bi jasno i nedvosmisleno izveštavanje tokom krize moglo biti povezano sa smanjenjem nivoa neizvesnosti i distresa kod pojedinaca.

Ključne reči: kovid 19, netolerancija na neizvesnost, distres, medijska izloženost, strah.

PERCIPIRANI STRES U USLOVIMA PANDEMIJE

Marija Zotović-Kostić

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek Psihologija, zotovic@ff.uns.ac.rs

Mirjana Beara

Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet, Studijski program Psihologija, mirjana.beara@gmail.com

Gorana Rakić-Bajić

Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet medicinskih nauka, Studijski program Psihologija, goranarb@medf.kg.ac.rs

Situacija pandemije je nedovoljno poznata i neočekivana pojava koja ugrožava celokupno stanovništvo. Sama opasnost od (prenošenja) zaraze, kao i nužne promene uvedene u način života, mogu imati značajan efekat na planu psihološkog funkcionisanja, takav da se reakcije u vidu povišenih nivoa stresa mogu smatrati očekivanim. Podružnica za Južnobački okrug Društva psihologa Srbije u saradnji sa Institutom za javno zdravlje Vojvodine je krajem marta 2020. pokrenula program psihološke podrške putem veb-stranice „Mentalno zdravlje u doba korone“. Korisnici stranice su zamoljeni da popune upitnik u okviru koga je od njih traženo da daju osnovne sociodemografske informacije kao i da izveste o promenama na planu psihološkog funkcionisanja i mentalnog zdravlja.

Cilj istraživanja, koje je opisano u ovom radu, je ispitivanje subjektivne percepcije stresa kod korisnika koji su stranici pristupili u toku aprila 2020. Uzorak je činilo 128 ispitanika starosti od 18 do 80 godina, prosečnog uzrasta 36,5 godina (SD = 11.8). Tri četvrtine ispitanika su ženskog pola. Za ispitivanje stresa korišćena je Skala percipiranog stresa (Perceived Stress Scale – PSS, Cohen, Kamarck i Mermelstein, 1983). Skalom se ispituje koliko se događaji u nečijem životu doživljavaju kao stresni – nepredvidljivi, nepodložni kontroli i opterećujući za ispitanika. Na svaku od deset tvrdnji, ispitanici odgovaraju ocenom učestalosti na petostepenoj skali Likertovog tipa (1-5). Ispitano je i šta je ispitanicima najviše nedostajalo tokom vanrednog stanja.

Rezultati ukazuju na nivo stresa koji je upadljivo viši nego u istraživanju sa ciljem da se dobiju norme za ovu skalu na američkoj populaciji. Vrednost aritmetičke sredine (AS = 29.02; SD = 8.00) ukazuje na to da ispitanici na nivou celokupnog uzorka *ponekad* imaju navedene simptome stresa, a najizraženiji simptomi (prosečan skor > 3, što je vrednost kojom se boduje odgovor „ponekad“) su osećanje nervoze, nedostatka kontrole i ljutnje. Najveći broj ispitanika je odgovorio da im nedostaje druženja s prijateljima, a zatim sloboda kretanja. Veoma mali broj ispitanika je odgovorio da im ništa ne nedostaje.

Nije bilo razlika u percipiranom stresu među ispitanicima različitog pola, starosti, mesta stanovanja, stručne spreme i statusa veze. Razlike u nivou stresa registrovane su u vezi sa aktivnostima koje su ispitanici obavljali u periodu od mesec dana u uslovima pandemije. Naročito upadljiva razlika u nivou stresa ($t(119)=2.69$, $p=0.01$) zabeležena je s obzirom na to da li su ispitanici praktikovali hobi (MD=17,29, SD=8,79) ili ne (MD=21, SD=6,52). Takođe, zabeležene su statistički značajne razlike među ispitanicima s obzirom na to da li su imali na raspolaganju emocionalnu ($F(2,121)=3.01$, $p=0.05$) i instrumentalnu podršku ($F(2,121)=4.39$, $p=0.14$). Sumirano, ispitanici, koji su praktikovali hobi i imali na raspolaganju emocionalnu i instrumentalnu podršku, izveštavaju o nižem nivou stresa.

Ključne reči: pandemija, percipirani stres, sociodemografske karakteristike.

PREDIKTORI IZGARANJA KOD ZDRAVSTVENIH RADNIKA TOKOM PANDEMIJE KOVIDA 19

Dejan Živanović

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici, zivanovic_dejan@yahoo.com

Jelena Blanuša

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici, jelena.blanusa@vsovsu.rs

Jasmina Knežević

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici, jmknezevic@gmail.com

Svetlana Stojkov

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici, svetlanastojkov@vsovsu.rs

Jovan Javorac

Institut za plućne bolesti Vojvodine, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera u Subotici, jovanjavorac@vsovsu.rs

Suočeni sa povećanim obimom posla, nedostatkom informacija i novim uslovima rada, zdravstveni radnici su tokom pandemije korona virusa bili pod povećanim rizikom za razvijanje sindroma izgaranja. Cilj ovog istraživanja bio je da utvrdimo povezanost nedostatka sna, potencijalne izloženosti infekciji, rada pod zaštitnom opremom i straha od profesionalne greške sa prisustvom simptoma izgaranja kod zdravstvenih radnika.

Istraživanje je sprovedeno u toku aprila i maja 2020. u Republici Srbiji. Obuhvatalo je 420 zdravstvenih radnika, 65 muškog i 365 ženskog pola, uzrasta od 20 do 64 godine ($M = 40.5$). 82 lekara (19.52%), 176 farmaceuta (41,9%) i 162 medicinske sestre (38,57%) koji su uključeni u istraživanje. Prosečna dužina rada u zdravstvu bila je 15.12 godina. Izgaranje je mereno instrumentom CBI (Copenhagen burnout inventory), dok su izloženost infekciji, opterećenje radom pod zaštitnom opremom i strah od profesionalne greške dobijeni na osnovu subjektivne procene na petostepenoj skali (nikad – gotovo stalno). Ispitanici su procenjivali dužinu sna pre i tokom pandemije na numeričkoj skali, a nedostatak sna je izračunat kao njihova razlika.

Prosečan skor izgaranja na našem uzorku iznosio je 59.76 (od 100), što spada u kategoriju umerenog izgaranja. 173 ispitanika (41,19%) je pokazalo umereno izgaranje, dok je 119 ispitanika (28,3%) imalo visoke skorove izgaranja. Razlika u dužini sna pre i tokom pandemije je iznosila 1.08 sati u proseku i bila je značajna ($F(1, 419) = 231.72, p < .001$). Rezultati višestruke regresione analize pokazali su da se kao najbolji prediktor izgaranja izdvojio nedostatak sna ($\beta = .29, t(415) = 6.81, p < .001$), potom rad pod zaštitnom opremom ($\beta = .25, t(415) = 5.81, p < .001$) i strah od profesionalne greške ($\beta = .23, t(415) = 5.43, p < .001$), dok je izloženost kovid 19 pacijentima bio najslabiji prediktor ($\beta = .09, t(415) = 2.18, p < .05$). Postavljeni model objašnjava 30% varijanse izgaranja ($R^2 = .30, F(4, 415) = 45.42, p < .01$).

Rezultati su pokazali da su dužina sna i strah od greške, kao i novi uslovi rada koji podrazumevaju zaštitnu opremu i prisustvo zaraženih pacijenata, povezani sa izgaranjem kod zdravstvenih radnika. Ipak, ostaje nejasna priroda ove povezanosti, odnosno, da li navedeni faktori dovode do izgaranja, ili je veza obratna – da izgaranje

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

zapravo utiče na to da ispitanici kraće spavaju, više plaše propusta, i da im više smeta oprema i rad u zaraznoj sredini. Ispitivanje prirode ove veze bi mogao biti predmet narednih istraživanja.

Ključne reči: sindrom izgaranja, zdravstveni radnici, kovid 19, dužina sna, rad pod zaštitnom opremom

O KREATIVNOSTI U DOBA PRINUDNE IZOLACIJE : KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE SA OSOBAMA ANGAŽOVANIM U KREATIVNIM POSLOVIMA I OSOBAMA UKLJUČENIM U KREATIVNU TERAPIJU

Aleksandar Kontić

Beogradska akademija poslovnih i umetničkih studija, odsek za umetnost i dizajn;
Psihoanalitičko društvo Srbije, akonti@vektor.net

Vera Govedarica

Geštalt asocijacija za psihoterapiju i savetovanje; Centar za smeštaj i dnevni boravak
dece i omladine ometene u razvoju, vera.govedarica@gmail.com

O kreativnosti se govori kao o psihološkoj potrebi pojedinca, izuzimajući vrednosni sud o kreativnom produktu. Pri tom se ima u vidu mogućnost da se putem kreativnog čina uspostavi kontakt između različitih aspekata psihofizičkog funkcionisanja (od telesnog, preko osećajnog, do sazajnog) i postigne bolja integrisanost ličnosti, što ima lekovito dejstvo. Prema uobičajenim prikazima, kreativni čin podrazumeva fazu eksploracije i inkubacije kreativne ideje, što po pravilu zahteva izvesnu izolaciju, ali se taj čin privremenog prekida kontakata sa realnošću i upuštanje u fantaziju posmatra kao dobrovoljan, ciljan i kontrolisan. Cilj ovog rada je da, kvalitativnim metodom, iznese saznanja o delovanju nametnute izolacije, koja nema jasno određeno trajanje i završetak već se ciklično ponavlja, na aspekte kreativnosti u vanrednim životnim okolnostima. Prezentuju se zaključci dobijeni, s jedne strane, na malom broju osoba izrazite kreativnosti, kojima je ona životni poziv, i koji su bili na psihoanalitičkoj psihoterapiji, a sa druge strane, sa osobama koje značajan deo svakodnevnice provode kao štićenici ustanova, uključeni u radno okupacionu terapiju gde koriste različite kreativne tehnike (vajanje, crtanje, slikanje). U obe grupe, opservirane su, u vremenu prinudne izolacije, promene njihovog doživljajnog sveta te njen remeteći efekat po kreativni čin. Zapažanja koja će se prezentovati navode na zaključak o značajno ometajućim efektima i za jedne i za druge. U prvoj grupi, profesionalno kreativnih osoba, privremena izolacija generisala je anksioznost, premeštanje kreativne energije radi adaptacije na promene u načinu svakodnevnog života, određene depresivne reakcije povezane s nedostatkom i nedostupnošću Drugoga koji potvrđuje, afirmiše i vrednuje kreativni čin. U grupi štićenika koji u regularnoj svakodnevnicu funkcionišu relativno izolovano, kao jedan od ključnih načina psihološkog preživljavanja, ustanovljeni su pokušaji prevazilaženja istih ograničenja sa kojima su se susretale profesionalno kreativne osobe. Rad ilustruje spontane kreativne pokušaje koje osobe sa intelektualnim oštećenjima čine neverbalno da bi putem vizuelnog predstavljanja sopstvenog unutrašnjeg sveta i doživljaja promenjene realnosti i novih formi izolacije, pokušali njeno prevazilaženje i integraciju. Zaključak koji sledi navodi na pretpostavku da dugotrajna prinudna izolacija potencijalno može imati štetne efekte, gotovo istovetne bez obzira na to da li je u pitanju vrhunska kreativnost ili kreativna tvorevina osoba sa razvojnim zastojećima, kojima treba permanentna podrška u savladavanju zahteva svakodnevnice. Kvantitativna istraživanja bi mogla da provere opštost nalaza u vezi sa ovom značajnom temom.

Ključne reči: kreativnost, izolacija, prevladavanje, adaptacija.

Sesija 10: Psihologija obrazovanja – onlajn nastava

Moderatorka:
Katarina Mičić

„KAKVA JE OVO NOVA ŠKOLA I KAKO DA SE SNADEM U NJOJ“: UČENIČKA PERSPEKTIVA NASTAVE NA DALJINU ZA VREME VANREDNOG STANJA 2020. GODINE U SRBIJI

Katarina Mičić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, katarina607@gmail.com

Selena Vračar

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, selenavracar1410@gmail.com

Tinde Kovač Cerović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, tinde.kovacs.cerovic@gmail.com

Prelazak na onlajn nastavu u proleće 2020. uzdrmao je poznat način školovanja i ustaljenu rutinu, i svi su se našli pred zahtevom za brzom adaptacijom na nove okolnosti. Dosadašnja istraživanja ticala su se organizacije nastave, tehnologije, izveštaja nastavnika, dok su doživljaji učenika ostali neistraženi. Stoga, cilj ovog rada je razumevanje učeničkih doživljaja „nove realnosti“ i izvođenje preporuka za unapređenje školovanja iz njihove perspektive. Odabran je narativni pristup sa dinamičkim pripovedanjem u više žanrova. Učenicima osnovnih i srednjih škola zadat je upitnik elektronskim putem sa instrukcijom za pisanje narativa u formi priče, pisma i preporuke. Upitnik je popunilo 45 učenika osnovnih i srednjih škola (65% devojčice), pri čemu je prikupljen ukupan uzorak od 106 narativa. Analiza materijala vršena je na najsitnijim smisaonim celinama (ukupno 429) i podrazumevala je induktivan pristup: tematsku analizu, te analizu vrednosti. Na uzorku materijala izrađen je priručnik za kodiranje, a koeficijent pokazao je visoko slaganje ($\kappa = 0.85$, $p = .000$) između dva istraživača koder. Podaci su dalje obrađivani kvantitativno primenom deskriptivne statistike, analize varijanse i t-testa. Analizama je identifikovano šest širokih tema. Po zastupljenosti kretale su se sledećim redom: slika o nastavi, samorefleksije, slika o nastavnicima, tehnologija, iskustvo vanrednog stanja i podrška učenju. Sažimajući najučestalije teme, možemo reći da se učeničko iskustvo manifestuje kroz sledeće pitanje: „Kakva je ovo nova škola i kako da se snađem u njoj?“ Dok se nalazi o neobičnom načinu učenja, osećanju preplavljenosti zahtevima i problemima sa tehnologijom poklapaju sa nalazima malobrojnih drugih istraživanja učeničke perspektive, neki nalazi su bili neočekivani. Naime, iako se kontekst učenja –upućivanja na samoregulaciju učenja, potreba za boljom organizovanošću rada i zabrinutost u vezi sa etičkim aspektima procene znanja aspekti o kojima u redovnom toku školovanja dominantno „brinu“ drugi akteri obrazovnog

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

procesa – bivaju izraženi. Na osnovu dobijenih nalaza formulisane su preporuke koje se tiču pristupa u radu, razvoja digitalnih kompetencija i uključivanja socijalne dimenzije u nastavni proces.

Ključne reči: kovid 19, nastava na daljinu, perspektiva učenika, analiza narativa.

STUDENTSKE PERCEPCIJE ONLAJN NASTAVE NA UNIVERZITETIMA U SRBIJI TOKOM (PRVOG TALASA) PANDEMIJE KOVIDA 19

Selena Vračar

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, selenavracar1410@gmail.com

Katarina Mičić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, katarina607@gmail.com

Nataša Simić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, nsimic@f.bg.ac.rs

Imajući na umu raniju zastupljenost onlajn učenja u visokom obrazovanju, ne čudi što reorganizacija nastave usled pandemije na univerzitetima nije toliko zapažena u javnosti. Međutim, kontekst ovog prelaska na digitalno okruženje, njegova obuhvatnost i nepredvidivost, podstakla je rad istraživača na ovom polju. Dosadašnji nalazi istakli su prepreke uzrokovane korišćenjem tehnologije i izostankom digitalnih kompetencija profesora. Ova studija imala je za cilj sagledavanje studentske perspektive onlajn nastave na univerzitetu. Elektronski upitnik sa instrukcijom za pisanje narativa o doživljaju onlajn nastave popunilo je 109 studenata (81% devojke) sa državnih i privatnih univerziteta u Srbiji (Univerzitet u Beogradu, Novom Sadu i Nišu, Univerzitet Singidunum). Narativni materijali analizirani su na principima tematske analize u cilju identifikacije širih tema, te analize vrednosti u cilju sagledavanja diverziteta ispoljavanja doživljaja u okviru izdvojenih tema. Rezultati su pokazali da, kada je reč o nastavnicima i nastavi, studenti ističu zadržavanje tradicionalnog pristupa u radu. Suprotno očekivanjima, novi medijum nastave nije transformisao prakse, već se asimilovao u njih. Neiskorišćenost digitalnih tehnologija istaknuta je i u kontekstu nedostatka interaktivnosti i nedovoljne komunikacije nastavnika sa studentima, te izostanka podrške u učenju, što sve ukupno dovodi u pitanje efekte ovako organizovanog studiranja i upućuje na potrebu holističke rekonstrukcije kurikuluma, uloga svih aktera i novo promišljanje obrazovnih ciljeva. Studenti ukazuju i na pozitivne aspekte novog oblika nastave, poput fleksibilnosti u izvršavanju predispitnih obaveza i veće slobode u organizaciji vremena. Neke od modifikovanih karakteristika nastave vide se kao neočekivane dobiti (dostupnost materijala koja omogućava vraćanja na teže delove lekcija i ponovno preslušavanje sadržaja) koje ima smisla implementirati i nakon vraćanja na poznati način rada. Samoregulacija se pojavljuje kao značajan činilac, a njen izostanak je povezan sa teskobnim i preplavljujućim emocijama i strahom. Konačno, u studentskim narativima nezaobilazni su i opisi tehničkih problema koji se ogledaju u nedostatku uslova za rad u onlajn okruženju (oprema, internet konekcija) ili neadekvatnim uslovima za rad od kuće. Rezultati su diskutovani u svetlu teorije aktivnosti. Izvedene su preporuke za poboljšanje onlajn nastave i razmotreno je kako se izvedeni zaključci mogu implementirati u praksu generalno.

Ključne reči: kovid 19, univerzitetsko obrazovanje, student, onlajn nastava.

PREDNOSTI, NEDOSTACI I NAČINI UNAPREĐIVANJA I POBOLJŠANJA KVALITETA NASTAVE NA DALJINU

Branka Mitrović Josipović

OŠ „Desanka Maksimović“, Beograd

brankamitrovic31@gmail.com

Nastava na daljinu je koncept koji postoji duže vreme, ali je u toku ove godine postala način rada po kome je funkcionisao školski sistem u celini u našoj zemlji u jednom vremenskom periodu. Prelaskom sa neposredne nastave na nastavu na daljinu, postavilo se pitanje najadekvatnijeg načina organizacije takvog vida nastave. Cilj rada je bio ispitivanje stepena zadovoljstva učenika, nastavnika i roditelja načinom organizacije nastave na daljinu i poteškoća sa kojima se susreću u ovom načinu realizacije nastave. Sprovedena su tri ispitivanja učenika, njihovih roditelja i nastavnika posebno kreiranim upitnicima koje su ispitanici popunjavali onlajn. U istraživanju je učestvovalo ukupno 747 učenika osnovne škole, 570 roditelja i 52 nastavnika. Rezultati su pokazali visok stepen zadovoljstva načinima i kvalitetom komunikacije učenika i roditelja sa nastavnicima. Učenici su zadovoljni načinom na koji im se dostavlja materijal za rad, ali smatraju da imaju više domaćih zadataka nego u neposrednoj nastavi. Kao prednost nastave na daljinu izdvojeno je realno unapređenje digitalnih kompetencija kod svih učesnika i raznovrsnost nastavnog materijala. Nedostaci su nesnalaženje u onlajn okruženju, nedostatak neposrednog kontakta sa nastavnicima, velika količina zadataka i smanjena objektivnost ocenjivanja. Ovi problemi su prevazilaženi prosleđivanjem uputstava za rad na platformama za učenje učenicima i njihovim roditeljima, smanjivanjem i ograničavanjem količine domaćih zadataka po predmetu, većim uključivanjem nastavnika i učenika u časove putem aplikacija koje omogućavaju video-kontakt. Na osnovu mišljenja sve tri grupe ispitanika, izabrana je jedinstvena platforma za rad i učenje na nivou škole. Rezultati istraživanja su korišćeni i za planiranje i organizovanje rada u aktuelnoj školskoj godini, te za efikasniji rad sa učenicima koji nastavu pohađaju onlajn. Iako je većina aktera zadovoljna načinom organizacije ovog vida nastave, potrebno je intenzivno praćenje realizacije nastave na daljinu kako bi se zadržao visok kvalitet rada i učenja.

Ključne reči: obrazovanje, nastava na daljinu, učenici, digitalne kompetencije.

NASTAVA NA DALJINU U VIŠIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE: POSTIGNUTI EFEKTI I PODRŠKA UČENICIMA

Ivana Orolicki

OŠ „Svetozar Marković“, Beograd, ivana.orolicki@gmail.com

Svetlana Pavlović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, pavlovic.sc@gmail.com

Potreba za istraživanjem efekata nastave na daljinu javila se u aktuelnoj situaciji pandemije kovida 19, kada je sistem obrazovanja u Srbiji prinuđen da implementira model nastave na daljinu u kratkom vremenskom periodu. Ciljevi ovog istraživanja bili su: ispitivanje efekata nastave na daljinu u pogledu naučenog i zadovoljstva učenika i roditelja postignućima; mapiranje razlika u načinima učenja, kao i utvrđivanje smernica za osmišljavanje konkretnih vidova podrške učenicima u radu tokom nastave na daljinu. U prvoj fazi istraživanja uzorak je činilo 211 učenika viših razreda jedne beogradske osnovne škole. Ispitanici su putem odgovarajućeg upitnika izveštavali o efektima učenja i zadovoljstvom naučenim. Kvalitativni segment istraživanja sproveden je sa 10 učenika, primenom tehnike fokus grupa, kako bi se identifikovali faktori koji doprinose efikasnosti i rezultatima učenja tokom nastave na daljinu. U kvantitativnom delu istraživanja, više od polovine učenika (57.3%) izveštalo je o tome da nastava na daljinu zahteva veće angažovanje od klasične nastave, a pri tome trećina njih (35.1%) izveštava da su naučili manje nego putem regularnih oblika nastave. Razgovori sa učenicima pružili su uvid u to da je faktor koji u najvećoj meri doprinosi uspehu učenika u praćenju nastave na daljinu razvijenost kompetencija učenja odnosno samoregulacija procesa učenja. Učenici su saglasni u oceni da uspeh u učenju na daljinu zavisi od njihove sposobnosti da samostalno oganizuju svoje učenje kod kuće i integrišu različite izvore informacija, a za to im je potrebna uvremenjena i konstruktivna povratna informacija od nastavnika. S tim u vezi, otežavajući faktor uspešnosti učenja u nastavi na daljinu učenici vide u nedostatku interakcije sa nastavnicima u realnom vremenu, jer je to, po njihovom mišljenju, najefikasniji način za više nivoa učenja – produblivanje i razumevanje sadržaja. Rezultati nedvosmisleno ukazuju i na mogućnosti za unapređivanje sistema učenja na daljinu. Neke od smernica koje proističu iz rezultata ovog istraživanja tiču se: bolje vremenske artikulacije zahteva nastavnika prema učenicima; uspostavljanje jedinstvenog tempa rada – kada se postavljaju sadržaji i zahtevi, koliko se učenicima ostavlja vremena da odgovore i sl.; povremenog omogućavanja komunikacije uživo između učenika i nastavnika; kao i rada na unapređenju digitalnih kompetencija kako učenika tako i nastavnika za korišćenje efikasnih tehnika učenja u digitalnom okruženju.

Ključne reči: nastava na daljinu, samoregulacija u učenju, podrška, povratna informacija nastavnika.

TESI SUSTAV KAO DIGITALNI ALAT U SOCIJALNOJ INKLUZIJU DJECE S TEŠKOĆAMA U VERBALNOJ KOMUNIKACIJI

Dejana Varnica

OŠ „Josip Matoš“, Vukovar, Hrvatska

dejana.varnica@gmail.com

Projekt pod nazivom „TESI – prilagođeni personalizirani sustav za izradu alata za komunikaciju u socijalnoj inkluziji učenika s teškoćama u verbalnoj komunikaciji“ usmjeren je na unaprjeđenje socijalnih kompetencija osoba koje imaju teškoća u verbalnoj komunikaciji, a kroz razvoj prilagodljivog i lako dostupnog softvera (TESI model). U konačnici, cilj projekta jest socijalna integracija osoba koji imaju teškoća u verbalnoj komunikaciji te su time u povećanom riziku od socijalne isključenosti.

TESI model počiva na ideji stvaranja novog pristupačnog softverskog rješenja koje se prilagođava bilo kojoj specifičnoj teškoći, a koje se može proširiti, generalizirati i koristiti i u drugim kulturama. Sam softver je besplatan, jednostavan za uporabu te povećava mogućnosti za izražavanje. TESI softver je namijenjen za uporabu osobama s verbalnim teškoćama, njihovim roditeljima, članovima obitelji, skrbnicima i stručnjacima koji rade s njima, na način da daje jednostavno i lako rješenje utemeljeno na asistivnoj tehnologiji. Više o samom projektu se može pronaći na web stranici projekta <http://tesi.dipseil.net/>, a pristup softveru je moguć putem web stranice <https://tesitool.azurewebsites.net/>

Pilot primjena TESI sustava u OŠ „Josipa Matoša“ trajala je od veljače do prosinca 2019. godine, a evaluacija provedbe temeljila se na rezultatima upitnika za učenike, intervju s roditeljima ili skrbnicima i fokus grupa za učitelje. Dobiveni nalazi ukazali su na to da TESI sustav uspješno odgovara na potrebe učenika, roditelja i učitelja. TESI posebno promiče ekspresivnu komunikaciju, asertivnost, sudjelovanje i suradnju, a izravni korisnici su zadovoljni TESI sustavom. Također, nema značajnih razlika u odnosu na spol korisnika u izvrsnim rezultatima dobivenim TESI sustavom. TESI pruža prikladno okruženje za učenje i poučavanje te poboljšava učenje kao i digitalne kompetencije na vrlo jednostavan način. Rezultati ukazuju na to da je upravo prilagodba potrebama učenika ključna za olakšavanje učenja. Potvrđena je i kvaliteta TESI sustava, TESI je koristan, relevantan, upotrebljiv, prilagodljiv i učinkovit alat koji je jednostavan za uporabu te promiče buduću upotrebu digitalnih tehnologija i alata koji olakšavaju učenje.

Temeljem rezultata evaluacije može se reći da je TESI softver dokazao svoj sustavni utjecaj na školu i obitelj. Učitelji i roditelji vide TESI kao alat za prevladavanje emocionalnih i komunikacijskih prepreka i za promicanje samopoštovanja, autonomije i zajedničkog učenja kojeg je lako integrirati u svakodnevne aktivnosti u školi i obitelji.

Ključne riječi: TESI sustav, socijalna inkluzija, teškoće u verbalnoj komunikaciji.

Sesija 11:

Psihologija ličnosti i individualnih razlika

Moderatorka:

Lana Tucaković

IZRADA I PROVERA SKALE ZA MERENJE REZILIJENTNOSTI JA „REJA“

Miljana Milivojević

Fakultet za pravne i poslovne dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

miljana.milivojevic@gmail.com

Radojka Šolak

Fakultet za pravne i poslovne dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

radojkasolak@gmail.com

Aleksandar Vasić

Fakultet za pravne i poslovne dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

aleksandarvasic1966@yahoo.com

Ovo istraživanje izvedeno je sa ciljem da se sačini skala za merenje ja-rezilijentnosti poznatih i prihvatljivih psihometrijskih karakteristika, koja je primenljiva u istraživačke i praktične svrhe na domaćoj populaciji. Teorijsko polazište istraživanja bili su pojmovi i pretpostavke psihoanalitičke ja-psihologije i model razvoja ja-funkcija (Block i Block, 1971). U izradi domaće skale Ja-rezilijentnosti, sa radnim nazivom REJA, pošlo se od prevođenja i prilagođavanja stavki iz postojećih skala sa engleskog govornog područja, kao i sačinjavanja jednog broja novih stavki. Tako proizveden početni skup od 39 stavki je sa odgovarajućom instrukcijom i još nekim instrumentima primenjen na uzorku od 276 ispitanika (65% ispitanica). Generisani podaci analizirani su prikladnim matematičko-statističkim postupcima kako bi se proverile pouzdanost i valjanost stavki i skale REJA u celini. Na osnovu rezultata ajtem-analize, analize pouzdanosti, valjanosti i testa osulineili plazine početni uzorak od 39 stavki sveden je na broj od 30 stavki. Stavke finalne verzije skale REJA imaju koeficijente pouzdanosti, definisane kao korigovane višestruke korelacije, u rasponu od .29 do .61, dok se koeficijenti valjanosti, definisani kao projekcije stavki na prvi glavni predmet merenja, kreću od .34 do .69. Pouzdanost finalne verzije skale pod Gutmanovim modelom je: $\lambda_1 = .86$, $\lambda_2 = .90$, $\lambda_3 = .89$, $\lambda_4 = .84$, $\lambda_5 = .88$, $\lambda_6 = .92$. Analizom konvergentne i diskriminativne valjanosti dobijene su očekivane i smislene korelacije ukupnog rezultata finalne verzije skale REJA sa dimenzijama ličnosti prema petofaktorskom modelu i sa dimenzijama individualnih razlika u statusima ja-identiteta prema modelu Džejmisa Marsije. Ovako merena Ja-rezilijentnost negativno korelira sa neuroticizmom ($r = -.55$, $p < .01$), a pozitivno sa dimenzijama ekstraverzija ($r = .54$, $p < .01$), savesnost ($r = .51$, $p < .01$), otvorenost za iskustvo ($r = .39$, $p < .01$) i prijatnost ($r = .38$, $p < .01$). Takođe, ja-rezilijentnost je u pozitivnoj korelaciji sa ostvarenim ($r = .65$, $p < .01$) i preuzetim ja-identitetom ($r = .17$, p

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

$<.01$), a u negativnoj sakonfuzijom ja-identiteta ($r = -.37$, $p <.01$). Na osnovu ovih rezultata može se zaključiti da je cilj istraživanja ostvaren i da skala REJA, namenjena odmeravanju individualnih razlika u ja-rezilijentnosti, jeste instrument vrlo dobrih do odličnih psihometrijskih karakteristika.

Ključne reči: ja-rezilijentnost, pouzdanost, valjanost.

FAKTORSKA STRUKTURA I METRIJSKE KARAKTERISTIKE UPITNIKA O POREMEĆAJU RASPOLOŽENJA (MDQ) U FORMI PETOSTEPENE SKALE

Boban Nedeljković

Odeljenje za psihologiju i Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu, boban.nedeljkovic@f.bg.ac.rs

Lana Tucaković

Odeljenje za psihologiju i Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu, lana.tucakovic@f.bg.ac.rs

Upitnik o poremećaju raspoloženja MDQ (The Mood Disorder Questionnaire; Hirschfeld et al., 2000) je jedan od često korišćenih instrumenata za preliminarni skrining bipolarnog poremećaja i sastoji se od tvrdnji koje ukazuju na prisustvo hipomaničnih/maničnih simptoma. U originalnoj verziji su uz osnovne tvrdnje zadati ponudeni odgovori „da“ i „ne“, uz prateća pitanja da li su se simptomi javljali u istom periodu i u kojoj meri su izazivali probleme. Osnovni cilj ovog istraživanja je ispitivanje faktorske strukture i psihometrijskih karakteristika pri zadavanju osnovnih tvrdnji instrumenta u formi petostepene skale. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 540 ispitanika opšte populacije, starosti od 17 do 65 godina ($M = 27.50$, $SD = 9.33$), od čega su 75.6% činile osobe ženskog pola. Eksplorativnom faktorskom analizom ($KMO = .919$, $\chi^2 = 2707.83$; $df = 78$; $p < .001$) izdvojene su dve komponente, od čega prva objašnjava 42.72%, a druga 9.03% varijanse. Na osnovu Scree kriterijuma i kriterijuma interpretabilnosti utvrđeno je postojanje jedne glavne komponente na kojoj svi ajtemi imaju zasićenja iznad .3. Konfirmatorna faktorska analiza jednofaktorskog modela ukazala je na dobre indekse fita ($\chi^2/df = 2.79$, $GFI = .948$, $CFI = .957$, $TLI = .947$, $RMSEA = .058$, $SRMR = .042$). Primenom SPSS makroa RTT10G utvrđene su zadovoljavajuće mere pouzdanosti (Kronbah $\alpha = .88$), reprezentativnosti ($PSI1 = .97$, $PSI2 = .91$), homogenosti ($H1 = .36$, $H5 = .84$) i pouzdanosti pod Gutmanovim modelom merenja ($RHO = .91$). Dobijeni rezultati predstavljaju preliminarni nalaz da se MDQ upitnik može zadavati uz petostepenu skalu u cilju ispitivanja prisustva hipomanične/manične simptomatologije kao kontinuuma u opštoj populaciji. Pretpostavljamo da se ovim načinom procene u većoj meri obuhvataju relativno trajne hipomanične crte ličnosti koje se karakterišu dezinhibicijom i euforijom. U budućim istraživanjima potrebno je ispitati relacije ovog upitnika sa drugim relevantnim konstruktima.

Ključne reči: faktorska analiza, hipomanija, manija.

MRAČNA TETRADA U PROSTORU MODELA VELIKIH PET: DIFERENCIJALNE RELACIJE „MRAČNIH“ CRTA SA SARADLJIVOŠĆU

Lana Tucaković

Odeljenje za psihologiju i Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu, лана.туцаковић@f.bg.ac.rs

Boban Nedeljković

Odeljenje za psihologiju i Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu, boban.nedeljkovic@f.bg.ac.rs

Zastupljenost „mračnih“ crta u dominantnim modelima ličnosti, nadalje, predmet je naučnih polemika. Dok se s jedne strane argumentuje da mračne crte nisu adekvatno predstavljene u modelu Velikih Pet, s druge strane iznose se nalazi koji ove crte smeštaju u prostor impulsivnosti i agresivnosti. Cilj ovog istraživanja bila je eksploracija strukturnih veza između bazičnih crta ličnosti obuhvaćenih modelom Velikih Pet i crta ličnosti obuhvaćenih Mračnom Tetradom. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 215 ispitanika (31.6% muškog pola), starosti od 18 do 65 godina ($M = 35.59$, $SD = 13.65$). Ispitanicima su zadati široko primenjivani i validirani instrumenti za procenu bazičnih crta ličnosti (Big Five Inventory), makijavelizma, narcizma i psihopatije (Short Dark Triad), te direktnog sadizma (Varieties of Sadistic Tendencies). Rezultati korelacione analize pokazuju da su ekstraverzija, neuroticizam i otvorenost povezane samo sa narcizmom (redom, $r = .44$, $p < .01$; $r = -.14$, $p < .05$; $r = .38$, $p < .01$). Saradljivost je negativno povezana sa makijavelizmom ($r = -.23$, $p < .01$), narcizmom ($r = -.19$, $p < .01$), psihopatijom ($r = -.46$, $p < .01$) i sadizmom ($r = -.42$, $p < .01$), dok je savesnost povezana sa narcizmom ($r = .18$, $p < .01$), psihopatijom ($r = -.24$, $p < .01$) i sadizmom ($r = -.18$, $p < .01$). Kvizikanonička analiza kovarijansi izdvojila je dve značajne korelacije. U prvoj kvazikanoničkoj korelaciji ($Rho = .49$, $Rho^2 = .24$, $F = 66.50$, $p < .001$) negativan pol saradljivosti se povezuje sa psihopatijom i sadizmom. U drugoj kvazikanoničkoj korelaciji ($Rho = .51$, $Rho^2 = .26$, $F = 75.17$, $p < .001$) pozitivni polovi ekstraverzije, savesnosti i otvorenosti povezuju se sa narcizmom. Dati nalazi upućuju na to da se „mračne“ crte ličnosti ne mogu u potpunosti svesti na nisku saradljivost i da ih je korisno tretirati kao konstrukte odvojene od „normalnih“ crta ličnosti.

Ključne reči: Velikih Pet, Mračna Tetrada, mračne crte ličnosti.

POVEZANOST SKLONOSTI FANTAZIRANJU SA KREATIVNOŠĆU POJEDINCA

Hana Sejfović

Državni Univerzitet u Novom Pazaru

hana.sejfovic@gmail.com

Koncept sklonosti fantaziranju odnosi se na set karakteristika ličnosti, koje odlikuju relativno mali broj ljudi, a uključuju doživljaje i ponašanja kao što su: veliki deo vremena proveden u fantaziranju; fantazije halucinatornog intenziteta; i fiziološke/telesne reakcije na fantaziju. U dosadašnjim proučavanjima, sklonost fantaziranju često je povezivana sa psihopatologijom (disocijativnim poremećajima, shizofrenijom i autizmom) i na taj način dobila etiketu maladaptivnosti. Međutim, natprosečne veštine imaginacije mogu se uzeti i kao karakteristika kreativnih ljudi. Utvrđivanjem povezanosti između sklonosti fantaziranju i kreativnosti potencijalno bi se potvrdio jedan funkcionalan aspekt fantaziranja. Korelacija između ova dva konstrukta je i ranije zabeležena, a teorijski je elaboriran i odnos između kreativnosti/stvaralaštva, s jedne strane, i premorbidne strukture ličnosti i mehanizama odbrane, s druge, pri čemu je postulirano da posebnu srodnost sa fantaziranjem ima „regresija u službi ega“, definisana kao potapanje u fantaziju i vraćanje u realnost. Cilj ovog istraživanja bilo je utvrđivanje smera i jačine povezanosti između sklonosti fantaziranju i kreativnosti. Za prikupljanje podataka korišćen je Upitnik kreativnih doživljaja (CEQ) i Kaufmanova skala domena kreativnosti (K-DOCS). K-DOCS se sastoji od pet subskala koje pokrivaju različite kontekste u kojima se može biti kreativan, a to su: (1) lična/svakodnevna kreativnost; (2) akademska kreativnost; (3) Kreativnost performansa (kreativnost koja se ispoljava na javnim nastupima); (4) mehanička/naučna kreativnost i (5) umetnička kreativnost. Uzorak je bio prigodnog tipa, a sastojao se od 345 ispitanika starijih od 18 godina, iz opšte populacije, pri čemu su većinu činili studenti (55,1%), a ostatak zaposleni (29,4%) i nezaposleni (13,6%). Kao što je očekivano, statistički značajna pozitivna korelacija utvrđena je između sklonosti fantaziranju i kreativnosti uopšteno, ali i po zasebnim domenima. Najveći koeficijent korelacije je utvrđen kod umetničke kreativnosti ($r=0,34$; $p<0,001$) i kreativnosti performansa ($r=0,31$; $p<0,001$). Povezanost fantaziranja i kreativnosti daje pozitivno obeležje fantaziranju kao pojavi. Značaj ovih nalaza ogleda se u otvaranju jednog novog pogleda na fantaziranje kao goriva za kreativnost i bogatstvo ideja, kao sklonost koju ne treba sputavati, već negovati.

Ključne reči: sklonost fantaziranju, kreativnost, domeni kreativnosti.

Sesija 12: Socijalna psihologija

Moderator:
Darko Hinić

STAVOVI MLADIH PREMA BRAKU PRE SKLAPANJA BRAČNE ZAJEDNICE

Valentina Ninić

Opšta bolnica Vrbas, psihijatrijska služba, valentina.ninicv@gmail.com

Cilj istraživanja je bio da se ispituju stavovi, shvatanja i očekivanja mladih u vezi sa bračnim životom. Interesovalo nas je da li su stavovi u vezi sa izborom partnera, očekivanih rodnih uloga, odnosa u braku, ponašanja u oblasti seksualnosti i planiranja potomstva, moderni ili tradicionalni. Po Siladiju, tradicionalni brak je „zatvoren“, sa dominantnom ulogom muškarca i sa podređenošću žene mužu. Moderan brak karakteriše se „otvorenošću“, seksualnom slobodom, ravnopravnim odnosima bračnih drugova u partnerskim i roditeljskim ulogama.

Ispitivanjem je obuhvaćeno 115 mladih gimnazije u Vrbasu starosne dobi 18 godina. Osoba ženskog pola je bilo 65, a muškaraca 50. Ispitivanje je bilo anonimno. Ispitani su skalom SPB-10, koja se sastoji od deset tvrdnji formuliranih tako da odražavaju dimenziju „modernost – tradicionalnost“, a ponuđena je i mogućnost da se ispitanik ne opredeli ni za jednu alternativu.

Po pitanju *izbora partnera*, oba pola imaju moderno shvatanje (80% muškaraca i 81% žena). Više od polovine ispitanika oba pola je modernog stava u oblasti seksualnosti pre braka i u braku. Većina (96% žena i 80% muškaraca) smatra da partneri treba da se zajednički dogovaraju u vezi sa planiranjem potomstva. Po pitanju *uloge muškarca* u braku 64% žena i 46% muškaraca u uzorku daje moderne odgovore – muškarac treba da se stara o materijalnom obezbeđenju porodice, pomaže u vođenju domaćinstva i vaspitava decu. Izuzetak čine stavovi prema *ulozi žene* u braku gde su muškarci (50% muškaraca) izrazili tradicionalno viđenje uloge žene, 12% moderno, a 38% neodlučno. 40% žena vidi sebe u modernom svetlu, dok 26% vidi sebe u tradicionalnoj ulozi, a 34% je neodlučno. Kod ostalih tvrdnji, veoma mali broj ispitanika je koristio mogućnost da se ne opredeli ni za jednu alternativu, što govori da su stavovi prema braku u ovom uzorku formirani. Na osnovu učestalosti modernih, odnosno tradicionalnih stavova u vezi sa bračnom zajednicom kod mladih, možemo identifikovati trendove ka formiranju jednog modernog savremenog braka. Postoje razlike samo po pitanju uloga žena, gde su muškarci izrazili tradicionalnije viđenje uloge žene, a one se opredeljuju za moderniju alternativu ($\chi^2(2)=12,49, p<0,01$).

Značaj istraživanja vidimo u mogućnosti primene dobijenih rezultata u predbračnim, bračnim savetovaništima, centrima za socijalni rad i šire, za bolje razumevanje problematike braka kod nas. Na osnovu rezultata našeg

68. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Psihologija iz dana u dan: Svakodnevni problemi u praksi psihologa i primena psihologije u svakodnevnom životu

istraživanja poželjno bi bilo raditi na promovisanju rodne ravnopravnosti da bi u sledećim generacijama došlo do eventualnih promena u smislu modernijih stavova u vezi sa ulogom žene.

Ključne reči: stavovi, mladi, brak, modernost, tradicionalnost.

NEVERNOST I OBRAĆANJE PAŽNJE NA ALTERNATIVNE PARTNERE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA: DOPRINOS OSOBINA LIČNOSTI I SAMOPREZENTACIJE

Olga Lukić

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, olgalukic99@gmail.com

Anja Štraser

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, straser.anja@gmail.com

Bojana Bodroža

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, bojana.bodroza@ff.uns.ac.rs

Razvoj tehnologije menja i način na koji se ostvaruju i razvijaju intimne veze. Društvene mreže olakšavaju komunikaciju i uspostavljanje kontakta među ljudima, pa su prilike za neverstvo i pronalaženje alternativnih partnera u onlajn okruženju brojnije. U ovom istraživanju ispitivana su dva oblika nelojalnog ponašanja prema intimnim partnerima koja se odvijaju onlajn: obraćanje pažnje na alternativne partnere, kao pretkorak za nevernost, i neverna ponašanja na društvenim mrežama, kao otvoreno kršenje norme lojalnosti i vernosti u vezi (komunikacija sa bivšim partnerima, flertovanje sa drugim osobama preko društvenih mreža). Prethodna istraživanja ukazuju da su dve osobine ličnosti – narcizam i traženje senzacija, često povezane sa nevernošću u vezama. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita da li su ove osobine, kao i samoprezentacija (predstavljanje sebe u pozitivnom svetlu odabirom sadržaja koji se postavljaju na društvenim mrežama) na društvenim mrežama, povezani sa otvorenošću za alternative i nevernim ponašanjima na društvenim mrežama. Uzorak je činilo 423 ispitanika koji su u intimnoj vezi (22.2% muškog pola, starost 18–52 godine, AS=22). Primenjeni su Kratka skala traženja senzacija, Inventar narcističke ličnosti, subskala Samoprezentacije iz skale Psihosocijalni aspekti upotrebe Fejsbuka, Skala nevernih ponašanja na društvenim mrežama i Indeks obraćanja pažnje na alternative, koji meri sklonost ka obraćanju pažnje na potencijalne partnere van intimne veze.

Sprovedene su dve regresione analize u kojima su kriterijume činili neverna ponašanja na društvenim mrežama i obraćanje pažnje na alternative, dok su prediktori bili pol, narcizam, traženje senzacija i samoprezentacija na društvenim mrežama. U regresionom modelu za predikciju nevernih ponašanja, obraćanje pažnje na alternative je takođe uvedeno kao prediktor. U predviđanju Nevernih ponašanja na društvenim mrežama ($R^2 = .36$, $F(5,417) = 44.85$, $p < .001$), od uključenih prediktora, značajnim su se pokazali samoprezentacija na društvenim mrežama ($\beta = .22$) i obraćanje pažnje na alternative ($\beta = .51$). U regresionom modelu za predikciju Obraćanja pažnje na alternative ($R^2 = .20$, $F(4,418) = 26.72$, $p < .001$), kao značajni prediktori izdvojili su se pol ($\beta = -.22$), narcizam ($\beta = .21$), traženje senzacija ($\beta = .18$) i samoprezentacija na društvenim mrežama ($\beta = .15$). Rezultati ovog istraživanja sugerišu da su i otvorenost za alternativne partnere i neverna ponašanja na društvenim mrežama povezani sa sklonošću ka predstavljanju u pozitivnom svetlu na društvenim mrežama, čime se nastoji privući pažnja potencijalnih partnera. Interesantno je i da su osobe sklone traženju senzacija i sa narcističkim karakteristikama sklone obraćanju pažnje na alternativne partnere, mada ne moraju nužno težiti i otvorenoj nevernosti na društvenim mrežama.

Ključne reči: intimne veze, nevernost, narcizam, traženje senzacija, društvene mreže.

KOVID 19 I PROMENE U STAVOVIMA PREMA ŽIVOTNOJ SREDINI

Darko Hinić

Univerzitet u Kragujevcu, Prirodno-matematički fakultet i Filološko-umetnički fakultet

dhinic@kg.ac.rs

Deo zvaničnih informacija i analiza sugeriše da su uništavanje i degradacija prirodnih staništa životinja i biljaka neki od ključnih uzročnika pojave i širenja zaraznih bolesti. U skladu s tim, cilj ovog rada je utvrđivanje eventualnih promena u ekološkim stavovima (skup uverenja, osećanja i bihevioralnih namera, koje osoba ima ili izražava prema ekološkim pitanjima i aktivnostima usmerenim prema prirodi) u našoj sredini, za vreme trajanja epidemije i kovida 19. Inicijalno ispitivanje, sa čijim rezultatima smo poredili nove podatke, sprovedeno je 2018. godine na teritoriji Srbije, na uzorku od 1020 ispitanika (53.1% žena), prosečnog uzrasta 39.29 ± 15.77 , a cilj tog istraživanja bila je standardizacija skale ekoloških stavova. Aktuelno ispitivanje sprovedeno je mesec dana nakon uvođenja vanrednih mera zbog epidemije virusa korona putem onlajn upitnika, a uzorak je bio dobrovoljački, prigodan i anonimn, sa teritorije svih regiona Srbije. Konačan uzorak činilo je 214 ispitanika (57.9% žena), prosečnog uzrasta 35.65 ± 12.23 . Svi ispitanici su odgovarali na kratak demografski upitnik i skalu ekoloških stavova (EAS), koja je pokazala zadovoljavajuće parametre: $\alpha = .80$, split-half koeficijent $r = .75$, a sastoji se od 36 tvrdnji (raspon odgovora od 1 do 5) grupisanih u pet faktora: ljubav prema prirodi, ekološka zabrinutost i ekološke mere, mere populacione politike, proekološki aktivizam, i antropocentrizam.

Nakon ujednačavanja uzoraka iz ova dva ispitivanja, najveća pozitivna odstupanja u odnosu na skorove pre epidemije zabeležena su na faktoru ekološka zabrinutost i mere zaštite prirode ($t(445) = 14.99$; $p < .001$), ali i faktorima ljubav prema prirodi ($t(445) = 9.93$; $p < .001$), i mere populacione politike ($t(445) = 8.94$; $p < .001$). Antropocentrizam je bio slabije izražen nego u originalnoj studiji ($t(445) = -7.09$; $p < .001$). Najmanje promena zabeleženo je kod tvrdnji koje se odnose na lični proekološki aktivizam (npr. Trudim se da odvajam otpatke za reciklažu), a najveće promene u proseku kod tvrdnji koje preporučuju neke od pojačanih mera zaštite prirode (npr. Trebalo bi da se uvedu veće kazne za organizacije koje zagađuju vazduh...). Najveći broj demografskih kategorija nije pokazao značajnu vezu sa faktorskim skorovima. Analiza odgovora potvrđuje značaj dve dimenzije višeg reda: *lične uključenosti* (npr. kod ličnog aktivizma se očekuje i veća uključenost pojedinca, te su ti skorovi niži, dok se kod proekoloških mera očekuje veća uključenost institucija i organizacija, pa su ti skorovi viši kod naših ispitanika), i *kontrole*, koje su dobijene i u prethodnim istraživanjima.

Ključne reči: ekološki stavovi, pandemija virusa, uključenost i kontrola.

PSIHOLOŠKA NAUKA OD „OBJAVI ILI NESTANI“ DO „VERUJ, ALI PROVERI“

Andela Keljanović

Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet,
katedra za psihologiju, andjela.keljanovic@pr.ac.rs

Kada ljudi govore o „krizi“ u bilo kojoj oblasti koja postoji dugo, mera skepse je verovatno vrlo razumna reakcija. Sve više kritika upućuje se psiholozima na način kojima sprovode istraživanja. Kritike, kao i neuspeh u repliciranju studija korišćene su za proglašenje krize replikacije u psihologiji. Kriza replikabilnosti prvenstveno se zasniva na epistemološkom nesporazumu koji naglašava fenomen umesto njegovih temeljnih mehanizama. Dve vrste događaja su podstakle percepciju krize u ovoj naučnoj oblasti. Najpre tvrdnje da se neki istraživači iz oblasti socijalne psihologije bave upitnim istraživačkim praksama koje rezultiraju lažno pozitivnim nalazima. A potom veliki broj neuspeha da se repliciraju poznati eksperimenti. Još uvek ne postoje tačne informacije o raširenosti prevare u nauci, pa čak ni o broju slučajeva prevare koje se otkrivaju na godišnjem nivou. U jednom istraživanju 1,97% naučnika je priznalo da je bar jednom izmislilo, falsifikovalo ili modifikovalo podatke ili rezultate istraživanja, dok je 33,7% priznalo druge upitne istraživačke prakse. Prilikom procene ponašanja kolega, stopa prijavljivanja iznosila je 14,12% za falsifikovanje i 72% za druge upitne istraživačke prakse. Verovatno da kultura „objavi ili nestani“ doprinosi da nedolična ponašanja prevladavaju u nauci. Naučne tvrdnje ne bi trebalo da se zasnivaju na statusu autora, već na repliciranju dokaza. Istraživači su sprovedi 100 replikacija eksperimentalnih i korelacionih studija objavljenih u tri vodeća psihološka časopisa tokom 2008. godine. Od 97% originalnih studija koje su imale pozitivan efekat, replicirano je 36%. Replikacije teško da mogu otkriti prevare, jer istraživanja pokazuju da replikacije nisu igrale nikakvu ulogu u otkrivanju prevara. Ako se krene od toga da je svrha ponavljanja testiranje teorijske hipoteze, a ne procena pouzdanosti određenog eksperimenta, tada problem direktne replikacije postaje očigledan, jer ponavljanje specifične operacionalizacije teorijskog konstrukta u drugom vremenu ili na različitoj populaciji možda neće odražavati isti teorijski konstrukt kao u originalnoj studiji. Kako se teorije ne mogu falsifikovati pojedinačnim eksperimentima, pokušaj repliciranja pojedinačnih, nesistematski odabranih efekata ne dopušta zaključke o valjanosti teorija koje su prvobitno bile testirane.

Ključne reči: kriza replikabilnosti, upitne istraživačke prakse, prevare u nauci.

POSTERI

DOG OWNERS AND THEIR DOGS VS. NON-OWNERS DIFFERENCES AND SIMILARITIES IN PERSONALITY TRAITS

Jelena Jureta

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju

jjureta@hrstud.hr

Ana Petak

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju

apetak@hrstud.hr

Jelena Maričić

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju

jmaricic@hrstud.hr

The aim of this research was to investigate differences in personality traits between dog owners and non-owners, as well as the relationship between personality traits of humans and their dog's personality. The study comprised 194 participants, 120 of which had dogs, while 74 of them were not dog owners., Total of 147 women and 47 men participated in the survey with the mean age of 29,4 years. Instruments used in this study were Croatian versions of Big Five Inventory (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006; Benet-Martinez & John, 1998) and Canine - Big Five Inventory (Jureta i Kopilaš, 2019; Gosling et al., 2003). Results showed that dog owners show statistically significant higher levels of Extraversion, Conscientiousness and Agreeableness and lower levels of Neuroticism when compared to non-owners. No difference was found in Openness to experience. However, since the sample was rather small and convenient, these results should be interpreted with caution. Further analysis showed significant correlations between owner's and their dog's corresponding personality traits. The highest correlation between non-corresponding personality traits was found between human Openness trait and all dog personality traits except Emotional reactivity. These results suggest that dogs and their owners have similar personalities, but it remains unclear if this is the result of their shared environment or do people tend to choose dogs based on their own personality. Furthermore, the aforementioned conclusion should be taken with caution because dog owners assessed both their own and their dog's personality, and the possibility of results being a consequence of same-method bias must be taken into account.

Keywords: Personality, humans, dogs, cross-species assessment, animals.

KVALITATIVNI PRISTUP DEFINICIJI MENTALNOG ZDRAVLJA: ŠTO JE PREMA VAŠEM MIŠLJENJU MENTALNO ZDRAVLJE?

Ana Petak

Fakultet hrvatskih studija

apetak@hrstud.hr

Jelena Jureta

Fakultet hrvatskih studija

jjureta@hrstud.hr

Jelena Maričić

Fakultet hrvatskih studija

jmaricic@hrstud.hr

Tijekom života više od 20% odrasle populacije suočeno je s nekim od problema mentalnog zdravlja, a zbog manjkavosti njegova dosadašnjeg interpretiranja razmatraju se nove definicije. Mentalno zdravlje se nerijetko pogrešno smatra suprotnošću mentalnoj bolesti, no ono je kompleksan konstrukt kojeg nije jednostavno definirati. Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja percepcije mentalnog zdravlja među građanima. Sudionici su tijekom jeseni 2019. godine ispunjavali onlajn anketni upitnik sastavljen za potrebe istraživanja, u kontekstu kojeg su odgovarali na pitanje otvorenog tipa „Što je prema Vašem mišljenju mentalno zdravlje?“. Uzorak je odabran prigodno, na način da je link sa upitnikom poslan poznanicima istraživača koji su ga prosljedili na još nekoliko adresa. Od ukupno 108 sudionika (71% ženskih, 21–59 godina, $M_{\text{god}}=33.47$, $sd=7.24$), različita podrijetla i obrazovanja, njih 74 je ponudilo odgovor na relevantno pitanje (78.1% ženskih, 21-59 godina, $M_{\text{god}}=34.41$, $sd=7.86$). Odgovorima na otvoreno pitanje pristupilo se kvalitativnom metodom tematske analize. Odgovori najvećeg postotka sudionika (31.1%) mogu se kategorizirati u kategoriju unutarnjeg zadovoljstva (mir/snaga/ravnoteža), potom adekvatnog suočavanje s problemima/stresom (25.7%) i zdravlje/i ili odsutnost bolesti (25.7%). Manji postotak sudionika definira mentalno zdravlje kao socijalno prilagođeno funkcioniranje (12.2%), samokontrolu (razmišljanja, emocija, ponašanja) (12.2%), samopoštovanje (10.8%), samoaktualizaciju i produktivnost (9.5%) te kao mentalno zdravlje u društvenom kontekstu (5.4%). U usporedbi sa sudionicima koji nisu ponudili odgovor na pitanje definiranja mentalnog zdravlja, sudionici koji su odgovorili na to pitanje su stariji te se u većoj mjeri smatraju informiranima o pitanju zaštite mentalnog zdravlja, no ne razlikuju se prema podrijetlu niti obrazovanju. Osobno iskustvo traženja podrške u ustanovi za zaštitu mentalnog zdravlja, kao ni istovjetno iskustvo osoba bliskih sudionicima, nisu se pokazali relevantnima za način definiranja mentalnog zdravlja. Rezultati podupiru inicijativu i prijedloge nove šire definicije mentalnog zdravlja s naglaskom na postizanje osjećaja unutarnje harmonije i ravnoteže. Istovremeno, ističe se daljnja potrebu za educiranjem, informiranjem i opismenjavanjem građana u području mentalnog zdravlja.

Ključne reči: mentalno zdravlje, definicija mentalnog zdravlja, tematska analiza, emocionalno opismenjavanje.

PROMOCIJE

Oliver Tošković

**AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ STATISTIKU –
UVOD U PRIMENJENU STATISTIKU**

Lazar Tenjović

**STATISTIKA U PSIHOLOGIJI – DRUGO DOPUNJENO
I IZMENJENO IZDANJE, 2020**

Prvoslav S. Plavšić

**DECA I MEDIJI – PRAVILNIK PROTIV ZLOUPOTREBE
DECE U MEDIJSKE SVRHE KODEKS O ZAŠTITI DECE
OD POLITIČKIH ZLOUPOTREBA**

INDEKS AUTORA

- Altaras Dimitrijević, A., 20
Azeska, A., 41
Barzut, V., 62
Batinić, N., 33
Beara, M., 63
Berat, N., 54, 56
Bjelanović, N., 21
Blanuša, J., 42, 62, 64
Bodroža, B., 80
Bokun T., 17
Bugarski Ignjatović V., 16, 42
Bupić, J., 32
Čabarkapa M., 28
Červeni, D., 54, 56
Čajić, B., 48
Dimitrijević, B., 46
Dimovska, M.K., 41
Džamonja Ignjatović T., 17, 29, 31
Genc, A., 61
Govedarica, V., 66
Hedrih, V., 22
Hinić, D., 22, 78, 81
Ignjatović Ristić, D., 19
Ignjatović, N., 17, 50
Ilić, M., 44
Jadranović, K., 21
Jakšić, I.M., 37
Janičić, B., 22
Javorac, J., 64
Jeremić, E., 59
Jolić Marjanović, Z., 18
Jureta, J., 84, 85
Kalaj, V., 54, 56
Keljanović, A., 82
Kevereski, Lj., 41
Kirin, S., 25
Klikovac T., 17, 29, 31
Knežević, J., 42, 64, 84
Komlenić, A., 53, 55
Kontić, A., 66
Kovač Cerović, T., 67
Kuzmanović D., 15
Levkov, Lj., 22
Lukić, O., 80
Majstorović, N., 53, 55
Maričić, J., 84, 85
Marić Bojović, N., 19
Menković, D., 28
Mičić, K., 67, 69
Mihailović, Z., 27
Mihić, I., 9, 11, 12, 13
Mijatović, L., 38, 40
Milenković, J., 46
Milićević, T., 59
Milivojević, M., 73
Milojević Apostolović, B., 20
Milosavljević, N., 45
Mirković A., 6
Mirković V., 36
Mitrović Josipović, B., 70
Mulaosmanović, N., 52
Nedeljković, K., 75, 76
Nešin D., 17
Nikolić, D., 20
Ninić, V., 78
Orolicki, I., 71
Oros, M., 61
Papst Milanović, M., 48
Pavlović Babić D., 15, 22
Pavlović, S., 21, 71
Perić, S., 37
Petak, A., 84, 85
Petrović N., 17, 29
Piper, J., 18
Plavšić, 87
Prelić, N., 52
Radonjić, J., 59
Radulović, T., 54
Rakić-Bajić, G., 17, 63
Rakočević N., 9, 10, 11
Ristović, M., 21
Rogošić, J., 60
Rokvić N., 11, 12, 13
Safiye, T., 28, 57
Sejfović, H., 77
Simić, N., 69
Smederevac, S., 19
Stajić, A., 59
Stankov, N., 20
Stanković, B., 31
Stanojević, D., 22
Starčević, J., 46
Stojanović, D., 43
Stojić T., 15
Stojkov, S., 64
Stojković, A., 19
Strižak, N., 38, 40
Šajinović N., 9, 10, 12
Šakan D., 9, 12, 13
Šaula B., 16
Šćekić, S., 34
Šilić, V., 36
Šolak, R., 73
Štraser, A., 80
Tatić-Janevski, S., 18, 20
Tenjović, L., 87
Todorović, M., 34
Tolja, R., 32
Tošković O., 15, 19, 22, 87
Trajković, D., 58
Tucaković, L., 73, 75, 76
Umićević N., 16
Varnica, D., 48, 72
Vasić, A., 73
Vasojević, 25
Verbić S., 15
Vesić, Z., 37
Vladimirovna Čapala, T., 44
Vlajić, D., 58
Volarević, A., 45, 51
Vračar, S., 67, 69
Vučetić, I., 25
Vujović, M., 26
Vukčević, B., 57
Vukosavljević Gvozden, T., 29
Vuletić, T., 17, 21
Zotović-Kostić, M., 17, 63
Živanović, D., 64
Žuljević D., 8, 10, 11, 13

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

159.9(497.11)(048)(0.034.2)

КОНГРЕС психолога Србије (68 ; 2020 ; Србија)

Психологија из дана у дан [Електронски извор] : свакодневни проблеми у пракси психолога и примена психологије у свакодневном животу : књига резимеа / 68. Научно-стручни skup Конгрес психолога, 27-28. новембар 2020. ; [organizator Друштво психолога Србије]. - Београд : Друштво психолога Србије, 2020 (Београд : Центар за применјену психологију). - 1 електронски оптички диск (CD- ROM) ; 12 cm

Системски захтеви: Нису наведени. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Tiraž 300.

ISBN 978-86-89377-49-1

a) Психологија -- Србија -- Апстракти

COBISS.SR-ID 30393353